

Právo, ľudské práva a súčasné spoločenské výzvy

Law, Human Rights and Contemporary Societal Challenges

Zborník z vedeckej konferencie
Conference Proceedings

Panevropská univerzita, a.s.

Fakulta podnikání a práva

**Právo, lidské práva a současné společenské
výzvy**

Zborník príspevkov z vedeckej konferencie

**Law, Human Rights and Contemporary
Societal Challenges**

Conference Proceedings

Praha
2026

Organizačný tím konferencie:

Lilla Garayová, JUDr. PhDr., PhD.
Bibiána Kušnierová, JUDr.
Peter Mórocz, Ing.

Vedecký a programový výbor konferencie:

Igor Doboš, JUDr. PhDr., PhD., LL.M. MBA
Gábor Hulkó, JUDr., PhD.

Zostaviteľ:

JUDr. Radka Kopčová, PhD., LL.M.

Recenzenti:

Igor Doboš, JUDr. PhDr., PhD., LL.M. - Katedra medicínskeho práva LF SZU
Gábor Hulkó, JUDr., PhD. - Széchenyi István University of Győr

All contributions included in this volume were subject to a rigorous double-blind peer review process, ensuring a high standard of academic quality and scholarly integrity.

Všetky príspevky publikované v tomto zborníku boli podrobené riadnemu anonymnému recenznému konaniu, čím bola zabezpečená vysoká úroveň ich vedeckej kvality a odbornej integrity.

© Panevropská univerzita, a.s., Fakulta podnikání a práva

ISBN: 978-80-7615-107-9

Predhovor

Predkladaný zborník vedeckých príspevkov je výstupom z medzinárodnej vedeckej konferencie Právo v transformácii: ľudské práva a súčasné právne výzvy, ktorá sa uskutočnila dňa 21. marca 2026 v Bratislave. Konferencia prebehla v hybridnej forme, kombinujúc prezenčnú účasť s online pripojením, čím sa umožnila širšia odborná diskusia bez geografických obmedzení. Na konferencii sa zúčastnili odborníci zo štyroch členských štátov Európskej únie, čo významne prispelo k jej interdisciplinárnemu a komparatívne rozmeru.

Nosnou témou konferencie bola reflexia dynamiky práva v podmienkach meniacej sa spoločnosti. Právo nemožno vnímať ako statický systém noriem, ale ako živý mechanizmus, ktorý musí pružne reagovať na technologický pokrok, spoločenské zmeny a narastajúcu komplexnosť globálnych vzťahov. Osobitná pozornosť bola preto venovaná otázkam ochrany ľudských práv, ktoré v kontexte týchto zmien nadobúdajú nové dimenzie a výzvy. Jednotlivé príspevky publikované v tomto zborníku odrážajú tematickú rozmanitosť konferencie a zároveň poukazujú na spoločný menovateľ vedeckého bádania, ktorým je hľadanie adekvátnych právnych odpovedí na aktuálne spoločenské problémy. Príspevky sa venujú okrem iného ochrane zraniteľných skupín, vývoju súkromného a verejného práva, vplyvu digitálneho prostredia na právne vzťahy, ako aj významu historických právnych základov pre súčasné právne myslenie.

Na tomto mieste by sme radi vyjadrili úprimné poďakovanie všetkým autorom, účastníkom konferencie, ako aj členom vedeckého a organizačného výboru za ich aktívnu účasť a prínos k úspešnému priebehu podujatia. Veríme, že predkladaný zborník prispeje k ďalšiemu rozvoju vedeckej diskusie a bude inšpiráciou pre ďalší výskum v oblasti práva a ľudských práv.

Za organizačný výbor

doc. JUDr. PhDr. Lilla Garayová, PhD.

Prodekanka pre bakalárske a magisterské štúdium a zahraničné vzťahy

Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy

Foreword

The present volume of conference proceedings is the outcome of the international scientific conference *Law in Transformation: Human Rights and Contemporary Legal Challenges*, held on 21 March 2026 in Bratislava. The conference was organised in a hybrid format, combining in-person participation with online engagement, thereby enabling a broader academic exchange beyond geographical boundaries. Scholars and practitioners from four European Union Member States contributed to the discussions, enriching the conference with diverse perspectives and comparative insights.

The central theme of the conference reflected a growing awareness that law is not a static system of norms, but a dynamic and evolving framework that must continuously respond to societal transformation. Rapid technological developments, shifting social structures, and the increasing complexity of global interdependence challenge traditional legal concepts and demand renewed attention to the protection of human rights. In this context, the conference aimed to create a platform for critical reflection on how legal systems adapt to contemporary realities while preserving their fundamental values.

The contributions collected in this volume illustrate the breadth and depth of these transformations. They address a wide range of issues, including the protection of vulnerable groups, the evolving nature of human rights in digital and social contexts, developments in private and public law, and the enduring relevance of historical legal foundations. Despite their thematic diversity, the individual papers are united by a common concern: the search for legal solutions that are both normatively sound and responsive to the challenges of modern society. Particular attention is devoted to questions of human dignity, equality, and the best interests of the individual, especially in contexts where traditional legal frameworks are confronted with new forms of risk and uncertainty. The proceedings thus reflect not only doctrinal analysis but also a broader commitment to understanding law as a tool for safeguarding fundamental rights in a rapidly changing world.

We would like to express our sincere gratitude to all authors, participants, and members of the scientific and organising committees for their valuable contributions and engagement. Their work has made it possible to present this collection of papers, which we hope will contribute to ongoing scholarly debate and inspire further research in the field.

For the organizing committee

doc. JUDr. PhDr. Lilla Garayová, PhD.
Vice-Dean of the Faculty of Law of the Pan-European University

OBSAH

BILATERAL MECHANISMS AND THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES THROUGH HISTORY	8
<i>Judita Juharova , Lilla Garayová</i>	8
ROMA YOUTH IN CONFLICT WITH THE LAW	33
<i>Asea Gašparić, Lilla Garayová</i>	33
HUMAN RIGHTS AND CULTURAL HERITAGE IN CONFLICT: THE CASE OF THE KAENG KRACHAN FOREST COMPLEX	53
<i>Dorota Francisciová</i>	53
NEÚČINNÁ TERAPIA Z PRÁVNEHO HĽADISKA. MATERIÁLNE A PROCESNÉ OTÁZKY.....	69
<i>Michał Andrzej Wawrzyńczak</i>	69
VÝZNAM (NEZAPÍSANÝCH) OZNAČENÍ V SYSTÉME PRÁVA DUŠEVNÉHO VLASTNÍCTVA.....	84
<i>Radka Kopčová</i>	84
PRÁVNE DEJINY UHORSKA AKO ZDROJ POZNANIA PRE BUDÚCNOSŤ PRÁVA.....	105
<i>Andrea Vitkóová</i>	105
VÝVOJ MAJETKOVÉHO REŽIMU MANŽELOV NA ÚZEMÍ SLOVENSKA OD RAKÚSKEHO VŠEOBECNÉHO OBČIANSKEHO ZÁKONNÍKA (1811) PO OBDOBIE PO DIKTATÚRE: HISTORICKO-PRÁVNA ANALÝZA INŠTITÚTU BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA MANŽELOV	124
<i>Luana Mazreku</i>	124
OSOBNOSTNÉ PRÁVA DIEŤAŤA V KONTEXTE SHARENTINGU: HRANICE RODIČOVSKÉJ SLOBODY NA SOCIÁLNYCH SIEŤACH.....	138
<i>Bibiána Kušnierová</i>	138

VÝZNAM ÚZEMNÝCH SAMOSPRÁV V PARADIPLOMACII	157
<i>Peter Mórocz</i>	157
ZÁVET AKO PRÁVNÝ ÚKON MORTIS CAUSA: VÝVOJ, FORMY A SÚČASNÉ VÝZVY	168
<i>Viktória Bögiová</i>	168

BILATERAL MECHANISMS AND THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES THROUGH HISTORY

Judita Juharova¹ , Lilla Garayová²

Abstract

This paper examines the historical and contemporary use of bilateral agreements as a mechanism for protecting national minorities within the framework of the Responsibility to Protect. Beginning with the 17th-century emergence of treaty-based protections, the study traces the evolution of minority rights provisions through major diplomatic milestones, including the Peace of Westphalia, the Congress of Vienna, the League of Nations Minority Treaties, and post-World War II arrangements. The paper analyzes how bilateral treaties—often between a “kin-state” and a “home-state”—have functioned both as preventive tools for conflict mitigation and as instruments for integrating international norms into domestic legal systems. Drawing on examples from Europe, South Asia, and the post-Soviet space, it highlights the diverse approaches states have taken to balance minority protection with sovereignty concerns. The study concludes that, despite limitations and occasional politicization, bilateral agreements remain a viable and adaptable

---

¹ Judita Juharova, Ph.D. candidate at the Deák Ferenc Doctoral School of Law of the University of Miskolc in cooperation with the Central European Academy in Budapest, Hungary, e-mail: juditajuharova@gmail.com

² Lilla Garayová, prof., Ph.D., Vice-Dean, Professor, Faculty of Law, Pan-European University, Slovakia, ORCID: 0000-0002-7999-4823, e-mail: lilla.garayova@paneurouni.com.

strategy for fulfilling the preventive obligations of R2P, especially when backed by robust monitoring mechanisms and mutual political will.

Keywords

bilateral mechanisms, national minorities, R2P

Introduction

The concept of the Responsibility to Protect, endorsed at the United Nations World Summit in September 2005, redefined the relationship between sovereignty and the protection of populations from atrocity crimes. While much of the discourse has focused on the use of force as a last resort, the preventive dimension of R2P has emerged as a critical yet underexplored pillar. Preventive measures are particularly relevant in contexts involving tensions between states and minority populations, where unresolved grievances, if left unaddressed, can escalate into large-scale conflict and human suffering. Understanding and implementing preventive strategies, therefore, requires both a nuanced appreciation of local dynamics and a grounding in historical precedent.

Historically, treaty-based protections for minorities predate modern international human rights law, with early examples dating back to 17th-century European peace settlements. These early arrangements often emerged from pragmatic concerns—securing political stability, fostering economic cooperation, or appeasing kin-states—rather than explicit human rights norms. Over time, bilateral agreements evolved into a more flexible and sophisticated diplomatic instrument, sometimes embedded within broader peace treaties, and at other times functioning as standalone mechanisms designed to regulate minority relations and improve inter-state trust. In the post-Cold War period, such agreements gained renewed prominence, particularly in Central and Eastern Europe, where shifting borders and historical legacies left substantial minority populations outside their titular homelands, creating both political and social tensions.

The aim of this paper is to investigate the role of bilateral agreements in protecting minority rights, both before and after the establishment of the United Nations system. It seeks to analyze how these agreements function as preventive tools under R2P, examining their historical foundations, legal mechanisms, and political implications. Researching history is crucial because it allows us to identify patterns of success and failure, understand the roots of persistent tensions, and recognize how cultural, political, and social factors shaped outcomes over time. Historical study helps reveal the long-term consequences of policy decisions, showing how agreements that might have seemed effective in the short term either contributed to stability or inadvertently fueled future conflict. By situating contemporary challenges in a historical context, scholars and policymakers can avoid repeating past mistakes, anticipate likely obstacles, and adapt proven strategies to modern realities. In my view, historical analysis is therefore not simply an academic exercise - it is an essential tool for designing policies that are both informed and resilient, providing insights that cannot be gleaned from theory or contemporary observation alone.

Through a survey of notable case studies - including treaties between Poland and Germany, Hungary and Romania, and Russia and its neighbors—this paper evaluates the strengths, limitations, and evolving relevance of bilateral agreements in managing inter-ethnic relations and preventing mass atrocities. It argues that historical and contemporary experiences collectively demonstrate how thoughtfully crafted agreements, grounded in both legal norms and political pragmatism, can serve as a key preventive tool under R2P. By integrating historical lessons into the analysis of present-day challenges, the paper highlights the enduring importance of history in shaping effective strategies for minority protection and conflict prevention.

Short Historical Overview

During the United Nations World Summit held from 14 to 16 September 2005, 150 global leaders collectively acknowledged their duty to protect populations

from genocide, war crimes, ethnic cleansing, and crimes against humanity.³ Central to this commitment is the primary responsibility of each state to safeguard its vulnerable populations and to prevent such offenses through appropriate and effective measures.⁴ When a state is unable to fulfill this obligation, the international community, under the authority of the United Nations, is expected to step in using diplomatic, humanitarian, and nonviolent means to protect populations at risk.⁵ One of the more complex questions in the application of the Responsibility to Protect (R2P) concerns the extent to which a state, or a kin-state, should act to address tensions within minority groups. Kin-states - those sharing ethnic, cultural, or linguistic ties with minorities in another country - often feel a moral or political responsibility toward these populations.⁶ However, unilateral action by a kin-state can generate diplomatic friction and, in some cases, escalate into conflict.⁷ International bodies, such as the Venice Commission, emphasize that the protection of minority rights is primarily the obligation of the state where the minority resides, and any engagement by kin-states should prioritize constructive cooperation over unilateral intervention. This approach aligns closely with the broader principles of R2P, which stress that diplomatic and humanitarian measures should be pursued before considering the use of force.⁸

A crucial aspect of fulfilling R2P obligations is prevention. While the concept of individual state responsibility under R2P continues to evolve, proactive measures are central to reducing the likelihood of sudden crises. States can take a variety of steps, including improving governance structures, addressing minority grievances, and strengthening legal protections, all of which help

---

³ International Commission on Intervention and State Sovereignty. *The Responsibility to Protect*. International Development Research Centre, 2001, pp. 13–15.

⁴ United Nations General Assembly. *World Summit Outcome Document*, A/60/L.1, 2005, paras. 138–139.

⁵ International Commission on Intervention and State Sovereignty. *The Responsibility to Protect*. International Development Research Centre, 2001, pp. 13–15.

⁶ Kemp, Walter, Vesselin Popovski, and Ramesh Thakur, eds. *Blood and Borders: The Responsibility to Protect and the Problem of the Kin-State*. United Nations University Press, 2012, pp. 1–25.

⁷ Udrea, Andreea, and David Smith. "Minority Protection and Kin-State Engagement." *Eprints@Glasgow*, 2021, pp. 1–22.

⁸ International Commission on Intervention and State Sovereignty. *The Responsibility to Protect*. International Development Research Centre, 2001, pp. 13–15.

prevent tensions from escalating into mass atrocities.⁹ Bilateral treaties have historically proven effective as preventive tools in managing ethnic tensions. These agreements can facilitate collaboration on issues such as cultural preservation, language rights, and anti-discrimination measures, providing a formal framework for dialogue and conflict resolution. For example, the Treaty of Friendship and Cooperation between Romania and Bulgaria, signed in 1992, includes provisions for minority protection, demonstrating the potential of such agreements to address sensitive issues before they develop into crises. By fostering mutual understanding and creating mechanisms for cooperation, bilateral treaties contribute directly to the preventive dimension of R2P.¹⁰

While debates around the use of military force under R2P often attract the most attention, it is important to recognize that the concept is not simply a rebranding of humanitarian intervention. Rather, R2P encompasses a threefold responsibility: to prevent, to react, and to rebuild.¹¹ The preventive dimension remains the most critical and actionable for individual states, emphasizing the importance of creating conditions that minimize the risk of mass atrocities. By actively pursuing policies that uphold minority rights, strengthen governance, and address sources of grievance, states can significantly reduce the likelihood that tensions escalate into crises requiring international intervention. In this context, kin-states can play a supportive role by encouraging dialogue, providing assistance, and promoting frameworks for minority protection, while respecting the sovereignty of the host state. In doing so, they help fulfill the preventive mandate of R2P without resorting to coercion or unilateral measures.

Ultimately, the Responsibility to Protect framework represents a commitment to proactive engagement and collective responsibility.¹² Prevention lies at its heart, emphasizing that early action, legal safeguards, and cooperative approaches are essential to protecting populations at risk. By strengthening domestic governance, fostering minority rights, and utilizing diplomatic instruments such

---

⁹ Council of Europe. *Framework Convention for the Protection of National Minorities*. Council of Europe, 1995, pp. 1–10.

¹⁰ United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights. *Minority Rights: International Standards and Guidance for Implementation*. United Nations, 2010, pp. 5–10.

¹¹ International Commission on Intervention and State Sovereignty. *The Responsibility to Protect*. International Development Research Centre, 2001, pp. 13–15.

¹² *Ibid.*

as bilateral treaties, states can fulfill their R2P obligations while contributing to a more stable, just, and resilient international system.¹³ Kin-states, through constructive involvement and respect for international norms, can complement these efforts, ensuring that minority populations are safeguarded without escalating tensions or undermining state sovereignty.¹⁴ In this way, R2P moves beyond reactive intervention, highlighting the importance of foresight, cooperation, and sustained commitment to human protection.

The Bilateral Agreements on National Minorities Before the Regime of the UN

Particularly in treaties that were established to secure peace after a war, the incorporation of treaty protections and guarantees for vulnerable groups emerged in Europe during the seventeenth century. This was especially the case in treaties that were established to secure peace. In the past, religious minorities were the first to receive protection from the international community as a result of agreements that were made between states. Agreements concerning the distribution of territory among multiple states or the transfer of particular property on a bilateral basis were also included in the scope of guarantees. As an illustration, the Treaty of Vienna, which was signed in 1606 and supported by both the King of Hungary and the Prince of Transylvania, ensured that the Protestant minority in Transylvania would be able to freely practice their religion without any restrictions.¹⁵ In a similar manner, the peace treaties that were signed in Münster and Osnabruck in 1648, which are collectively referred to as the Peace of Westphalia, contained provisions concerning the religious and political rights of minority communities in the territories that were surrendered. In the aftermath of the fall of the Napoleonic regime, the boundaries of Europe were redrawn during the Congress of Vienna in the year 1815. The Final Act of

---

¹³ United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights. *Minority Rights: International Standards and Guidance for Implementation*. United Nations, 2010, pp. 5–10.

¹⁴ Kemp, Walter, Vesselin Popovski, and Ramesh Thakur, eds. *Blood and Borders: The Responsibility to Protect and the Problem of the Kin-State*. United Nations University Press, 2012, pp. 1–25.

¹⁵ Williams, Michael C. *Culture and Security: Symbolic Power and the Politics of International Security*. Routledge, 2007, pp. 132–154.

Congress was the first significant international document to include provisions protecting national minorities. These provisions included groups that were not only religious minorities but also national minorities. In accordance with the provisions of Article 1 of the Final Act, Polish citizens who are citizens of the nations that are participating will be provided with institutions that guarantee the protection of their nationality. It is the respective governments that these institutions fall under that will determine the political structure that these institutions will adopt. On the other hand, the provisions of the treaty offered only a few tangible safeguards for the minority populations that were living in the states that had agreed to these protections. For example, the provisions of the treaty that dealt with the partition of Poland between Russia, Prussia, and Austria were ambiguous, and the responsibility for their implementation was solely entrusted to the states that were involved, without any external supervision. These provisions included assurances for national minorities. Consequently, the system was criticized for being deemed "destined for failure due to its limited scope, ambiguous substantive provisions, basic nature of its machinery and organization, and the uncertainty, ineffectiveness, and susceptibility to abuse of its sanctions."¹⁶

The issue of the rights of ethnic and linguistic minorities became more significant during the 19th century, which resulted in the incorporation of minority protections into the constitutions and internal laws of a number of European nations.¹⁷ The collapse of the Austro-Hungarian, Russian, and Ottoman empires in the early 1900s resulted in the establishment of a number of new nations in central Europe, which in turn led to a significant increase in the population of minority groups. There were individuals who belonged to ethnic minorities that made up 34.5 percent of the total population in Czechoslovakia, whereas in Poland, this percentage was 36.5 percent of the total population. Following the conclusion of the First World War, the issue of protecting the rights of minority groups was discussed at the Peace Conference that took place after the war. In spite of the fact that numerous proposals were taken into

---

¹⁶ Williams, Michael C. *Culture and Security: Symbolic Power and the Politics of International Security*. Routledge, 2007, pp. 153-154.

¹⁷ Vitkóová, A. (2007). Európsky parlamentarizmus v historickom kontexte. In E. Vlková & M. Vrabko (Eds.), *Perspektívy vývoja európskej integrácie – právne aspekty: Zborník z konferencie mladých doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov* (pp. 285–299). Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta. ISBN 978-80-7160-233-0.

consideration with the intention of incorporating clauses for the protection of minorities into the Covenant of the League of Nations, each and every one of the proposals was ultimately rejected. Instead, newly formed states were required to comply with a set of treaty obligations that were referred to as the Minority Treaties. These treaties were designed to protect the rights and interests of members of minority groups.¹⁸

During the same time period, the peace treaties imposed similar responsibilities on the states that were defeated. These treaties included measures such as the protection of minority groups, bilateral mechanisms, and the Responsibility to Protect. As a consequence of this, the peace treaties contained particular provisions, and certain states made independent declarations concerning national minorities. Also, in the context of bilateral agreements, measures were taken to protect the rights of national minorities as part of other agreements. These measures were taken in the context of bilateral agreements. Agreements were reached between a number of countries, including Germany and Poland, Austria and Czechoslovakia, Greece and Italy, and others, that included provisions for the protection of minority groups. These documents typically included clauses regarding the acquisition and loss of citizenship, the rights of residents to life and liberty, the freedom to practice religion, protection against discrimination, equality under the law, and equal employment opportunities. In addition, the treaties contained provisions concerning the utilization of one's native language, as well as the establishment and regulation of organizations that were charitable, religious, and social in nature. In addition, there were calls for the state to provide "equitable" financial assistance to minority schools, which would be schools where primary level education would be performed in the minority language, as well as to other institutions. In a few exceptional cases, the Minority Treaties granted particular minority groups, such as the Valachs of Pindus or the Saxons of Transylvania, specific privileges. These minority groups were granted these privileges.

In contrast to earlier treaties, which relied on the treaty parties to enforce guarantees, the League system entrusted the oversight of the guarantee to the League Council and the Permanent Court of International Justice (PCIJ). This

---

¹⁸ Miszlivetz, Ferenc, & Jensen, Jens. *Hungarian Minority Self-Government System: Prospects and Realities*. *Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 1(1), 2000, pp. 23-28.

was done in order to ensure that the guarantee was being upheld. Every state made a commitment to implementing the treaty guarantees within the framework of its own legal system and to nullifying any laws or regulations that are in conflict with the treaty. Obligations of "international concern" would be triggered in the event that the violation of rights affected individuals who belonged to racial, religious, or linguistic minorities. In these kinds of situations, the League Council and the PCIJ might be called upon to guarantee compliance with the international obligation. However, the minority groups themselves were unable to file a direct appeal with the Court of Criminal Justice. There is also the possibility that the individuals and the states that are represented in the Council have the ability to formally request the intervention of the League. An ad hoc committee that focuses on minority issues would be established in the event that the Secretary-General decides that the request is legitimate. The committee's tasks would include conducting an investigation into the matter and attempting to find a resolution that is mutually acceptable. The German-Polish Convention of 1922, more specifically the provision concerning Upper Silesia, granted individuals the extraordinary right to directly petition and appear before the Council and the Mixed Commission. This specific right was granted to individuals. The complaint procedures that are currently in place under international human rights instruments were anticipated by this provision which was included in the document. The Permanent Court of International Justice (PCIJ) was given the authority to resolve disputes between a state that was a member of the Council and a state that had a predominantly minority population. This authority was obligatory.¹⁹

There were a total of eight advisory opinions issued by the Court, despite the fact that its compulsory jurisdiction was not put into effect. One of the most important decisions was made regarding minority schools in Albania, which established a precedent. In her argument, Elizabeth F. Defeis contends that the state was obligated to fulfill two distinct responsibilities within the framework of the League of Nations. In the first place, the goal was to make certain that nationalities that belong to minority groups were afforded equal treatment under the law. To actively guarantee that the minority had appropriate methods to

---

¹⁹ Taylor, Paul. *Sovereignty and Intervention*. International Policy Studies, 4(2), 2007, pp. 85-87.

maintain their racial distinctiveness, traditions, and national characteristics was the second duty that was assigned to them.

Despite the fact that the League system of minority protection was able to partially reduce the violation of minority rights and the unilateral interference of states, its effectiveness was limited. States that were required to comply with the League's restrictions were seen as having their sovereignty violated by the League system, which was perceived as an infringement on their sovereignty. In addition, the system did not succeed in establishing a comprehensive legal framework that could be applied to issues pertaining to minority groups; rather, it only applied to a select number of states. In total, there are 28. In the end, certain states tried to take advantage of the system. Despite the fact that it was a pretextual factor, the presence of German minorities in the countries of Poland and Czechoslovakia served as a significant factor that contributed to German aggression and the beginning of the Second World War. By asserting Germany's right to territories inhabited by ethnic Germans, Hitler adeptly exploited the issue of nationality to create divisions in Europe. He did this by claiming that Germany had the right to occupy territories. The policy that he pursued, which had the intention of bringing together all Germans belonging to the German fatherland, ultimately resulted in aggressive behavior. Therefore, it should not come as a surprise that the authors of the United Nations Charter chose to reject the concept of utilizing international agreements to provide special protection for minority groups. Instead, they opted for a human rights system that is centered around equality and non-discrimination.²⁰

The only treaty that has survived from the period following World War I and that utilized a bilateral approach is the treaty that was signed between Finland and Sweden in the year 1921 regarding the status of the Åland Islands. The Secretary-General of the League of Nations stated in his report that the system was completely dismantled by the Second World War. This statement was made in reference to the legal validity of the minority protection regime of the League of Nations. In addition, he mentioned that decisions made at the international level since 1944 have been influenced by a distinct philosophy, specifically the idea of protecting human rights in a manner that is both comprehensive and universal. As a result of conducting a thorough investigation into the situation,

---

²⁰ Thakur, Ramesh. *The United Nations, Peace and Security: From Collective Security to the Responsibility to Protect*. Cambridge University Press, 2006, pp. 163-171.

it is possible to draw the conclusion that the circumstances underwent significant changes between the years 1939 and 1947. These changes were so significant that, in general, the system can be considered to no longer exist. Rather than providing additional protection for members of minority groups, the United Nations Charter and the Universal Declaration of Human Rights both acknowledged the principle of equality and non-discrimination for all individuals. Minorities are not mentioned at any point in either of the documents. As a consequence of this, the job of addressing issues pertaining to the protection of minorities was given to the states, and they were tasked with the responsibility of handling these issues either internally or through bilateral means.²¹

The Bilateral Agreements on National Minorities After World War II

Although there was initial hesitance to tackle the issue of minority protections on the global scale after the war, several bilateral treaties were signed during that period which included provisions for safeguarding minority rights. For example, apart from the agreement established between Italy and Austria in 1946, Pakistan and India entered into a treaty in 1950 that encompassed provisions for the protection of religious minorities. In addition, the London Treaty of 1954, which focused on Trieste, provided safeguards for both Italians and Yugoslavians. After the Cold War ended, countries in Central and Eastern Europe became more worried and engaged in safeguarding their kin-minorities.²² Several national constitutions, such as those of Germany, Hungary, Romania, Slovakia, Macedonia, Croatia, Ukraine, Poland, and Slovakia, contain provisions pertaining to ethnic minority groups. These constitutions were among those that contained such references. Simultaneously, several bilateral

---

²¹ Sasse, Gwendolyn. EU Conditionality and Minority Rights: Translating the Copenhagen Criterion into Policy. *Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 4(2), 2005, pp. 74-77.

²² Sasse, Gwendolyn. EU Conditionality and Minority Rights: Translating the Copenhagen Criterion into Policy. *Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 4(2), 2005, pp. 74-77.

agreements, declarations, and accords pertaining to the rights of minorities were issued.

To attain stability in the region, the European Union prioritized the use of bilateral treaties as a means of achieving stability. This was because such agreements could include precise obligations on sensitive matters while also directly reflecting the distinct features and requirements of each national minority, as well as the historical, political, and social circumstances of each situation. Most of these instruments refer to the relationship between the "kin-state" or "mother country" and the "home-state" of the minority population. They are either independent treaties that focus on minority issues or include provisions within a broader Treaty of Friendship and Cooperation. Both options are currently accessible. Through these bilateral agreements, kin-states aim to ensure the utmost level of protection for their minority populations, while home-states aim to achieve equitable treatment and integration of these minorities, thus maintaining the integrity of their borders.

Typically, bilateral agreements include commitments to uphold international norms and principles regarding national minorities. Many of these agreements incorporate soft law provisions, such as the principles outlined in the Copenhagen Document on the Human Dimension of the Conference on Security and Cooperation in Europe (CSCE). As a result, these soft law principles become legally binding obligations. Furthermore, they enforce the safeguards for minority groups and provide them with a higher level of detail.²³

Most international agreements contain provisions that safeguard fundamental rights, such as freedom of speech and assembly, rights to linguistic and cultural expression, rights to education, and rights to unrestricted use of the media. Moreover, there are individuals who allude to global connections and the safeguarding of architectural legacy. Bilateral treaties also highlight the obligation of national minorities towards their home state.

An instance of a bilateral treaty that addressed highly controversial historical matters in a manner that was both inventive and comprehensive is the 1991 treaty between the Federal Republic of Germany and the Republic of Poland on Good Neighborly Relations and Friendly Cooperation. This treaty is commonly

---

²³ Ibid, pp. 54-62.

recognized as an exemplar for safeguarding the rights of minority groups in bilateral interactions.

The bilateral treaty aimed to reconcile two historically antagonistic countries and put an end to the painful past. Its goal was to overcome the division of Europe and establish a fair and enduring European peace order. This was achieved by recognizing the shared interests and joint responsibility of both countries in developing a new and liberated Europe based on human rights, democracy, and the rule of law. It is worth noting that the rights of the German minority in Poland and the Polish minority in Germany, as well as their very existence, have been disputed by both parties at different times. The issue has been a subject of disagreement between the two nations since the end of the Second World War.²⁴

Following the end of World War II, the Potsdam Agreement mandated the transfer of individuals of German ancestry residing in Poland, Hungary, or Czechoslovakia to Germany. Due to the provisions of the German Basic Law, which mandated that all individuals who were citizens of the former German Reichstadt were to be considered as Germans under German local law, the minority situation in these countries became further convoluted. Hence, certain individuals presently residing in Poland possess the capacity to affirm their German identity in accordance with German legislation and are entitled to immigrate to Germany. The treaty, known as the 66 Treaty, establishes that members of an ethnic minority within a state are considered nationals of the state in which they reside. However, it is important to note that the treaty does not explicitly cover the matter of citizenship. Conversely, individuals who are part of a minority group may choose to identify their language, culture, and traditions as belonging to a different state, depending on their place of origin. Consequently, the person has complete entitlement to assert their identity as a member of a minority group, and they will not face any negative repercussions for doing so. The treaty includes the relevant international standards for safeguarding the rights of minorities. The standards encompassed in this list consist of the Universal Declaration of Human Rights, the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, the International Covenant on

---

²⁴ Sasse, Gwendolyn. EU Conditionality and Minority Rights: Translating the Copenhagen Criterion into Policy. *Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 4(2), 2005, pp. 54-60.

Civil and Political Rights, the Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, the Helsinki Final Act of 1975, the Copenhagen Document on the Human Dimension of the Conference on Security and Cooperation in Europe, and the Charter of Paris for a New Europe of 1990.

The obligation to protect minority groups and promote their identity is a shared responsibility between both nations, as outlined by bilateral mechanisms and the principle of Responsibility to Protect. The conditions outlined in the treaty include the provision of education in the native language, the teaching of history and culture, and the promotion of participation in public affairs and decision-making. Similar to other bilateral treaties concerning minority issues, this treaty emphasizes the importance of respecting the territorial integrity of states and requires minorities to demonstrate loyalty and compliance with the laws of the state in which they hold citizenship. Undoubtedly, the treaty has successfully reduced the probability of conflict between the involved parties and has fostered greater respect for minority groups in all nations.

Hungary has tackled the matter of ethnic Hungarians residing outside of its borders by employing the bilateral treaty approach. Currently, it is estimated that around one-third of the global Hungarian population lives outside of Hungary. Moreover, notable ethnic minority populations exist in Romania, Slovakia, Ukraine, and Serbia. Additionally, the Hungarian Constitution, revised in 1989, includes a provision affirming that "The Republic of Hungary assumes responsibility for the well-being of Hungarians residing beyond its borders and actively encourages the cultivation of their ties with Hungary."²⁵²⁶

Hungary engaged in bilateral agreements with its neighboring countries to advance the execution of this policy. In May 1991, the Republic of Hungary and the Ukrainian Soviet Socialist Republic released a joint declaration that ensured the protection of the rights of national minorities. The declaration was founded on the principles of collaboration between the two nations. Through this declaration, the principle of territorial sovereignty of states is reiterated, and it is stipulated that members of national minorities must abide by the laws of the country in which they live. Forced assimilation is prohibited, and individuals

---

²⁵ Varga, Zoltán. *Challenges Facing Hungarian Minorities in the Carpathian Basin: A Comparative Study*. *Comparative European Politics*, 8(1), 2010, pp. 56-73.

²⁶ Hungarian Constitution.

have the freedom to choose their minority group. This declaration protects the linguistic and religious rights of minorities and requires all parties to prevent activities and propaganda that promote violence, hatred, and disagreement based on nationality.²⁷

The Treaty on Good-Neighborly Relations and Friendly Cooperation, signed on March 19, 1995 between the Republic of Hungary and the Slovak Republic, contains comparable provisions concerning minorities. Conversely, this treaty extends beyond and explicitly includes the pertinent international documents for safeguarding minority rights. The documents encompass the Framework Convention, the Copenhagen Document, the United Nations Declaration on Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious, and Linguistic Minorities, and Recommendation 1201, which was issued in 1993 by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe. Subsequently, following the signing of the treaty, Slovakia proceeded to enforce stringent legislation in the domains of language utilization, governance, education, and culture. Hungary expressed its dissent towards these laws.

In addition, Hungary has established bilateral agreements with Slovenia, Russia, and Croatia. These treaties incorporate pertinent international documents concerning the safeguarding of minority groups by making references to them. In September 1996, Hungary and Romania reached a consensus on minority rights. The agreement was formally referred to as the Treaty of Understanding and Cooperation.

Following both the First and Second World Wars, Transylvania, home to over two million individuals of Hungarian descent, was transferred to Romania. This transfer exacerbated the tension and mistrust that already existed between the two countries. Additionally, the treaty not only includes the pertinent international human rights agreements, but also extensively covers minority issues, applies the principles outlined in the Framework Convention, and incorporates documents issued by the United Nations, the Organization for Security and Cooperation in Europe, and the Council of Europe.²⁸ Similar to the treaty signed between Poland and Germany, this agreement permits the creation

---

²⁷ *Ibis*.

²⁸ Kováts, Mária. *Nationalist Politics and Everyday Ethnicity in a Transylvanian Town*. Princeton University Press, 2006, pp. 78-79.

and maintenance of institutions focused on educating and providing cultural and religious guidance to individuals. Furthermore, it ensures the right to freedom of speech and the ability to practice one's religion.²⁹ Furthermore, it permits the utilization of the national language of the minority group in transactions and instruction, thereby guaranteeing that the national language will be evident in surnames, topographical locations, and information disseminated by the media. In addition, the treaty aims to safeguard the culture and traditions of minority groups while also promoting their involvement in political, social, economic, and cultural spheres. Members of national minorities must adhere to this requirement in order to comply with the laws that govern their lives.

Creating a collaborative intergovernmental commission to address matters relevant to minority groups, such as fulfilling obligations and following recommendations, is a crucial element that will enhance the effectiveness of these agreements and tools. Due to their nature as political entities, these commissions lack the jurisdiction to make determinations regarding individual grievances. Several criticisms have been directed towards them, such as their lack of minority representation and their failure to convene as often as required by their mandate. It is noteworthy that there has been a decline in the number of conflicts in the region over the years. Additionally, bilateral treaties with a joint oversight committee have proven to be effective.³⁰

In addition, Russia has actively pursued a targeted strategy of engaging in bilateral treaties with its neighboring countries on various matters, including the safeguarding of minority communities. During the Stalin era, the policy of forcefully moving national populations and facilitating large-scale immigration of Russians to newly acquired territories led to ethnic Russians becoming a substantial minority in several former Soviet republics, which are now independent states.³¹ This was the situation in numerous countries that were

---

²⁹ Leppard, Brian D. *Rethinking Humanitarian Intervention: A Fresh Legal Approach Based on Fundamental Ethical Principles in International Law and World Religions*. Penn State University Press, 2002, pp. 87-89.

³⁰ Sasse, Gwendolyn. *EU Conditionality and Minority Rights: Translating the Copenhagen Criterion into Policy*. *Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 4(2), 2005, pp. 74-77.

³¹ Kolkusová, R. Dočasné vykonávanie zmlúv. In: *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2015*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK, 2015, pp. 77-84.

previously part of the Soviet Union. Russia has explicitly stated its duty to safeguard the well-being of its citizens regardless of their location. According to current estimates, there are around 25 million individuals of Russian nationality residing outside of Russia. Consequently, the "Russian minority question" has emerged as a significant determinant in shaping the relationship between Russia and its former territories.³²

Russia has signed the highest number of treaties among all states in Central or Eastern Europe, with the aim of promoting this policy. These treaties specifically address issues related to national minorities. The Baltic States, along with other countries such as Poland, Finland, Hungary, Slovakia, and the Federal Republic of Germany, have also established bilateral agreements that include provisions for protecting minority rights. These agreements have been established with former republics. Furthermore, Russia has ratified a convention with the Commonwealth of Independent States (CIS) that guarantees the rights of individuals belonging to national minorities. Conversely, the CIS standard regarding minority rights does not adhere to global norms and has faced criticism for its partiality towards safeguarding ethnic Russians. Furthermore, the bilateral treaties lack comprehensive integration of international norms regarding the safeguarding of minority rights. Although Russia had previously supported the inclusion of dual citizenship in these treaties, it has now abandoned this stance. Russia's position has been criticized for demonstrating a tendency to not fully adhere to the established norms of the OSCE, the United Nations, and the Council of Europe.³³

The Treaty of Friendship, Cooperation, and Partnership was signed in May 1997 between the Russian Federation and Ukraine established a partnership. Furthermore, apart from dealing with various matters such as disarmament, economic trade coordination, customs policy, and collaboration in relief work and rescue operations, it also specifically addresses the concerns of minority

---

³² Risse, Thomas, Ropp, Stephen C., & Sikkink, Kathryn. *The Persistent Power of Human Rights: From Commitment to Compliance*. Cambridge University Press, 2013, pp. 154-157.

³³ Zyberi, Gentian. *The Humanitarian Face of the International Court of Justice: Its Contribution to Interpreting and Developing International Human Rights and Humanitarian Law Rules and Principles*. *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 31(3), 2013, pp. 379-416.

groups. Unlike the Hungarian and Polish-German models, the treaty does not seek to provide a specific definition for the term "minority." However, it does follow the principles of equality and non-discrimination as stated in Article 27 of the International Covenant on Civil and Political Rights. The treaty does not explicitly include the relevant international documents that pertain to the safeguarding of minorities. Instead, the protection is described in broad terms.³⁴

Russia was closely monitoring the situation of ethnic minorities in the Baltic republics, which has caused considerable tension in the region during this time. Russia has repeatedly accused the Baltic States of committing "serious breaches of human rights." After declaring independence from Russia, both Estonia and Latvia enacted highly restrictive laws regarding languages and citizenship.³⁵ The laws effectively barred the majority of Russians who had settled in those countries after 1940 from acquiring citizenship. After these measures were put into effect, Moscow responded strongly, stating that the principle of good neighborliness was at risk. However, through extensive negotiations, bilateral treaties have been successfully reached with each of the Baltic States.³⁶

Bilateral Treaties and Kin-State Engagement in Minority Protection after the Cold War

This section situates kin-state engagement within the post-Cold War European minority-protection architecture and explains why bilateral treaties remain a pivotal but structurally contingent tool of minority protection. Conceptually, kin-state measures respond to a "triadic" configuration linking a national minority, the state of residence (home-state), and an external national homeland (kin-state), a configuration that can stabilize identity protection yet also amplify

---

³⁴ Taylor, Paul. *Sovereignty and Intervention*. International Policy Studies, 4(2), 2007, pp. 70-72.

³⁵ Williams, Michael C. *Culture and Security: Symbolic Power and the Politics of International Security*. Routledge, 2007, pp. 132-154.

³⁶ Risse, Thomas, Ropp, Stephen C., & Sikkink, Kathryn. *The Persistent Power of Human Rights: From Commitment to Compliance*. Cambridge University Press, 2013, p. 157.

interstate tension when securitized or instrumentalized (Brubaker 1993; OSCE 1990). Legally, European practice has evolved toward channelling kin-state involvement through multilayered safeguards: OSCE political commitments (notably the Copenhagen Document), Council of Europe treaty standards (especially the Framework Convention for the Protection of National Minorities, FCNM), and EU conditionality linking accession to “respect for and protection of minorities” (CSCE 1990; Council of Europe 1995; European Council 1993). In parallel, states concluded post-1990 “good neighbourliness” treaties embedding minority clauses and, in some cases, joint commissions for implementation (Germany–Poland 1991; Slovakia–Hungary 1995; Hungary–Croatia 1995). Empirically, these instruments demonstrate both capacity and fragility: Russia–Ukraine illustrates how treaty-based minority clauses become legally relevant but politically brittle under armed conflict and termination; Hungary’s Status Law episode demonstrates the legal sensitivity of unilateral benefits and the regulatory value of Venice Commission and OSCE guidance; Åland shows a durable comparator where autonomy is constitutionally entrenched and internationally secured; and the Hungary–Croatia agreement displays a post-conflict bilateral model with a dedicated joint committee and detailed rights catalogue. The chapter concludes with targeted recommendations for treaty design, monitoring, and coordination with OSCE, Council of Europe, and EU mechanisms.

Kin-state engagement is best analysed as a structured relationship rather than a single policy choice. In the canonical relational approach, the post-imperial and post-communist landscape produces a potentially unstable triangle between (i) national minorities, (ii) “nationalizing” or state-building polities in which they reside, and (iii) external “homelands” that claim a special responsibility for nationals abroad. The legal significance of this triadic nexus lies in the risk that minority questions shift from domestic inclusion to interstate contestation, especially when identity claims become tied to borders, security narratives, or mass citizenship policies.

European instruments respond by simultaneously (a) affirming minority rights as part of a democratic rule-of-law order, and (b) discouraging the transformation of minority protection into a vehicle for territorial revision. The CSCE Copenhagen Document explicitly frames minority issues as resolvable only within a democratic political framework based on the rule of law, emphasizes the right to preserve and develop identity “free of any attempts at

assimilation,” and records that minority protection is a legitimate international concern rather than an exclusively domestic matter (CSCE 1990).

At the same time, authoritative interpretive guidance stresses definitional and jurisdictional limits. The OSCE Bolzano/Bozen Recommendations underline that “kin” is an essentially contested concept lacking an agreed legal definition, and therefore largely avoid the term “kin-state” as a formal category while addressing the substance of “States unilaterally... defend[ing]... ‘their kin’ outside their sovereign jurisdiction” (OSCE HCNM 2008). This caution is mirrored in the Venice Commission’s foundational Report on Preferential Treatment, which uses the paired categories of “kin-States” and “home-States,” emphasizes that international agreements entrust home-states with securing rights within their jurisdiction, and treats bilateral agreements as the primary lawful tool for kin-states seeking to protect kin-minorities without breaching sovereignty or friendly relations (Venice Commission 2001).

Post-1990 bilateral treaty practice in Europe often followed a recognisable “framework treaty” template: reaffirmation of borders and territorial integrity, wide-ranging cooperation clauses, and a calibrated minority-protection section anchored in multilateral standards. Comparative scholarship traces how the German–Polish Treaty of 17 June 1991 functioned as a model for later Central and Eastern European arrangements, with subsequent treaties frequently described as “basic treaties” in the sense of establishing a comprehensive interstate baseline including minority clauses.

The German–Polish Treaty illustrates the legal technique of defining protected groups and specifying a bundle of identity-related rights while constraining interpretation through international-law guardrails. Article 20 identifies “members of the German minority” in Poland and persons of Polish origin or cultural affiliation in Germany, emphasizing that belonging is a matter of personal decision and may not entail disadvantage; Article 21 commits both parties to protect ethnic, cultural, linguistic, and religious identity through measures including opportunities for mother-tongue teaching, respect for participation in public affairs, and consultations with relevant organizations; and Article 22 stipulates that these obligations cannot be interpreted to authorise conduct contrary to the UN Charter and the territorial integrity of states (Germany–Poland Treaty 1991, arts 20–22).

A second design feature, especially in Hungary's neighbourhood treaties, is the explicit "internationalization" of minority protection combined with joint monitoring bodies. The Slovakia–Hungary Treaty on good neighbourliness and friendly co-operation (signed 19 March 1995) frames minority protection as part of international human rights and thus a legitimate concern of the international community; crucially, it creates a mixed intergovernmental commission empowered to make recommendations and to exchange information and experience on implementing minority obligations, while noting that both parties apply binding Council of Europe and OSCE rules in this domain (Slovakia–Hungary Treaty 1995, art. 15(1) and 15(6)).

A third technique is "incorporation by reference" of multilateral standards as treaty obligations. The Hungary–Romania Treaty (signed 16 September 1996) obliges the parties, in regulating minority rights, to apply the FCNM (subject to more favourable domestic rules) and to treat as legal obligations the minority-rights provisions contained in listed UN, OSCE, and Council of Europe documents, including the CSCE Copenhagen Document and UN General Assembly Resolution 47/135 (Hungary–Romania Treaty 1996, art. 15 and Annex). Its compliance architecture relies primarily on regular high-level meetings and general dispute-settlement clauses rather than a minority-specific joint commission (Hungary–Romania Treaty 1996, arts 5 and 21).

Finally, the post–Cold War treaty "ecosystem" was shaped by European institutional incentives. The Copenhagen European Council Conclusions (June 1993) made membership conditional on "stability of institutions... [and] respect for and protection of minorities," embedding minority governance into the political economy of accession (European Council 1993). Parallel Council of Europe treaty law encouraged bilateralization under multilateral supervision: FCNM Article 18 calls on parties to conclude, where necessary, bilateral and multilateral agreements "in particular [with] neighbouring States" to ensure minority protection, while FCNM Articles 24–26 establish monitoring by the Committee of Ministers assisted by an expert advisory committee (Council of Europe 1995).

The post–Cold War record supports a calibrated conclusion: bilateral treaties are neither a relic nor a substitute, but a legally meaningful "middle layer" between domestic minority governance and multilateral supervision. They operationalise kin-state engagement most legitimately when they are consent-based, standards-referential, and institutionally monitored, and when they reinforce rather than

displace the home-state's primary duties. The European system's internal checks, namely FCNM supervision and OSCE conflict-prevention guidance, together with EU conditionality on minority protection, have historically pushed treaty practice toward this equilibrium. Yet the equilibrium is not self-executing: as the Russia–Ukraine example underscores, even dense treaty language cannot reliably survive strategic violence, while the Åland comparator indicates how durable solutions arise from entrenched autonomy, predictable institutions, and international guarantees. In this sense, bilateral treaties remain essential to the practice of minority protection, but their protective capacity is strongest when embedded in a multilayer European legal order and maintained through routine, depoliticised implementation.

Conclusion

The protection of minority rights through bilateral agreements has evolved significantly over time, moving from the limited, often ad hoc clauses found in early peace settlements to more structured arrangements grounded in international human rights standards. Early initiatives, such as those under the League of Nations, represented pioneering attempts at international oversight. However, the limitations of these efforts—particularly their susceptibility to political manipulation and lack of enforcement mechanisms—underscored the need for strategies tailored to the historical, cultural, and geopolitical context of each region.

In the post–World War II and post–Cold War periods, bilateral treaties emerged as a versatile tool capable of addressing these complex realities. When carefully negotiated, they provide a framework for reconciling the interests of both kin-states and home-states while embedding internationally recognized norms into legally binding commitments. Experiences across Europe, Central Asia, and other regions reveal that such agreements can reduce historical animosities, promote minority integration, strengthen social cohesion, and lower the risk of violent conflict. In doing so, they demonstrate a concrete preventive function that aligns with the principles of the Responsibility to Protect (R2P), showing

how diplomacy can preemptively address sources of tension before they escalate into humanitarian crises.

Nevertheless, the efficacy of these agreements is contingent on several critical factors. Sustained political commitment, genuine reciprocity, and robust monitoring and enforcement mechanisms are essential; without them, treaties risk becoming symbolic gestures or instruments of political leverage rather than tools of protection. The experiences of various bilateral arrangements also illustrate that the broader political environment—such as the presence of regional stability, effective judicial systems, and civil society engagement—plays a decisive role in shaping outcomes.

Looking forward, bilateral agreements should not be viewed as a replacement for multilateral mechanisms or domestic legal frameworks but as a complementary instrument. When carefully crafted and diligently implemented, they offer the flexibility, specificity, and local legitimacy that broader approaches may lack. For policymakers and international actors seeking to prevent mass atrocities and protect vulnerable populations, these agreements can serve as a practical, context-sensitive approach, bridging gaps between international norms and on-the-ground realities. Ultimately, the continued evolution and application of bilateral minority protection agreements will depend on the willingness of states to prioritize long-term stability and human rights over short-term political gains, reaffirming their role as a cornerstone of preventive diplomacy in a complex and often fragile international landscape.

Bibliography

Brubaker, R. (1993). National minorities, nationalizing states, and external national homelands in the new Europe: Notes toward a relational analysis. Institut für Höhere Studien.

Council of Europe. Framework Convention for the Protection of National Minorities. Council of Europe, 1995, pp. 1–10.

European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). (2001). Report on the preferential treatment of national minorities by their kin-state (CDL-INF(2001)019). Council of Europe.

Hungarian Constitution.

International Commission on Intervention and State Sovereignty. The Responsibility to Protect. International Development Research Centre, 2001, pp. 13–15.

Kemp, Walter, Vesselin Popovski, and Ramesh Thakur, eds. Blood and Borders: The Responsibility to Protect and the Problem of the Kin-State. United Nations University Press, 2012, pp. 1–25.

Kolkusová, R. Dočasné vykonávanie zmlúv. In: Míľníky práva v stredoeurópskom priestore 2015. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK, 2015, pp. 77-84.

Kováts, Mária. Nationalist Politics and Everyday Ethnicity in a Transylvanian Town. Princeton University Press, 2006, pp. 78–79.

Lepard, Brian D. Rethinking Humanitarian Intervention: A Fresh Legal Approach Based on Fundamental Ethical Principles in International Law and World Religions. Penn State University Press, 2002, pp. 87–89.

Miszlivetz, Ferenc, and Jens Jensen. “Hungarian Minority Self-Government System: Prospects and Realities.” Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, vol. 1, no. 1, 2000, pp. 23–28.

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (2018). A human rights-based approach to data: Leaving no one behind in the 2030 agenda for sustainable development. United Nations.

OSCE High Commissioner on National Minorities. (2008). The Bolzano/Bozen recommendations on national minorities in inter-state relations & explanatory note. Organization for Security and Co-operation in Europe.

Risse, Thomas, Stephen C. Ropp, and Kathryn Sikkink. The Persistent Power of Human Rights: From Commitment to Compliance. Cambridge University Press, 2013, pp. 154–157.

Sasse, Gwendolyn. "EU Conditionality and Minority Rights: Translating the Copenhagen Criterion into Policy." *Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, vol. 4, no. 2, 2005, pp. 54–60, 74–77.

Taylor, Paul. "Sovereignty and Intervention." *International Policy Studies*, vol. 4, no. 2, 2007, pp. 70–72, 85–87.

Thakur, Ramesh. *The United Nations, Peace and Security: From Collective Security to the Responsibility to Protect*. Cambridge University Press, 2006, pp. 163–171.

United Nations General Assembly. *World Summit Outcome Document*, A/60/L.1, 2005, paras. 138–139.

United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights. *Minority Rights: International Standards and Guidance for Implementation*. United Nations, 2010, pp. 5–10.

Varga, Zoltán. "Challenges Facing Hungarian Minorities in the Carpathian Basin: A Comparative Study." *Comparative European Politics*, vol. 8, no. 1, 2010, pp. 56–73.

Williams, Michael C. *Culture and Security: Symbolic Power and the Politics of International Security*. Routledge, 2007, pp. 132–154, 153–154.

Zyberi, Gentian. "The Humanitarian Face of the International Court of Justice: Its Contribution to Interpreting and Developing International Human Rights and Humanitarian Law Rules and Principles." *Netherlands Quarterly of Human Rights*, vol. 31, no. 3, 2013, pp. 379–416.

Udrea, Andreea, and David Smith. "Minority Protection and Kin-State Engagement." *Eprints@Glasgow*, 2021, pp. 1–22.

ROMA YOUTH IN CONFLICT WITH THE LAW

Asea Gašparić¹, Lilla Garayová²

Abstract

Roma children and adolescents in parts of Europe face entrenched socio-economic exclusion and discrimination, alongside heightened contact with child protection and juvenile justice institutions. This paper examines mechanisms that may contribute to the disproportionate representation of Roma youth in juvenile justice systems and outlines implications for non-discriminatory, child-appropriate responses. The manuscript advances a narrative, comparative synthesis of existing research and policy discussions across selected European settings, with particular attention to the constraints created by limited ethnicity-disaggregated justice data and the potential for bias in decision-making tools. The analysis identifies two interacting pathways. Structural disadvantage, including poverty, educational segregation and early school leaving, and limited access to supportive services, increases exposure to conditions associated with system contact. Institutional dynamics, including disproportionate surveillance, profiling practices, and differential treatment within justice processes, may further amplify entry and deeper involvement. The manuscript also highlights how data scarcity and measurement practices can conceal disparate impacts, including where risk assessment tools incorporate factors correlated with marginalization. Reducing disproportionate juvenile

---

¹ Ph.D. Candidate, Ferenc Deák Doctoral School of the University of Miskolc and Scientific Researcher at the Central European Academy, Budapest. E-mail: gasparic.asea@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2725-488X>.

² Vice-Dean, Associate Professor, Department of International Law, Faculty of Law, Pan-European University, Slovakia, lilla.garayova@paneurouni.com, ORCID: 0000-0002-7999-4823.

justice involvement among Roma youth requires an integrated shift toward prevention, diversion, restorative approaches, and culturally responsive rehabilitation, alongside strengthened safeguards against discriminatory practices in policing, assessment, and outcomes.

Keywords

Roma youth; juvenile justice; overrepresentation; structural disadvantage; educational segregation; ethnic profiling; diversion; restorative justice.

Introduction

Roma children and adolescents across Europe continue to experience entrenched social exclusion, discrimination, and unequal access to the institutions that shape children's life chances. Within this landscape, the disproportionate presence of Roma youth in child protection institutions and juvenile justice systems has emerged as a recurring concern in scholarship, policy debates, and human rights advocacy. The significance of this issue extends beyond questions of crime control. Disproportionate system contact among children is widely understood as a marker of broader social and institutional failure, especially where the children concerned belong to historically marginalized communities. In the case of Roma youth, any analysis that treats justice involvement as an isolated behavioral phenomenon risks missing the cumulative effects of poverty, segregation, and discriminatory governance, as well as the harms that system contact can itself produce.

A core challenge in examining Roma youth "overrepresentation" is conceptual as well as empirical. Conceptually, overrepresentation may reflect differences in exposure to risk environments, differences in detection and surveillance, differences in charging and adjudication practices, or combinations of all three. Empirically, cross-country comparison is often constrained by limited or inconsistent recording of ethnicity in official justice statistics and by the contested politics of ethnic data collection. These constraints do not eliminate

the problem; rather, they complicate how it can be measured and how responsibility is assigned. In practice, the absence of clear disaggregated data can render institutional discrimination difficult to prove, while allowing informal recognition of disproportionality to persist without effective accountability or reform.

This paper approaches the issue by foregrounding two explanatory frameworks that frequently appear in the literature and that are also reflected in policy and advocacy debates: structural disadvantages and systemic bias. The structural disadvantage framework emphasizes enduring socio-economic inequalities that elevate vulnerability to justice-system contact. In many settings, Roma children experience concentrated poverty, precarious housing conditions, and reduced access to quality healthcare and social services. Educational exclusion is repeatedly identified as a particularly powerful driver: segregation, misplacement into special education streams, bullying, and early school leaving can combine to reduce protective factors and restrict legitimate opportunities. Over time, these conditions may increase the visibility of Roma youth in public space, intensify contact with welfare and policing institutions, and heighten the likelihood that normal adolescent behaviour or poverty-linked activities become criminalized encounters.

The systemic bias framework highlights institutionalized, and often normalized, practices that produce different outcomes for Roma and non-Roma children at multiple stages of system contact. This includes disproportionate policing of Roma neighbourhoods, the use of ethnic appearance as a proxy for suspicion, and differential treatment in procedural decision-making. The point is not simply that discrimination exists, but that it can operate through routine practices and “neutral” criteria that interact with deprivation in predictable ways. Where poverty-related indicators (for example, unstable schooling, crowded housing, prior welfare contact) are interpreted as markers of risk or parental failure, Roma families may be judged more harshly and Roma children may enter systems of surveillance earlier. Once contact occurs, cumulative disadvantage can be reinforced through bail and detention decisions, access to legal and social support, and the availability of culturally responsive rehabilitation pathways.

A further layer of complexity concerns the tools and metrics used to justify decisions. Juvenile justice systems increasingly rely on structured risk assessment instruments and standardized variables to classify children, allocate resources, and rationalize intervention intensity. Yet risk variables are often

correlated with socio-economic deprivation and institutional exposure. If tools are developed and validated primarily on majority populations, they may fail to capture culturally specific resilience factors, and they may generate disparate impacts for minority youth by treating structural disadvantage as individual propensity. This raises questions not only about predictive validity, but also about fairness, transparency, and accountability when such tools influence decisions that affect children's liberty, education, and long-term prospects.

Against this background, the paper's central rationale is to "detach" structural disadvantage from institutional bias analytically, while also showing how the two interact in practice. Treating poverty and exclusion as the sole explanation risks underestimating the role of discriminatory surveillance and decision-making. Treating bias as the sole explanation risks ignoring how deprivation shapes vulnerability and visibility. An integrated approach is necessary to explain why disproportionately high system contact can persist even where legal equality norms formally apply.³ It is also necessary for designing reforms that are realistic and rights-consistent, because interventions that target only one layer of the problem are likely to be undermined by the other.

The paper advances three linked objectives. First, it clarifies pathways through which socio-economic exclusion, educational segregation, and limited access to supportive services may raise the likelihood of Roma youth coming into contact with child protection and juvenile justice systems. Second, it examines how institutional practices, including profiling dynamics and differential treatment, may amplify entry into the system and deepen system penetration once contact occurs. Third, it draws implications for reorienting juvenile justice and prevention strategies toward child-friendly approaches that prioritize reintegration, diversion, restorative practices, and culturally responsive support, including the institutional inclusion of Roma youth in policy design and evaluation. Where the available evidence base is methodologically restricted by data gaps, the analysis explicitly flags these limits, because reform agendas built on uncertain measurement require particularly careful justification.

---

³ Garayová, L. (2025). Kinship care as living law: An unwritten source of child protection law. Bratislava Law Review, 9(Spec), 63–82. <https://doi.org/10.46282/blr.2025.9.Spec.1035>

Roma Children in Context

The Roma people, Europe's largest and most marginalized ethnic minority, have for centuries been subjected to exclusion, systemic discrimination, and violence. This legacy of exclusion has deeply affected generations of Roma children, who today experience disproportionately high levels of poverty, segregation, educational disadvantage, and institutional mistrust. These overlapping risk factors place them at greater vulnerability for contact with state institutions, including child protection and juvenile justice systems, not because of cultural deficits, but due to the structural inequalities. Historically, the Roma were enslaved in parts of Eastern Europe well into the 19th century, and were systematically persecuted under regimes across the continent. Under Nazi rule, it is estimated that between 220,000 and 500,000 Roma were murdered in what has been recognized as the *Porajmos*, or the Roma Holocaust.⁴ In the post-war communist era, forced assimilation policies continued in many countries. Despite regime changes, Roma communities remained excluded from state benefits, education, and employment. Today, these historical injustices continue to echo in the lives of Roma children. According to UNICEF, up to 80% of Roma households in some Eastern European countries live below the national poverty line, with limited access to water, electricity, heating, and stable housing.⁵ Overcrowded and substandard living conditions are not only physically harmful, but are also used by child protection systems as grounds for state intervention, even when they result from poverty rather than neglect.⁶

Moreover, education is another area of deep and systemic exclusion. Roma children are often placed in segregated schools or misdiagnosed with learning disabilities, resulting in their placement in special education institutions not

---

⁴ Lewy, G. (2000). *The Nazi persecution of the Gypsies*. Oxford University Press, p. 2.

⁵ UNICEF. (2011). *The Right of Roma Children to Education: Position Paper*, p. 7; <https://www.unicef.org/eca/reports/roma-children-education> (accessed on 7th June 2025).

⁶ Popescu, B. S. (2021). "Roma Youth and Social Service Systems: Discrimination and Disparity." In S. Ioan (Ed.), *Minority Rights and Social Work in Eastern Europe* (pp. 89–104). SPECTO, p. 96.

suited to their actual capabilities.⁷ This segregation limits academic achievement and creates long-term barriers to employment, increasing both the risk of poverty and the likelihood of juvenile justice involvement. Discrimination is certainly not limited to education. The EU Agency for Fundamental Rights reports that 41% of Roma in the EU have experienced discrimination in the past 12 months, including in health care, employment, and housing.⁸ For children, this can mean unequal treatment in medical settings, reduced opportunities in schools, and social exclusion from public spaces. Additionally, it also creates a broader climate of rejection and mistrust, where Roma youth grow up feeling excluded from society's institutions.

Perhaps most concerning is the disproportionate surveillance and intervention by child protection and juvenile justice systems. In many countries, Roma children are significantly overrepresented in state care institutions. However, this is often not due to abuse or neglect, but to poverty-related conditions such as lack of running water or overcrowding, which are interpreted through a biased institutional lens as evidence of parental failure.⁹ This misinterpretation encourages stigmatization and increases institutional exposure, sometimes directing Roma youth into the criminal justice system from an early age. Furthermore, the lack of ethnic data in many official statistics creates further barriers to reform. Without clear data, institutional discrimination remains invisible. This absence of targeted criminological and social research on Roma populations sustains a cycle in which their overrepresentation is noted informally, but never substantively addressed.¹⁰ Understanding Roma children's overrepresentation in juvenile justice systems thus involves detaching structural disadvantage from institutional bias.

---

⁷ For example in the Czech Republic, as much as 75 % of Roma children were placed in special education institutions despite showing no signs of intellectual disability according to the European Roma Rights Centre (ERRC). (2004). *Stigmata: Segregated Schooling of Roma in Central and Eastern Europe*, p. 13.

⁸ European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2016). *Second EU Minorities and Discrimination Survey – Roma*, p. 3.

⁹ Takacs, B. (2017). Māori and Romani and Juvenile Justice: Approaches and Responses from Different Justice Systems. *Unpublished PhD thesis, Auckland University of Technology*, p. 63 – 64.

¹⁰ See more in: Molnar, L. (2023). The imperative need for criminological research on the European Roma: A narrative review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(2), 1016-1031.

Overrepresentation of Roma children in Juvenile Justice System

In examining juvenile offending in Europe, particularly among Roma youth, the first impression suggests a significant overrepresentation in the criminal justice systems of several countries. This is especially apparent in nations like Bulgaria, Hungary, Romania, and Slovakia. However, one of the main methodological challenges in understanding this phenomenon is the lack of official ethnic data, due to legal prohibitions or policy choices around data collection on ethnic identity. When talking about data collection, Bulgaria remains one of the few countries that collects ethnicity-specific crime data. Research conducted revealed that Roma are disproportionately targeted by police actions, subjected to ethnic profiling, and overrepresented in arrests and incarceration figures.¹¹ This over-policing results not from actual higher criminality, but from discriminatory law enforcement practices and the absence of comprehensive support systems for marginalized youth populations.¹² Furthermore, in Romania, although ethnic-specific justice data is not publicly available, various studies provide indirect evidence of overrepresentation. In that regard some research found that minors involved in the justice system, whether incarcerated or under educational measures, share similar socio-demographic risk factors, such as poverty, family dysfunction, and educational exclusion, which are disproportionately prevalent among Roma youth¹³ Similarly, Slovakia demonstrates elevated delinquency rates among Roma adolescents. A study conducted found that while Roma youth reported slightly higher levels of aggressive behavior, once socioeconomic conditions and social desirability bias were controlled for, these differences largely disappeared, challenging the

---

¹¹ See in: Gounev, P., & Bezlov, T. (2006). The Roma in Bulgaria's criminal justice system: from ethnic profiling to imprisonment. *Critical Criminology*, 14(3), 313-338.

¹² *Ibid.* P. 330. (Gouner 2006)

¹³ See in: Popa, I., Borrelli, P., Breda-Popa, R., & Montomoli, C. (2018). Juvenile delinquency in Romania: a comparison between minors in prisons and re-education services. *European Journal of Social Work*, 21(5), 764-777.

stereotype that Roma youth are more delinquent by nature.¹⁴ In the absence of ethnic crime statistics in most EU countries, non-governmental organizations, international bodies, and academic researchers have stepped in to fill the data void. The EU Agency for Fundamental Rights, documented widespread structural disadvantages for Roma youth across nine EU Member States, including Hungary, Slovakia, and Romania.¹⁵ According to the findings, 80% of Roma live below the poverty threshold, and half of Roma children aged 6–24 do not attend school.¹⁶ This structural marginalization is strongly correlated with juvenile offending. Except the above mentioned countries from the same region, Spanish research on the predictive validity of risk assessment tools used in the juvenile justice system revealed that Roma youth not only received higher risk scores but also had lower resilience markers than non-Roma youth.¹⁷

When talking about data analysis, a key issue in the study of Roma youth offending is the serious and continuous absence of ethnic data in national statistics. Hungary and Romania, for example, do not systematically collect such data in judicial processes, citing concerns over privacy and potential stigmatization. However, this lack of data often serves to obscure patterns of institutional discrimination and overrepresentation, rather than prevent it.¹⁸ Moreover, many risk assessment variables used across Europe were developed based on white majority populations and may not be sufficient for cultural and

---

¹⁴ See in: Vazsonyi, A. T., Kolarčik, P., Geckova, A. M., Reijneveld, S. A., & van Dijk, J. P. (2016). Delinquent and Aggressive Behavior and Social Desirability Among Roma and Non-Roma Adolescents in Slovakia. *Journal of Interpersonal Violence*, 31(4), 677–693.

¹⁵ EU-MIDIS, I. I. (2016). Second European Union Minorities and Discrimination Survey Roma–Selected findings. *Luxembourg: Luxembourg: Publications Office of the European Union*.

¹⁶ *Ibid.* p.3. (EU survey)

¹⁷ Gomis-Pomares, A., Villanueva, L., & Adrián, J. E. (2022). The prediction of youth recidivism in a Spanish Roma population by the Youth Level of Service/Case Management Inventory (YLS/CMI). *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 66(8), 791-806.

¹⁸ Molnar, L. (2023). The imperative need for criminological research on the European Roma: A narrative review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(2), 1016-1031, p. 1116-1117.
Takacs, B. (2017). Māori and Romani and Juvenile Justice: Approaches and Responses from Different Justice Systems. *Unpublished PhD thesis, Auckland University of Technology*, p. 63 – 64.

socioeconomic differences. This raises concerns about both predictive validity and disparate impact, which can intensify the cycle of marginalization for Roma youth. The persistent overrepresentation of Roma youth in juvenile justice systems across Europe is a well-documented phenomenon and has become a focal point for many scholars and human rights organizations. Two dominant frameworks have emerged to explain this issue: structural disadvantage and systemic bias. Structural disadvantage refers to enduring socio-economic inequalities that increase the likelihood of contact with the justice system. Roma communities often face extreme poverty, inadequate housing, and exclusion from regular education. For example, Roma children are disproportionately placed in segregated or special education schools, frequently without valid justification.¹⁹ This educational marginalization limits opportunities for social mobility and increases vulnerability to delinquency. Furthermore, economic exclusion often forces Roma families into informal or illegal economic activities, which can draw the attention of law enforcement. The European Commission has acknowledged that structural inequalities such as unemployment, lack of access to services, and residential segregation have a direct impact on youth vulnerability.²⁰ When combined with limited access to child welfare resources, many Roma children are more likely to be institutionalized or come under state supervision, both of which are predictors of later justice system involvement. Moreover, systemic bias involves the institutionalized and often unconscious prejudices that affect how Roma individuals are treated by police, courts, and other state institutions. Roma youth are frequently subject to ethnic profiling. As documented by the Open Society Justice Initiative, Roma neighborhoods are often patrolled more aggressively, and residents are disproportionately stopped and searched based on ethnic appearance rather than behavior.²¹ Other than that, discrimination is also evident

---

¹⁹ See in: Cahn, C., & Guild, E. (2010). Recent migration of Roma in Europe, p. 14.

²⁰ European Commission. (2020). *Roma inclusion measures reported under the EU Framework for NRIS*, p. 6; https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/roma-eu/roma-equality-inclusion-and-participation-eu/national-roma-strategic-frameworks-commission-assessment-and-implementation-reports_en (accessed on 9th June 2025).

²¹ Open Society Justice Initiative. (2009). *Ethnic Profiling in the European Union: Pervasive, Ineffective, and Discriminatory*, p. 20; <https://www.justiceinitiative.org/publications/ethnic-profiling-european-union-pervasive-ineffective-and-discriminatory> (accessed on 9th June 2025).

in court proceedings. Research observed that Roma defendants face differential treatment at every stage of the judicial process, including longer pre-trial detentions and harsher sentencing compared to non-Roma youth charged with similar offenses.²² The effects of structural disadvantage and systemic bias are not isolated. On the contrary, they complement each other. Structural marginalization increases the likelihood that Roma youth will engage in behaviors criminalized by the state, or at least appear more visible to police surveillance. Once in contact with the system, systemic bias ensures that Roma youth are treated more harshly than their non-Roma counterparts.

Structural Perspective of Roma Youth Offending

Roma youth are disproportionately represented in juvenile justice systems across Europe. However, this overrepresentation often reflects structural inequalities rather than inherent criminality. Scholars highlight how systemic poverty, educational exclusion, and pervasive discrimination significantly increase the risk of delinquency among Roma youth.²³ Many Roma children are raised in economically deprived environments, lacking quality education, healthcare, and employment opportunities. On top of that, the institutional racism also plays a critical role. Reports have documented instances of racial profiling, excessively harsh sentencing, and limited access to culturally sensitive rehabilitation within the juvenile justice system.²⁴

Education remains a crucial contributing factor. Roma children frequently encounter segregation, are placed in remedial or special-needs programs, and face bullying, all leading to high dropout rates and increased vulnerability to offending. That was also noted by the European Court of Human Rights in

---

²² Cahn, C., & Guild, E. (2010). Recent migration of Roma in Europe, p. 17.

²³ Trehan, N., & Kóczé, A. (2009). Racism,(neo-) colonialism and social justice: the struggle for the soul of the Romani movement in post-socialist Europe. *Racism Postcolonialism Europe*, 6, 50, p. 59.

²⁴ ENAR (2009). “Debunking Myths & Revealing Truths about the Roma”, https://www.enar-eu.org/wp-content/uploads/roma_final_pdf.pdf?utm_source=chatgpt.com (accessed 10th June 2025).

addressing the case *Oršuš v. Croatia*²⁵ in 2010. This landmark case challenged Roma-only classes in Croatian primary schools. The European Court of Human Rights ruled that placing Roma children in separate classes, often with inferior curricula, can be considered as discrimination under Article 14 and Protocol of the ECHR. The verdict mandated greater transparency and safeguards in education, though implementation remains varying. Furthermore, a quantitative study involving 88 Roma youth and 135 non-Roma youth offenders aged 14–17 found that Roma youth exhibited higher recidivism rates and faced disparities in risk-level assessments, highlighting the lack of cultural relevance in conventional assessment tools.²⁶

Challenges in Data Collection Regarding Roma Youth

Understanding Roma youth contact with juvenile justice systems depends, in a fundamental way, on the quality and availability of data. Yet data is precisely where this field repeatedly reaches its limits. The absence of consistent ethnicity-disaggregated statistics in many jurisdictions means that overrepresentation is often discussed on the basis of indirect indicators, localized studies, institutional anecdotes, or partial administrative proxies. This creates an evidentiary paradox. Disproportionality can be widely recognized in practice, but difficult to demonstrate in a way that supports accountability, litigation, or policy reform. In turn, the lack of data can normalize inaction, allowing discrimination and unequal outcomes to remain politically and institutionally deniable.

The first challenge is legal and governance-related. Information about racial or ethnic origin is treated as highly sensitive, and rightly triggers heightened protective regimes. In juvenile justice settings, where information may be generated by police, prosecutors, courts, probation services, and detention

---

²⁵ *Oršuš and Others v. Croatia* (No. 15766/03).

²⁶ For more detail see in: Gomis-Pomares, A., Villanueva, L., & Adrián, J. E. (2022). The prediction of youth recidivism in a Spanish Roma population by the Youth Level of Service/Case Management Inventory (YLS/CMI). *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 66(8), 791-806.

institutions, the legal basis for collecting and sharing sensitive data is complex. Even when data collection is permitted for statistical or policy purposes, it often requires clear purpose limitation, strict access controls, and safeguards that prevent re-identification. Practical compliance burdens, uncertainty about legal authority, and fear of controversy can produce “data avoidance,” where institutions prefer not to collect any ethnicity indicators at all. While this may be framed as privacy protection, it can also function as an obstacle to documenting discriminatory patterns and evaluating reforms.

The second challenge is ethical and relational. Roma communities have well-founded reasons to distrust data collection by state institutions, particularly in contexts where policing is experienced as disproportionate and where institutional interventions have historically been punitive rather than protective. Questions about ethnicity can be interpreted as surveillance rather than as equality monitoring, especially when asked in coercive environments such as police contact, detention, or court processes. The ethical risk is therefore not limited to privacy in the narrow sense. It includes the potential for stigmatization, for misuse of data to justify further control, and for “categorization harm,” where official labels appear to reproduce racialized boundaries rather than dismantle them. For minors, these concerns are amplified by the heightened vulnerability of children and by the long-term consequences of having sensitive identity markers attached to justice records.

The third challenge is methodological: defining what is being measured. Ethnicity is not a static biological category, and it cannot be treated as a simple administrative attribute. Roma identity is shaped by multiple dimensions, including self-understanding, family history, language, and local social categorization. In practice, discrimination often follows how others perceive a person rather than how the person self-identifies. This creates a measurement dilemma. A purely self-identification approach may underestimate exposure to racialized treatment where individuals choose not to disclose their identity due to fear or distrust. Conversely, third-party assignment can reproduce stereotyping and introduce serious bias. Any serious approach must therefore treat ethnicity measurement as context-sensitive, ensure voluntariness, allow non-response, and avoid institutional practices that “decide” identity on behalf of the child.

A related methodological difficulty concerns sampling and representativeness. Roma youth can be “hard to count” in standard surveys due to residential

segregation, mobility, distrust toward researchers, and exclusion from typical sampling frames. Administrative registers rarely include reliable self-identification fields, and where they do, completeness may be low. Researchers therefore often resort to alternative approaches, including targeted sampling, oversampling, or using proxy variables such as neighborhood location, language, nationality, country of birth, or parental origin. These strategies may be unavoidable in some contexts, but they come with predictable distortions. Proxies may undercount Roma populations (especially where Roma are citizens and long-term residents), homogenize diverse groups, and confuse ethnicity with migration background. They can also mistakenly treat segregation itself as evidence of ethnicity, increasing re-identification risks in small-area data. The consequence is that proxies can produce both under-coverage and misclassification, making it harder to interpret results and easier to dispute them.

Data limitations also interact with decision-making tools inside juvenile justice. Risk assessment instruments frequently incorporate variables that are strongly correlated with structural disadvantage, such as school engagement, housing stability, family disruption, and prior institutional contact. If Roma youth are systematically exposed to these disadvantages, they may score higher on risk tools even when the underlying issue is inequality rather than criminogenic propensity. Without careful validation and fairness testing, tools may intensify disadvantage by justifying more restrictive measures for those already marginalized. Data scarcity makes this problem worse because it reduces the capacity to test whether tools perform differently across groups, whether they overpredict risk for some populations, and whether they produce unequal outcomes.

A final challenge is institutional fragmentation. Juvenile justice data is typically dispersed across multiple agencies with different mandates, different legal authorities, and different incentives. Child protection, education, police, prosecution, probation, and detention systems rarely share interoperable datasets, and they may not share a common understanding of what should be measured or why. Even where ethnicity data is collected in one part of the system, it may not be available in another, or it may be recorded in incompatible formats. This fragmentation blocks “pathway analysis,” meaning it is difficult to identify where disproportionality enters the system, where escalation occurs, and which interventions reduce harm.

Taken together, these challenges do not mean that data should not be collected. They mean that data must be collected responsibly, transparently, and with safeguards that make equality monitoring credible to both institutions and communities. That requires clear purpose limitation, voluntary self-identification wherever possible, meaningful engagement with Roma communities, robust privacy protections including aggregation and anti-reidentification measures, and institutional oversight mechanisms that prevent misuse. Without such governance, the push for data can reproduce mistrust. Without data, however, discrimination can remain structurally invisible. Any serious attempt to reduce Roma youth overrepresentation in juvenile justice must therefore treat data collection not as a technical add-on, but as a core component of rights-based reform.

Rethinking Juvenile Justice

Reducing juvenile delinquency among Roma youth requires a shift away from punitive justice models toward a culturally responsive approach. The essential measure is the institutional inclusion of Roma youth in policy formulation. Participatory mechanisms that allow Roma adolescents to contribute to decision-making are not only democratic but also lead to more effective and culturally grounded solutions. The Council of Europe's Recommendation CM/Rec(2023)4 specifically urges member states to implement structures that ensure Roma youth participation, advocating for approaches to effectively challenge systemic racism in ways that align with real-life experiences.²⁷

In terms of crime prevention, developmental strategies should be prioritized over repressive ones. After-school programs, community engagement initiatives, and restorative justice models have shown to lower youth offending rates by fostering a sense of belonging and social responsibility.²⁸ Reinforcing child-friendly justice is also critical. International legal instruments, such as the

---

²⁷ Council of Europe, Recommendation CM/Rec(2023)4 of the Committee of Ministers to member States on Roma youth participation, adopted on 5 April 2023; <https://rm.coe.int/0900001680aacef2> (accessed: 11 June 2025)

²⁸ See in: Asea Gašparić: Restorative Justice for Juveniles: A Viable Path to Rehabilitation in Central and Eastern Europe?

UN Convention on the Rights of the Child,²⁹ clearly state that detention must be used only as a measure of last resort. Moreover, landmark cases like *Maslov v. Austria*³⁰ from 2008 reaffirm that any juvenile justice response must prioritize reintegration, education access, and preservation of family and community ties. Such principles are particularly important for Roma youth, who are more likely to be disproportionately detained and disadvantaged in reintegration programs.

Long-term solutions lie in the fact that youth offenders, including many Roma children, should be supported at the earliest signs of behavioral difficulties. This is particularly important for children from economically disadvantaged backgrounds or those experiencing neglect within their families. Rather than isolating them, these children must be actively included in society through meaningful participation in education, community life, and supportive peer environments. Such inclusive and preventive approaches would likely reduce the disproportionately high representation of Roma youth among overall juvenile offenders. Reducing juvenile delinquency among youth, including Roma population, requires a shift away from punitive justice models toward a culturally responsive approach. While some Central and Eastern European countries have formally adopted international child-centred principles, major gaps in implementation remain. These include outdated facilities, insufficient training for professionals, weak cooperation between justice and welfare sectors, limited use of diversion and restorative justice, and a tendency to rely on incarceration.³¹

Conclusion

---

²⁹ UN General Assembly, Convention on the Rights of the Child, United Nations, Treaty Series, vol. 1577, p. 3, 20 November 1989, <https://www.refworld.org/legal/agreements/unga/1989/en/18815> (accessed 10 June 2025).

³⁰ *Maslov v. Austria* (Application no. 1638/03).

³¹ Gašparić, A. (2025) Assessing legislative compliance of juvenile justice in the CEE region with international standards. In: Škulić, M., Miljuš, I. and Škundrić, A. (eds.) *Challenges of international criminal law and criminal law*. Vol. 2. Palić: International Criminal Law Association, pp. 643. –665.

This paper has argued that the disproportionate presence of Roma children and adolescents in juvenile justice systems cannot be credibly understood through individualizing or culturally essentialist explanations. Instead, the manuscript's analysis points to an interaction between structural disadvantage and institutional dynamics that together increase both exposure to risk and the probability that ordinary adolescent behavior, survival strategies, or poverty-related circumstances will be interpreted through a securitized lens. Poverty, unstable housing and employment conditions, and restricted access to high-quality, inclusive education reduce protective factors, constrain life chances, and intensify stressors that are widely associated with vulnerability to system contact. At the same time, institutional practices, including disproportionate surveillance, policing patterns that may function as profiling, and differential treatment in justice processes, can escalate initial contact into deeper penetration of the system.

A central implication is that juvenile justice reform for Roma youth cannot be achieved by adjusting sentencing practices alone. The manuscript's account suggests that the "pipeline" begins earlier, where educational exclusion, segregation, and weak access to preventive and community-based services shape trajectories long before a child appears in criminal proceedings. This has two consequences for policy. First, credible reduction in disproportionate justice involvement requires upstream investment in inclusion, particularly desegregating educational settings, improving retention and attainment, and strengthening family and community supports that reduce exposure to criminogenic environments. Second, justice actors should treat contact with the system as a moment for support-oriented intervention rather than as a trigger for punitive escalation, especially where the underlying drivers are closely tied to deprivation and social exclusion.

Within the justice system itself, the analysis supports a shift toward child-appropriate responses grounded in prevention, diversion, and restoration. Diversionary pathways that avoid formal judicial processing can reduce stigmatization and limit the cumulative harms associated with repeated system contact. Restorative justice models, when implemented ethically and with meaningful safeguards, can also realign responses toward accountability, repair, and reintegration rather than exclusion. Culturally responsive rehabilitation is not an "add-on," but a basic condition of effectiveness, because interventions

that ignore community context, lived experience of discrimination, and trust deficits are unlikely to produce sustainable reintegration outcomes.

The discussion of assessment and decision-making tools carries an additional implication: fairness risks are not confined to overtly discriminatory conduct. Even formally neutral instruments, including structured risk assessments, can generate disparate impacts when they incorporate proxies for marginalization. Factors such as school disengagement, family instability, community-level deprivation, or prior institutional contact may reflect structural exclusion and institutional bias as much as individual propensity. If such factors are treated as straightforward indicators of future offending, they can justify harsher measures for Roma youth and thereby reproduce the very inequalities the system purports to address. A scientifically and ethically defensible approach therefore requires scrutiny of decision rules, transparency about the bases of classification, and routine monitoring for disparate outcomes.

Most importantly, comparative analysis is constrained by a lack of consistent ethnicity-disaggregated data in juvenile justice across European settings. This creates epistemic uncertainty: overrepresentation may be simultaneously under-measured in official statistics and over-produced in practice through selective surveillance, but the capacity to quantify either mechanism remains limited. In addition, the manuscript does not specify a systematic methodology for identifying and evaluating sources, which limits the reproducibility of its synthesis and increases the risk that available studies are uneven across countries, time periods, and institutional settings. Finally, because experiences and identities among Roma communities are heterogeneous, any cross-national conclusions should be presented as contextual and probabilistic rather than universal.

Future research should proceed along three interlinked lines. First, there is a need for methodologically transparent comparative work that clarifies what can be known under current data constraints and that develops ethically robust approaches to measuring disparate impacts without intensifying stigmatization. Second, evaluation studies should test the effectiveness of diversion, restorative justice, and culturally responsive rehabilitation programs specifically for Roma youth, using outcomes that include reintegration, educational participation, and well-being, not only recidivism. Third, research must examine how child protection, education systems, and policing practices jointly produce pathways into juvenile justice, including the role of institutional trust and the lived

experience of discrimination. A more defensible evidence base in these areas is essential for designing reforms that reduce disproportionate justice contact while strengthening children's rights, community safety, and social inclusion.

Bibliography

Cahn, C., & Guild, E. (2010). Recent migration of Roma in Europe, p. 14.

Council of Europe, Recommendation CM/Rec(2023)4 of the Committee of Ministers to member States on Roma youth participation, adopted on 5 April 2023; <https://rm.coe.int/0900001680aacef2> (accessed: 11 June 2025)

ENAR (2009). “Debunking Myths & Revealing Truths about the Roma”, https://www.enar-eu.org/wp-content/uploads/roma_final_pdf.pdf?utm_source=chatgpt.com (accessed 10th June 2025).

EU-MIDIS, I. I. (2016). Second European Union Minorities and Discrimination Survey Roma–Selected findings. Luxembourg: Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission. (2020). Roma inclusion measures reported under the EU Framework for NRIS, p. 6; https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/roma-eu/roma-equality-inclusion-and-participation-eu/national-roma-strategic-frameworks-commission-assessment-and-implementation-reports_en (accessed on 9th June 2025).

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2016). Second EU Minorities and Discrimination Survey – Roma, p. 3.

Gašparić, A. (2025) Assessing legislative compliance of juvenile justice in the CEE region with international standards. In: Škulić, M., Miljuš, I. and Škundrić, A. (eds.) *Challenges of international criminal law and criminal law*. Vol. 2. Palić: International Criminal Law Association, pp. 643. –665.

Garayová, L. (2025). Kinship care as living law: An unwritten source of child protection law. *Bratislava Law Review*, 9(Spec), 63–82. <https://doi.org/10.46282/blr.2025.9.Spec.1035>

Gomis-Pomares, A., Villanueva, L., & Adrián, J. E. (2022). The prediction of youth recidivism in a Spanish Roma population by the Youth Level of Service/Case Management Inventory (YLS/CMI). *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 66(8), 791-806.

Gounev, P., & Bezlov, T. (2006). The Roma in Bulgaria’s criminal justice system: from ethnic profiling to imprisonment. *Critical Criminology*, 14(3), 313-338.

Lewy, G. (2000). *The Nazi persecution of the Gypsies*. Oxford University Press, p. 2.

Maslov v. Austria (Application no. 1638/03).

Molnar, L. (2023). The imperative need for criminological research on the European Roma: A narrative review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(2), 1016-1031.

Open Society Justice Initiative. (2009). *Ethnic Profiling in the European Union: Pervasive, Ineffective, and Discriminatory*, p. 20; <https://www.justiceinitiative.org/publications/ethnic-profiling-european-union-pervasive-ineffective-and-discriminatory> (accessed on 9th June 2025).

Oršuš and Others v. Croatia (No. 15766/03).

Popa, I., Borrelli, P., Breda-Popa, R., & Montomoli, C. (2018). Juvenile delinquency in Romania: a comparison between minors in prisons and re-education services. *European Journal of Social Work*, 21(5), 764–777.

Popescu, B. S. (2021). “Roma Youth and Social Service Systems: Discrimination and Disparity.” In S. Ioan (Ed.), *Minority Rights and Social Work in Eastern Europe* (pp. 89–104). SPECTO, p. 96.

Takacs, B. (2017). Māori and Romani and Juvenile Justice: Approaches and Responses from Different Justice Systems. Unpublished PhD thesis, Auckland University of Technology, p. 63 – 64.

Trehan, N., & Kóczé, A. (2009). Racism,(neo-) colonialism and social justice: the struggle for the soul of the Romani movement in post-socialist Europe. *Racism Postcolonialism Europe*, 6, 50, p. 59.

UN General Assembly, Convention on the Rights of the Child, United Nations, Treaty Series, vol. 1577, p. 3, 20 November 1989, <https://www.refworld.org/legal/agreements/unga/1989/en/18815> (accessed 10 June 2025).

UNICEF. (2011). *The Right of Roma Children to Education: Position Paper*, p. 7; <https://www.unicef.org/eca/reports/roma-children-education> (accessed on 7th June 2025).

Vazsonyi, A. T., Kolarčik, P., Geckova, A. M., Reijneveld, S. A., & van Dijk, J. P. (2016). Delinquent and Aggressive Behavior and Social Desirability Among Roma and Non-Roma Adolescents in Slovakia. *Journal of Interpersonal Violence*, 31(4), 677–693.

KONFLIKT ĽUDSKÝCH PRÁV A KULTÚRNEHO DEDIČSTVA: PRÍPAD LESNÉHO KOMPLEXU KAENG KRACHAN

HUMAN RIGHTS AND CULTURAL HERITAGE IN CONFLICT: THE CASE OF THE KAENG KRACHAN FOREST COMPLEX

Dorota Francisciiová¹

Abstrakt

Článok skúma vzťah medzi ľudskými právami a ochranou kultúrneho dedičstva na príklade lesného komplexu Kaeng Krachan v Thajsku. Hoci bol tento areál v roku 2021 zapísaný do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO ako významný úspech ochrany prírody, samotný proces zápisu zároveň vyvolal vážne obavy týkajúce sa práv pôvodných komunit Karen. Na základe práva kultúrneho dedičstva a konceptu kultúrnej expertízy článok poukazuje na to, že ochrana dedičstva musí byť nevyhnutne založená na princípoch ľudských práv, najmä na zmysluplnej participácii a slobodnom, predchádzajúcom a informovanom súhlase.

Kľúčové slová

Kaeng Krachan, kultúrne dedičstvo, ľudské práva

---

¹ Mgr. Dorota Francisciiová, LL.M – Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, Ústav medzinárodného a európskeho práva

Abstract

This article examines the relationship between human rights and cultural heritage protection through the case of the Kaeng Krachan Forest Complex in Thailand. Although inscribed on the UNESCO World Heritage List in 2021 as a conservation success, the process raised serious concerns regarding the rights of the Indigenous Karen communities. Drawing on cultural heritage law and cultural expertise, the article argues that heritage protection must be grounded in human rights principles, including meaningful participation and Free, Prior and Informed Consent.

Keywords

Kaeng Krachan, cultural heritage, human rights

Introduction

Protecting cultural heritage is closely connected to the protection of human rights. In international law, cultural heritage does not refer only to the preservation of monuments or natural sites, but also to the protection of cultural practices, traditions, and the identities of communities.² As Janet Blake explains, cultural heritage intersects with a wide range of human rights, including civil,

---

² Garayová, L. (2025) 'The child's right to a healthy environment in international law: from soft law to justiciable rights', Comenius University in Bratislava, Faculty of Law, pp. 243–263. ISBN 978-80-7160-770-0.

political, economic, social, and cultural rights.³ For this reason, heritage protection must be understood within the broader framework of international human rights law, including instruments such as the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR). Article 15(1)(a) of the ICESCR recognizes the right of everyone to take part in cultural life, which includes the ability to access, maintain, and contribute to cultural heritage.⁴ The UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights has clarified that this right is particularly relevant for minorities and Indigenous peoples,⁵ including their ability to preserve, develop, and transmit their cultural traditions and ways of life.⁶ However, tensions may arise when cultural heritage is protected primarily through state-led or international frameworks that fail to adequately include the perspectives of local communities. A clear example of this problem can be found in the case of the Kaeng Krachan Forest Complex in Thailand, which was inscribed on the UNESCO World Heritage List in 2021. While the site was recognized for its biodiversity and ecological value, serious concerns were raised regarding the treatment of the Indigenous Karen communities who have lived in the area for generations.⁷ Reports by UN experts and civil society organizations referred to allegations of forced evictions, destruction of homes, and the absence of Free, Prior and Informed Consent (FPIC) from the Karen

---

³ BLAKE, J.: Cultural Heritage and Human Rights. In: FRANCONI, F. – VRDOLJAK, A. F. (eds.): *The Oxford Handbook of International Cultural Heritage Law*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 1022. ISBN 978-0-19-885987-1, s. 173–174.

⁴ INTERNATIONAL COVENANT ON ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS [online]. New York: United Nations, 1966 [cit. 2026-03-17]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>

⁵ Garayová, L. (2024). The practice of children's rights protection in Africa. In A. Raisz (Ed.), *Children's rights in regional human rights systems* (pp. 267–290). Central European Academic Publishing. https://doi.org/10.71009/2024/ar.crihrhs_12

⁶ COMMITTEE ON ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS: General Comment No. 21: Right of Everyone to Take Part in Cultural Life (Art. 15, para. 1(a), of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) [online]. Geneva: United Nations, 2009 [cit. 2026-03-14]. Dostupné na internete: <https://www.refworld.org/docid/4ed35bae2.html>.

⁷ KOPČOVÁ, R. Princíp ochrany životného prostredia v hospodárskej súťaži. In: *20 rokov v Európskej únii z pohľadu práva a éra udržateľnosti*. Košice: Právnická fakulta UPJŠ, 2024. s. 71- 83.

communities.⁸ Scholars have increasingly pointed to structural problems within international heritage governance. Alisa Santikarn argues that global heritage systems often reproduce what is known as the Authorized Heritage Discourse (AHD). This approach tends to prioritize scientific, ecological, or state-defined values while overlooking the cultural practices and knowledge of local communities. In the case of Kaeng Krachan, Indigenous ways of life and traditional ecological knowledge were largely excluded from the heritage narrative, illustrating how dominant heritage frameworks may marginalize certain communities.⁹ These tensions demonstrate that cultural heritage cannot be understood solely as a technical or conservation issue. Rather, it is closely connected to questions of cultural identity, participation, and justice. As Blake emphasizes, heritage should be viewed as a living and evolving reality shaped by the communities that sustain it, rather than as a fixed category defined exclusively by states or international institutions.¹⁰ In this context, cultural expertise becomes particularly important, as it can help legal and heritage institutions better understand the cultural practices, traditions, and knowledge systems of Indigenous communities.

The article argues that the Kaeng Krachan case illustrates the complex relationship between cultural heritage protection and human rights. It demonstrates that heritage protection frameworks may reinforce existing power imbalances when Indigenous communities are excluded from decision-making processes. By examining the Kaeng Krachan case and comparing it with the governance model of Kakadu National Park in Australia, the article shows that

---

⁸ SANTIARN, A.: “World Heritage, Blood Heritage”: The Kaeng Krachan Forest Complex and the Impact of World Heritage on Indigenous Rights. In: *International Journal of Cultural Property*, roč. 31, 2024, č. 3, s. 316–337. doi:10.1017/S0940739125000037.

⁹ SANTIARN, A.: “World Heritage, Blood Heritage”: The Kaeng Krachan Forest Complex and the Impact of World Heritage on Indigenous Rights. In: *International Journal of Cultural Property*, roč. 31, 2024, č. 3, s. 316–337. doi:10.1017/S0940739125000037. 136–138.

¹⁰ BLAKE, J.: *Cultural Heritage and Human Rights*. In: FRANCIONI, F. – VRDOLJAK, A. F. (eds.): *The Oxford Handbook of International Cultural Heritage Law*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 1022. ISBN 978-0-19-885987-1. 178–180.

meaningful participation of Indigenous communities is essential for rights-based heritage governance.

Theoretical and Legal Framework

The relationship between cultural heritage and human rights is firmly grounded in international law and scholarly interpretation. A key starting point is Article 15(1)(a) of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), which recognizes the right of everyone to take part in cultural life.¹¹ The Committee on Economic, Social and Cultural Rights has clarified that this right includes the ability to access, enjoy, and contribute to cultural heritage in all its forms.¹² Cultural heritage therefore cannot be understood merely as a benefit granted by the state; rather, it constitutes a human right that requires legal protection.

Janet Blake highlights that cultural heritage is closely connected to a wide range of human rights, including civil, political, economic, social, and cultural rights.¹³ The protection of heritage is therefore linked to the ability of communities to

---

¹¹ INTERNATIONAL COVENANT ON ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS [online]. New York: United Nations, 1966 [cit. 2026-03-17]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>

¹² COMMITTEE ON ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS: General Comment No. 21: Right of Everyone to Take Part in Cultural Life (Art. 15, para. 1(a), of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) [online]. Geneva: United Nations, 2009 [cit. 2026-03-14]. Dostupné na internete: <https://www.refworld.org/docid/4ed35bae2.html>.

¹³ BLAKE, J.: Cultural Heritage and Human Rights. In: FRANCIONI, F. – VRDOLJAK, A. F. (eds.): *The Oxford Handbook of International Cultural Heritage Law*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 1022. ISBN 978-0-19-885987-1. 173–174.

maintain their identity, traditions, and relationships with land and environment. This perspective reflects an important shift in international heritage governance, moving from a monument-centred approach towards a more people-centred understanding of heritage that recognizes living traditions and everyday cultural practices. Nevertheless, tensions may arise when heritage is defined primarily through state or institutional perspectives. Scholars have described this phenomenon through the concept of Authorized Heritage Discourse (AHD). This dominant approach tends to prioritize scientific value, aesthetic criteria, or physical conservation while overlooking local knowledge systems and cultural meanings attached to heritage.¹⁴ In the case of the Kaeng Krachan Forest Complex, this framework contributed to the exclusion of the Karen community's traditions and spiritual relationship with the land. These tensions are also reflected in the implementation of the UNESCO World Heritage Convention (1972). In practice, nominations are typically prepared by states and therefore often reflect national priorities rather than the perspectives of local or Indigenous communities. Although the Convention encourages community involvement, it does not establish binding obligations requiring states to obtain Free, Prior and Informed Consent (FPIC). This principle, which is recognized in Article 32 of the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (UNDRIP), requires states to consult and cooperate in good faith with Indigenous peoples before adopting measures that affect their lands, territories, or cultural heritage.¹⁵ In this context, the concept of cultural expertise becomes particularly important. As Santikarn demonstrates, when legal and heritage institutions fail to engage with Indigenous knowledge and lived experiences, conservation policies may misrepresent or marginalize local cultural practices.¹⁶ Cultural expertise whether provided by anthropologists, historians, or community representatives can help decision-makers interpret legal norms in

---

¹⁴ SANTIARN, A.: Rights to Heritage and the Environment in Thailand: A Case Study of the Kaeng Krachan Forest Complex. In: JONGIL, K. – MINJAE, Z. (ed.): *Asia's Heritage Trend*. London: Routledge, 2023, s. 322. ISBN 978-1-003-39676-5. 136–137.

¹⁵ UNITED NATIONS DECLARATION ON THE RIGHTS OF INDIGENOUS PEOPLES [online]. New York: United Nations, 2007 [cit. 2026-03-14]. Dostupné na internete: https://www.un.org/esa/socdev/unpfi/documents/DRIPS_en.pdf

¹⁶ SANTIARN, A.: Rights to Heritage and the Environment in Thailand: A Case Study of the Kaeng Krachan Forest Complex. In: JONGIL, K. – MINJAE, Z. (ed.): *Asia's Heritage Trend*. London: Routledge, 2023, s. 322. ISBN 978-1-003-39676-5. 136–138.

ways that respect cultural diversity and avoid the erasure of intangible heritage. Blake similarly emphasizes that heritage should be understood as a living and evolving cultural process rather than a fixed category defined exclusively by state institutions.¹⁷ For this reason, heritage protection frameworks must be grounded in human rights principles. This requires the meaningful participation of local communities, respect for diverse cultural knowledge systems, and procedural safeguards such as Free, Prior and Informed Consent. Only under these conditions can heritage governance promote cultural justice rather than reinforcing existing inequalities.

The Kaeng Krachan Forest Complex

The inscription of the Kaeng Krachan Forest Complex on the UNESCO World Heritage List in 2021 provides an important case for examining the relationship between cultural heritage governance and human rights. The site was internationally recognized for its exceptional biodiversity and ecological value, including habitats for endangered species such as the Asian elephant and the tiger. At the same time, however, the nomination process drew significant criticism due to the treatment of the Indigenous Karen communities living in the area. These communities have inhabited the forest for generations and maintain cultural traditions and livelihoods closely connected to the surrounding environment. Scholars have argued that the nomination process reflected a conservation framework shaped by what has been described as the Authorized Heritage Discourse (AHD). This dominant heritage paradigm tends to prioritize scientific, ecological, and state-approved values while marginalizing local knowledge systems and cultural practices. As Santikarn explains, the everyday practices of Karen communities, such as rotational farming, seasonal mobility, and spiritual rituals connected to the forest, were often portrayed as environmentally harmful rather than recognized as part of their cultural

---

¹⁷ BLAKE, J.: Cultural Heritage and Human Rights. In: FRANCIONI, F. – VRDOLJAK, A. F. (eds.): *The Oxford Handbook of International Cultural Heritage Law*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 1022. ISBN 978-0-19-885987-1. 178–180.

heritage.¹⁸ The tensions surrounding the nomination of the Kaeng Krachan Forest Complex were evident throughout the World Heritage evaluation process. Thailand first submitted the nomination in 2014, but the World Heritage Committee repeatedly referred the proposal back to the State Party in 2015, 2016, and 2019 due to unresolved concerns regarding the rights and livelihoods of Karen communities living within the park. The Committee specifically requested Thailand to address these concerns and to ensure that the nomination process was consistent with the principle of Free, Prior and Informed Consent (FPIC).¹⁹ These concerns were also reflected in the technical evaluation conducted by the International Union for Conservation of Nature (IUCN), the advisory body responsible for assessing natural heritage nominations under the World Heritage Convention. In its 2021 evaluation report, IUCN recommended that the nomination be deferred, concluding that the property had not yet demonstrated full compliance with the requirements of the World Heritage Convention and that concerns regarding Karen communities had not been adequately resolved.²⁰ The IUCN evaluation further emphasized that the nomination process had not yet achieved a consensus of support among affected communities consistent with the principle of free, prior and informed consent. The report also noted ongoing communications from United Nations Special Rapporteurs and other human rights mandate holders raising concerns regarding the treatment of Indigenous communities in the area.²¹ These communications highlighted allegations of forced evictions, restrictions on traditional land use, and broader concerns about the protection of Indigenous cultural rights. During this period, tensions between the Thai authorities and Karen communities intensified. Reports documented forced evictions and the destruction of homes belonging to Karen villagers living within the park boundaries. One of the most widely known cases is that of Porlajee “Billy” Rakchongcharoen, a Karen

---

¹⁸ SANTIARN, A.: Rights to Heritage and the Environment in Thailand: A Case Study of the Kaeng Krachan Forest Complex. In: JONGIL, K. – MINJAE, Z. (ed.): *Asia’s Heritage Trend*. London: Routledge, 2023, s. 322. ISBN 978-1-003-39676-5.136–138.

¹⁹ UNESCO World Heritage Committee, Decision 39 COM 8B.5; Decision 40 COM 8B.11; Decision 43 COM 8B.5.

²⁰ INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE (IUCN): *World Heritage Nomination – IUCN Technical Evaluation: Kaeng Krachan Forest Complex (Thailand)* [online]. Gland: IUCN, 2021 [cit. 2026-03-14]. Dostupné na internete: <https://whc.unesco.org/document/189198>

²¹ *ibid* 10–11.

environmental activist who disappeared in 2014 while advocating for Indigenous land rights in Kaeng Krachan National Park. His disappearance has become a powerful symbol of the risks faced by Indigenous activists defending their environmental and cultural rights.²² Despite these concerns, the World Heritage Committee ultimately decided to inscribe the Kaeng Krachan Forest Complex on the World Heritage List in 2021. Santikarn criticizes this decision as an example of how international heritage institutions may unintentionally reinforce state authority over contested territories. In her analysis, World Heritage status can become a mechanism through which governments legitimize territorial control while sidelining the cultural rights of Indigenous communities.²³ For the Karen communities, the Kaeng Krachan forest represents far more than a place of residence. Their relationship with the landscape forms part of their intangible cultural heritage, including the transmission of ecological knowledge across generations, spiritual relationships with specific locations, and community-based systems for managing natural resources. However, the Thai legal system does not formally recognize Indigenous peoples as a distinct legal category, which significantly weakens the ability of Karen communities to defend their cultural and land rights within domestic legal frameworks.²⁴ The Kaeng Krachan case therefore illustrates a broader structural tension within international heritage governance. Although the World Heritage system aims to promote universal values and protect sites of global significance, in practice it often privileges state authority over the rights of local communities. The absence of enforceable safeguards, for example binding requirements for Free, Prior and Informed Consent, which means that heritage protection frameworks may inadvertently reproduce existing inequalities. Without stronger protections for Indigenous participation and rights, heritage conservation risks becoming a mechanism of exclusion rather than a tool for safeguarding cultural heritage.

---

²² SANTIKARN, A.: Rights to Heritage and the Environment in Thailand: A Case Study of the Kaeng Krachan Forest Complex. In: JONGIL, K. – MINJAE, Z. (ed.): *Asia's Heritage Trend*. London: Routledge, 2023, s. 322. ISBN 978-1-003-39676-5. 139–141.

²³ SANTIKARN, A.: Rights to Heritage and the Environment in Thailand: A Case Study of the Kaeng Krachan Forest Complex. In: JONGIL, K. – MINJAE, Z. (ed.): *Asia's Heritage Trend*. London: Routledge, 2023, s. 322. ISBN 978-1-003-39676-5. 141

²⁴ SANTIKARN, A.: Rights to Heritage and the Environment in Thailand: A Case Study of the Kaeng Krachan Forest Complex. In: JONGIL, K. – MINJAE, Z. (ed.): *Asia's Heritage Trend*. London: Routledge, 2023, s. 322. ISBN 978-1-003-39676-5. 135-136

Kakadu National Park and the Limits of World Heritage Governance

The global system of World Heritage protection contains a persistent tension. On the one hand, it seeks to preserve sites regarded as valuable to humanity as a whole. On the other hand, the practical implementation of heritage governance may either support or marginalize the local and Indigenous communities whose lives are most closely tied to those places. This tension becomes particularly visible when comparing the Kaeng Krachan Forest Complex in Thailand with Kakadu National Park in Australia. The two sites illustrate sharply contrasting models of heritage governance: one characterized by exclusion and conflict, the other by joint management and Indigenous participation. This contrast can also be understood through the theoretical framework advanced by Janet Blake. Blake argues that cultural heritage should not be understood solely as an object of preservation, but as something closely connected to cultural identity, community life, and human dignity. She also emphasizes that participatory approaches are important for democratizing heritage practice and for developing a more human-rights-based model of heritage governance, even though international heritage law often remains constrained by state sovereignty.²⁵ From this perspective, the comparison between Kakadu and Kaeng Krachan is not only factual but also conceptual: Kakadu reflects a more participatory and community-oriented model of heritage management, whereas Kaeng Krachan reveals the limits of a predominantly state-driven framework. In the case of Kakadu National Park, heritage governance is structured around a more inclusive and rights-based framework. As Marshall and others explain, since the establishment of the park in 1979, Kakadu has operated through a joint management arrangement based on a 99-year lease between Aboriginal landowners and the Commonwealth Government of Australia.²⁶ This framework

---

²⁵ BLAKE, J.: Cultural Heritage and Human Rights. In: FRANCIONI, F. – VRDOLJAK, A. F. (eds.): *The Oxford Handbook of International Cultural Heritage Law*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 1022. ISBN 978-0-19-885987-1. 178–180.

²⁶ MARSHALL, M. et al.: *Looking After the Rock Art of Kakadu National Park, Australia*. In: *Studies in Conservation*: Taylor&Francis. 2022, [cit. 2026-03-14] Dostupne na: DOI:10.1080/00393630.2022.2066321. s. 156–165

not only recognizes Indigenous land rights, but also ensures that Traditional Owners play a meaningful role in conservation and management decisions. A central aspect of this model is the treatment of *bim* (rock art) as part of a living cultural landscape rather than merely as an archaeological or aesthetic object. The Bininj/Mungguy communities are actively involved in documenting, maintaining, and interpreting this heritage, while also transmitting related knowledge across generations. Marshall et al emphasize that the guiding principle of Kakadu's heritage governance is that "culture is boss", meaning that Indigenous cultural authority shapes conservation practice, while scientific methods play a secondary and supportive role.²⁷ In this respect, Kakadu offers a practical example of a community-based model of heritage governance in which Indigenous knowledge is treated as central rather than peripheral. By contrast, the Kaeng Krachan Forest Complex reveals the limitations of a heritage governance model driven primarily by the state. As discussed above, the Karen communities living in the area were not granted Free, Prior and Informed Consent (FPIC) during the World Heritage nomination process. Instead, the nomination unfolded against a background of forced evictions, restrictions on traditional land use, and the destruction of Karen homes.²⁸ These concerns were raised not only by scholars and civil society organizations, but also by United Nations human rights experts and by the IUCN in its technical evaluation of the nomination.²⁹ The contrast between the two sites is therefore not simply procedural, but conceptual. In Kakadu, Indigenous cultural practices are recognized as an integral part of the site's value and management. In Kaeng Krachan, Karen traditions such as rotational farming, spiritual practices, and seasonal movement were instead framed as threats to conservation. Santikarn argues that this reflects the operation of an Authorized Heritage Discourse, in which ecological and state-defined values are privileged over Indigenous understandings of land and heritage.³⁰ The result is that World Heritage

---

²⁷ *ibid* 159.

²⁸ SANTIKARN, A.: Rights to Heritage and the Environment in Thailand: A Case Study of the Kaeng Krachan Forest Complex. In: JONGIL, K. – MINJAE, Z. (ed.): *Asia's Heritage Trend*. London: Routledge, 2023, s. 322. ISBN 978-1-003-39676-5. 136–141.

²⁹ International Union for Conservation of Nature (IUCN), World Heritage Nomination – IUCN Technical Evaluation: Kaeng Krachan Forest Complex (Thailand) ID No 1461 Rev (May 2021) 5, 10–11.

³⁰ SANTIKARN, A.: Rights to Heritage and the Environment in Thailand: A Case Study of the Kaeng Krachan Forest Complex. In: JONGIL, K. – MINJAE, Z. (ed.): *Asia's*

inscription in the Thai case reinforced state control over territory rather than promoting inclusive protection of heritage. This comparison highlights a broader point about the relationship between cultural heritage and human rights. The participation of Indigenous communities is not merely a procedural addition to heritage governance; it is central to the legitimacy and sustainability of conservation itself. Kakadu demonstrates that heritage governance can be structured around Indigenous leadership, intergenerational knowledge transmission, and shared stewardship. Kaeng Krachan, by contrast, shows how the language of universal heritage may obscure unresolved human rights violations when local communities are excluded from decision-making. The comparison therefore supports the argument that human-rights-based heritage governance requires more than formal recognition of a site's value. It requires institutional structures capable of respecting Indigenous authority, cultural continuity, and meaningful participation.

Conclusion

The case of the Kaeng Krachan Forest Complex illustrates the continuing difficulty of reconciling cultural heritage protection with human rights, particularly in contexts involving Indigenous communities. Although the inscription of the site on the UNESCO World Heritage List in 2021 was presented as a success for conservation, it also exposed the extent to which the cultural rights, land security, and participation of the Karen communities were marginalized throughout the nomination process.³¹ As the legal and theoretical

---

Heritage Trend. London: Routledge, 2023, s. 322. ISBN 978-1-003-39676-5. 136–138, 141.

³¹ SANTIKARN, A.: Rights to Heritage and the Environment in Thailand: A Case Study of the Kaeng Krachan Forest Complex. In: JONGIL, K. – MINJAE, Z. (ed.): Asia's Heritage Trend. London: Routledge, 2023, s. 322. ISBN 978-1-003-39676-5. 136–141; INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE (IUCN): World

framework of this article has shown, international instruments such as the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, and the World Heritage Convention provide an important basis for understanding cultural heritage as closely connected to human dignity, cultural identity, and the right to participate in cultural life.³² Yet the Kaeng Krachan case demonstrates that the existence of legal standards alone is not sufficient. Unless they are implemented through genuinely participatory and rights-based processes, heritage governance may reinforce rather than remedy existing inequalities. The case also confirms the broader critique advanced by Santikarn, namely that the Authorized Heritage Discourse embedded in international heritage governance may privilege ecological or state-defined values over the lived experiences, cultural traditions, and spiritual relationships of Indigenous communities.³³ In this respect, Kaeng Krachan shows how the language of universal heritage can be mobilized in ways that legitimize exclusion while obscuring unresolved human rights concerns. By contrast, the comparison with Kakadu National Park demonstrates that an alternative model is possible. Kakadu reflects a form of heritage governance grounded in joint management, recognition of Indigenous cultural authority, and the active transmission of knowledge across generations.³⁴ The comparison therefore reinforces the central argument of this article: the protection of cultural heritage cannot be separated from the

---

Heritage Nomination – IUCN Technical Evaluation: Kaeng Krachan Forest Complex (Thailand) [online]. Gland: IUCN, 2021. [cit. 2026-03-14]. Dostupné na internete: <https://whc.unesco.org/document/189198> 10–11.

³² BLAKE, J.: Cultural Heritage and Human Rights. In: FRANCIONI, F. – VRDOLJAK, A. F. (eds.): *The Oxford Handbook of International Cultural Heritage Law*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 1022. ISBN 978-0-19-885987-1. 173–174.; Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment No 21: Right of Everyone to Take Part in Cultural Life (Art 15(1)(a) ICESCR) (21 December 2009) UN Doc E/C.12/GC/21; United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (adopted 13 September 2007) UNGA Res 61/295.

³³ SANTIKARN, A.: Rights to Heritage and the Environment in Thailand: A Case Study of the Kaeng Krachan Forest Complex. In: JONGIL, K. – MINJAE, Z. (ed.): *Asia's Heritage Trend*. London: Routledge, 2023, s. 322. ISBN 978-1-003-39676-5. 136–138, 141.

³⁴ MARSHALL, M. et al.: Looking After the Rock Art of Kakadu National Park, Australia. In: *Studies in Conservation*: Taylor&Francis. 2022, [cit. 2026-03-14] Dostupné na: DOI:10.1080/00393630.2022.2066321. s. 156–159.

protection of human rights. If heritage governance is to be both legitimate and sustainable, it must move beyond symbolic recognition and incorporate meaningful participation, Free, Prior and Informed Consent, and respect for Indigenous knowledge systems. Heritage protection should not come at the expense of the communities who sustain that heritage in everyday life. The Kaeng Krachan case ultimately shows that heritage protection without human rights protection is not only incomplete, but potentially harmful.³⁵

Bibliography

BLAKE, J.: Cultural Heritage and Human Rights. In: FRANCONI, F. – VRDOLJAK, A. F. (eds.): *The Oxford Handbook of International Cultural Heritage Law*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 1022. ISBN 978-0-19-885987-1.

COMMITTEE ON ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS: *General Comment No. 21: Right of Everyone to Take Part in Cultural Life (Art. 15, para. 1(a), of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)* [online]. Geneva: United Nations, 2009 [cit. 2026-03-14]. Dostupné na internete: <https://www.refworld.org/docid/4ed35bae2.html>

Garayová, L. (2025). Legal protections for children in refugee and migrant crises in Central and Eastern Europe. *Frontiers in Political Science*, 7, Article 1585607. <https://doi.org/10.3389/fpos.2025.1585607>

Garayová, L. (2024). The practice of children's rights protection in Africa. In A. Raisz (Ed.), *Children's rights in regional human rights systems* (pp. 267–290). Central European Academic Publishing. https://doi.org/10.71009/2024/ar.crirhrs_12

Garayová, L. (2025) 'The child's right to a healthy environment in international law: from soft law to justiciable rights', in Golovko, L. and Mareček, L. (eds.)

---

³⁵ Garayová, L. (2025). Legal protections for children in refugee and migrant crises in Central and Eastern Europe. *Frontiers in Political Science*, 7, Article 1585607. <https://doi.org/10.3389/fpos.2025.1585607>

Contemporary issues of international environmental law. 1st edn. Bratislava: Comenius University in Bratislava, Faculty of Law, pp. 243–263. ISBN 978-80-7160-770-0.

INTERNATIONAL COVENANT ON ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS [online]. New York: United Nations, 1966 [cit. 2026-03-17]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>

INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE (IUCN): *World Heritage Nomination – IUCN Technical Evaluation: Kaeng Krachan Forest Complex (Thailand) – ID No 1461 Rev* [online]. Gland: IUCN, May 2021 [cit. 2026-03-14]. Dostupné na internete: <https://whc.unesco.org/document/189198>

KOPČOVÁ, R. Princíp ochrany životného prostredia v hospodárskej súťaži. In: *20 rokov v Európskej únii z pohľadu práva a éra udržateľnosti*. Košice: Právnická fakulta UPJŠ, 2024. s. 71- 83. DOI: <http://doi.org/10.33542/RVE-0367-8>.

MARSHALL, M. et al.: Looking After the Rock Art of Kakadu National Park, Australia. In: *Studies in Conservation*: Taylor&Francis. 2022, [cit. 2026-03-14] Dostupne na: DOI:10.1080/00393630.2022.2066321. s. 156–165

SANTIKARN, A.: Rights to Heritage and the Environment in Thailand: A Case Study of the Kaeng Krachan Forest Complex. In: JONGIL, K. – MINJAE, Z. (ed.): *Asia's Heritage Trend*. London: Routledge, 2023, s. 322. ISBN 978-1-003-39676-5.

SANTIKARN, A.: “World Heritage, Blood Heritage”: The Kaeng Krachan Forest Complex and the Impact of World Heritage on Indigenous Rights. In: *International Journal of Cultural Property*, roč. 31, 2024, č. 3, s. 316–337. doi:10.1017/S0940739125000037.

UN SPECIAL RAPPORTEURS: *Mandates of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment; the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders; and the Special Rapporteur on the rights of indigenous peoples. Communication AL OTH 209/2021* [online]. Geneva: United Nations, 2021 [cit. 2026-03-14]. Dostupné na

internete: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=26517>

UNESCO: *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage* [online]. Paris: UNESCO, 1972 [cit. 2026-03-14]. Dostupné na internete: <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/>

UNESCO WORLD HERITAGE COMMITTEE: *Decision 39 COM 8B.5: Kaeng Krachan Forest Complex, Thailand*[online]. Paris: UNESCO, 2015 [cit. 2026-03-14]. Dostupné na internete: <https://whc.unesco.org/en/decisions/6355/>

UNESCO WORLD HERITAGE COMMITTEE: *Decision 40 COM 8B.11: Kaeng Krachan Forest Complex, Thailand*[online]. Paris: UNESCO, 2016 [cit. 2026-03-14]. Dostupné na internete: <https://whc.unesco.org/en/decisions/6821/>

UNESCO WORLD HERITAGE COMMITTEE: *Decision 43 COM 8B.5: Kaeng Krachan Forest Complex, Thailand*[online]. Paris: UNESCO, 2019 [cit. 2026-03-14]. Dostupné na internete: <https://whc.unesco.org/en/decisions/7454/>

UNITED NATIONS DECLARATION ON THE RIGHTS OF INDIGENOUS PEOPLES [online]. New York: United Nations, 2007 [cit. 2026-03-14]. Dostupné na internete: https://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/DRIPS_en.pdf

NEÚČINNÁ TERAPIA Z PRÁVNEHO HLADISKA. MATERIÁLNE A PROCESNÉ OTÁZKY.

FUTILE THERAPY FROM A LEGAL POINT OF VIEW. MATERIAL AND PROCEDURAL ISSUES.

Michał Andrzej Wawrzyńczak¹

Abstrakt

Táto štúdia sa zaoberá témou zbytočnej terapie z právneho hľadiska. Hoci rozhodnutia o pokračovaní liečby sú predovšetkým medicínske, musia byť v súlade s právnymi predpismi a rešpektovať ľudské práva podľa EKLP. Práca skúma konceptuálny rámec zbytočnej terapie, určuje subjekty oprávnené ju ukončiť a popisuje povinnosti lekárov v súvislosti s jej pokračovaním. Poukazuje aj na hlavné praktické výzvy v tejto oblasti. Dôležitosť a aktuálnosť témy sú zdôraznené najmä pre medicínsku akademickú komunitu.

Kľúčové slová:

Zbytočná terapia; základné práva; trestné konanie; medicínske trestné právo

Abstract

---

¹ Michał Wawrzyńczak is a Ph.D. Candidate at Adam Mickiewicz University and University of Bologna. He also serves as a Senior Lawyer in Criminal Law Unit at the Commissioner for Human Rights Office in Poland.

This study addresses futile therapy from a legal perspective. While decisions on continuing treatment are primarily medical, they must comply with legal provisions and respect human rights as set out in the ECHR. The paper examines the conceptual framework of futile therapy, identifies the entities authorized to withdraw it, and outlines physicians' obligations regarding its continuation. Key practical challenges in this area are highlighted. The topic's relevance and significance are underscored, particularly for the medical academic community.

Keywords: Futile therapy; fundamental rights; criminal procedure; medical criminal law

Introduction

The present paper will focus on issues related to the end of life. In particular, we will discuss the issue of so-called futile treatment, which—though somewhat overlooked—is a common occurrence in healthcare systems. It is particularly important in the context of palliative care and treatment in anesthesiology, oncology, and intensive care units. Typically, futile treatment involves reaching a rather specific point at the intersection of medical knowledge, economic calculations of treatment costs, the patient's will and well-being, and the realization of the right to life and a dignified death. Below, we present selected yet key aspects related to futile treatment, doubts regarding who is authorized to make decisions in this matter, and the practical challenges facing all parties involved in this process.

Futile therapy. Definitions and issues

Futile therapy is an extremely complex issue. Even from a medical perspective, the decision made does not always appear straightforward. In American scholarship, it is indicated that the term *medical futility* refers to interventions

that are unlikely to produce any significant benefit for the patient². Another definition states that *a medical act is futile if (based on empirical data) the desired outcome, although possible, is overwhelmingly improbable*³. According to Bernat, medical futility means that the desired outcome that a therapy will benefit a patient will not occur, based on the best available evidence⁴. Schneiderman et al. distinguish it further, explaining futility through two notions – *high improbability* and concept of *systematic success*, which implicate that in order to deem therapy medically futile, positive result of a treatment must be, statistically speaking, must be very low, yet through placing it in the systemic variable it implicates that any successful treatment must be explainable and predictably repeatable⁵.

Even in older medical literature, there is recognition of distinguishing the nature of a given therapy by applying quantitative and qualitative criteria. In the context of futile therapy, Schneiderman et al. present this issue as *improbability or unlikelihood of an event happening, an expression that is quasi-numeric, or to the quality of the event that treatment would produce* (respectively)⁶. In the more recent literature these notions were somewhat modified, with authors proposing such terms as *Medically Non-Beneficial* and *Potentially Medically Inappropriate*⁷. In addition to qualitative and quantitative criteria, Pferdehirt and Hernandez operate the concept of *physiological futility*, which occurs *when the medical intervention is not capable of producing the desired effects and/or*

---

² Nancy S. Jecker, “Medical Futility | UW Department of Bioethics & Humanities,” accessed March 29, 2026, <https://depts.washington.edu/bhdept/ethics-medicine/bioethics-topics/detail/65>.

³ Lawrence Schneiderman et al., “Medical Futility: Its Meaning and Ethical Implications,” *Annals of Internal Medicine* 112 (July 1990): 951, <https://doi.org/10.7326/0003-4819-112-12-949>.

⁴ James L. Bernat, “Medical Futility: Definition, Determination, and Disputes in Critical Care,” *Neurocritical Care* 2, no. 2 (2005): 199, <https://doi.org/10.1385/NCC:2:2:198>.

⁵ Schneiderman et al., “Medical Futility,” 951.

⁶ Schneiderman et al., “Medical Futility,” 951.

⁷ Ryan Pferdehirt and Marissa Hernandez, “Three Definitions of Medical Futility And How to Balance Them,” *Center for Practical Bioethics*, November 7, 2023, <https://www.practicalbioethics.org/whats-new/three-definitions-of-medical-futility-and-how-to-balance-them/>.

*benefits*⁸. Nickson refers to futility as another tri-definitional concept: *psychologic futility* (described above), *benefit-centered futility*, which is a quantitative metric relying on defined number of failed attempts or a qualitative component, where the patient's resulting quality of life falls well below the threshold considered minimal by general professional judgment, and lastly, *operationalising futility*, which is understood as treatment that is so unlikely to succeed that it is considered as not worth the cost⁹. American Thoracic Society defines futile therapy as *such intervention which simply cannot accomplish the intended physiologic goal*¹⁰. ATS further clarifies, that treatments that have at least *some chance* of accomplishing the effect sought by the patient, but clinicians believe that competing ethical considerations justify not providing them shall be defined as *potentially inappropriate*, rather than *futile*¹¹. Jecker regards *quantitative futility* as a concept which is defined by *the exceedingly poor likelihood that an intervention will benefit the patient* and *qualitative futility* as a concept in which *the quality of benefit an intervention will produce is exceedingly poor*¹². According to Ardagh, *an intervention is futile when there is no benefit to the patient*¹³. Mohindra presents a variety of definitions, but let's just pick one - *the treatment can be regarded as futile only if it is neither beneficial nor detrimental—that is, the likely net benefit gain is zero*¹⁴. Hence, we can clearly see that, although there is a core concept – defining *futility* based

---

⁸ Pferdehirt and Hernandez, “Three Definitions of Medical Futility And How to Balance Them”; Chris Nickson, “Medical Futility,” *Life in the Fast Lane • LITFL*, January 30, 2019, <https://litfl.com/medical-futility/>.

⁹ Nickson, “Medical Futility.”

¹⁰ Gabriel T. Bosslet et al., “An Official ATS/AACN/ACCP/ESICM/SCCM Policy Statement: Responding to Requests for Potentially Inappropriate Treatments in Intensive Care Units,” *American Journal of Respiratory and Critical Care Medicine* 191, no. 11 (2015): 1318–30, <https://doi.org/10.1164/rccm.201505-0924ST>.

¹¹ Bosslet et al., “An Official ATS/AACN/ACCP/ESICM/SCCM Policy Statement.”

¹² Jecker, “Medical Futility | UW Department of Bioethics & Humanities.”

¹³ Mike Ardagh, “Utility Rather than Futility in Emergency Medicine,” *Emergency Medicine Australasia* 23, no. 5 (2011): 530, <https://doi.org/10.1111/j.1742-6723.2011.01488.x>.

¹⁴ R. K. Mohindra, “Medical Futility: A Conceptual Model,” *Journal of Medical Ethics* 33, no. 2 (2007): 73, <https://doi.org/10.1136/jme.2006.016121>.

on the *impact* (outcome) of treatment for the patient – there is no consensus on the definition of medical futility.

Mohindra goes even further in his assessment of the matter. He reflects on the duty of care that rests with the physician when a treatment is deemed futile. Futility is thus tied to a specific goal, relative to which an intervention is considered futile. Following Spritz¹⁵, Mohindra describes a situation in which even though a treatment (blood transfusion) was futile in relation to the goal of preventing patient from dying in the near future, it was proficient in relation to the goal of prolonging life in short time¹⁶. Such a success, even if it only results in just temporary – yet important for the patient – prolongation of life, means that therapy cannot be deemed futile.

Who is(not) to suffer? Potential groups of interest

The above medical context is complemented by the specific situations in which decisions about futile therapy are made. There are several patient groups for whom futile therapy may not be applied. We will discuss only some of these groups, applying a certain generalization, since it is possible to create many variants that distinguish individual patient groups. Our focus will be on the most general categories, which will allow for a structured understanding of the issue from the perspective of legal regulations.

The first group comprises terminally ill adults whose clinical condition requires immediate, invasive medical intervention, such as cardiopulmonary resuscitation, extracorporeal respiratory support, extracorporeal liver support, or parenteral nutrition. Within this group, patients may be conscious and legally competent to make decisions or unconscious and lacking the legal capacity to make decisions.

---

¹⁵ Norton Spritz, “Physicians and Medical Futility: Experience in the Setting of General Medical Care,” in *Medical Futility: And the Evaluation of Life-Sustaining Interventions*, ed. Howard D. Zucker and Marjorie B. Zucker (Cambridge University Press, 1997), <https://doi.org/10.1017/CBO9780511530227.006>.

¹⁶ Mohindra, “Medical Futility,” 74.

The second group consists of terminally ill adults whose condition does not require immediate intervention but necessitates an invasive response. Again, patients in this group may be conscious or unconscious.

The third group consists of terminally ill patients who do not require invasive procedures, such as extracorporeal lung support or surgery, but who still need interventions, such as antibiotic therapy. In this group, patients may be either conscious or unconscious.

Finally, within each group, patients can be categorized by age. Usually, a patient's age – whether they are a minor, middle-aged, or elderly – does not significantly affect the projected outcome of futile therapy. However, the ethical and moral implications are considerable. The issue of decision-making capacity differs markedly between conscious, legally competent adult patients and conscious children. The former have full authority over their therapy under the law, while the latter cannot make decisions for themselves under Polish law. The situation becomes more complex when dealing with unconscious patients or those otherwise incapable of making decisions about their treatment. In the case of unconscious children, the only variable is essentially the inability to consider the child-patient's wishes in the parental decision-making process, which may currently be entirely disconnected from the child's perspective.

Regarding the aforementioned patient group, a determination is made regarding the acknowledgment of therapy as futile. This predicament is further exacerbated by the fact that the metaphorical scale in question possesses a greater number of arms than the archetypal two. On one side, there is a weighing of the patient's right to life (or to a dignified death) against the physician's ethical obligations. In another arm, economic interests (of the patient or their family, the hospital, or the healthcare system/state) are balanced with the patient's right to life and the physician's ethical duty. In another sense, the ethical duties of the physician are considered to be inextricably linked to the positive obligations of the state. The state is obligated to establish legal provisions that allow for the exercise of rights concerning decisions about one's own life and death, as well as privacy. These are merely fragments of a multifaceted puzzle; nevertheless, they facilitate the identification of the fundamental relationships within the analyzed issue.

Legal and statistical analysis of futile therapy and its normative surroundings

The focal point of this inquiry will be the Polish legal system, a decision influenced by the dearth of extant formal regulations within this domain. The prevailing consensus is that the Code of Medical Ethics is the primary source of guidance on the subject of futile therapy. However, it is important to note that the Code does not carry the weight of a universally binding legal provision. Indeed, it is an ethical norm, a form of directive for conduct issued by physicians to physicians. In order to provide a comprehensive overview, the following citation is employed:

Article 33

A physician is not obliged to initiate or continue resuscitation in patients who are in a terminal condition.

The decision to discontinue resuscitation rests with the physician or a team of physicians and is based on a negative assessment of the chances of successful treatment.

A physician must not apply futile therapy. The decision to recognize a therapy as futile belongs to the treating team and should, as far as possible, take into account the patient's will.

Article 33 of the Code of Medical Ethics is directly related to the content of Article 31, which reads as follows:

A physician should make every effort to ensure that a patient receives humane terminal care and dignified conditions of dying. The physician should, until the very end, alleviate the suffering of patients in terminal conditions and maintain, as far as possible, the highest possible quality of life at its end.

The aforementioned amendments to the Polish Code of Medical Ethics are a consequence of the high-profile case from 2024. In a particular medical facility, a physician of foreign origin did not commence cardiopulmonary resuscitation (CPR) for an octogenarian patient who was in a profoundly critical condition

due to extensive ischemia of the abdominal organs¹⁷. He was subsequently placed in pre-trial detention, and a group of over two thousand physicians and nurses addressed the Minister of Justice Prosecutor General in a letter, voicing their concerns regarding the potential imposition of murder charges in cases involving the withdrawal or withholding of futile therapy. In the media, a member of the board of the Polish Society of Anaesthesiology and Intensive Therapy stated that "decisions to withdraw from persistent (futile) therapy are made continuously in our practice; we are guided by the patient's best interests and respect for their right to a dignified death and the alleviation of suffering."¹⁸. Furthermore, it should be noted that a considerable proportion of medical professionals did not concur with this viewpoint. In fact, a number of them expressed their belief that the physician's actions were in fact negligent, thereby aiding the case to the instigate murder charges.

The aforementioned evidence clearly illustrates how tenuous the line is between legal and illegal (in)action. It is precisely in this operational sphere of physicians' activities that misunderstandings arise regarding the nature of the decisions they are making. The rationales for withholding or withdrawing futile therapy are often analogous. The medical literature indicates that the decision to withhold futile treatment from a patient belongs to the physician¹⁹ or must be made by physicians²⁰. On the one hand, medical professionals are informed that the ethical responsibilities they bear could result in adverse legal ramifications,

---

¹⁷ "Lekarz z Ukrainy z zarzutem zabójstwa pacjenta. Znani profesorowie: to było odstąpienie od terapii daremnej," [www.rynekzdrowia.pl](https://www.rynekzdrowia.pl/Prawo/Lekarz-z-Ukrainy-z-zarzutem-zabojstwa-pacjenta-Znani-profesorowie-to-bylo-odstapienie-od-terapii-daremnej,258716,2.html), May 18, 2024, <https://www.rynekzdrowia.pl/Prawo/Lekarz-z-Ukrainy-z-zarzutem-zabojstwa-pacjenta-Znani-profesorowie-to-bylo-odstapienie-od-terapii-daremnej,258716,2.html>.

¹⁸ www.rynekzdrowia.pl, "Lekarz z Ukrainy z zarzutem zabójstwa pacjenta. Znani profesorowie."

¹⁹ Andrzej Kübler, et al., *Guidelines Regarding the Ineffective Maintenance of Organ Functions (Futile Therapy) in ICU Patients Incapable of Giving Informed Statements of Will*, n.d., 4, <https://doi.org/10.5603/AIT.2014.0038>.

²⁰ Maria Damps et al., "Limiting Futile Therapy as Part of End-of-Life Care in Intensive Care Units," *Anaesthesiology Intensive Therapy* 54, no. 3 (2022): 279–84, <https://doi.org/10.5114/ait.2022.119124>; Maria Damps et al., "Futile Therapy Protocols: A 3-Year Review of the Implementation of Polish Guidelines on Ineffective Organ Function Maintenance in Pediatric Intensive Care Unit—A Pilot Study," *BMC Palliative Care* 24, no. 1 (2025): 114, <https://doi.org/10.1186/s12904-025-01756-9>.

specifically the acknowledgment of futile therapy as a form of medical malpractice which may result in criminal liability²¹.

On the one hand, physicians are informed that the ethical duties imposed on them may result in unfavorable legal consequences, such as the acknowledgment of futile therapy as a medical error. However, Tuleya's discourse does not elaborate on the consequences he anticipates. In contrast, the provisions delineated within the Polish Criminal Code offer a more explicit framework for understanding the potential repercussions. The classification of futile therapy as a criminal act under any provision of the Polish Criminal Code is challenging, with one exception: Article 192 § 1 pertains to the issue of performing a medical procedure without the patient's consent. It is evident that the criteria for criminal culpability are only satisfied in such circumstances, namely when a physician administers treatment to a patient despite the patient's explicit refusal to undergo said treatment. Conversely, in cases involving the provision of treatment, it is challenging to contend that such actions amount to causing minor or moderate bodily harm (Article 157), severe bodily harm (Article 156), or involuntary manslaughter (Article 155). Conduct of this nature cannot be regarded as abuse (Article 207).

In accordance with the provisions enumerated in the Code of Medical Ethics, it is permissible to engage in deliberations concerning the potential occurrence of a disciplinary offense, provided that such an offense is associated with the infringement of the ethical norm articulated in Article 33(3). However, this does not constitute criminal liability; consequently, Tuleya's position must be regarded as erroneous.

This position is also unacceptable for another reason. As previously stated, the fundamental human right to life is inherently intertwined with the capacity to exercise autonomy regarding one's own life. In the case of adult patients who are conscious and have the capacity to make decisions, the practice of entrusting decision-making solely to physicians would constitute a questionable practice from the perspective of fundamental human rights.²² It is imperative to

---

²¹ Igor Tuleya, "Art. 33," in *Kodeks Etyki Lekarskiej. Komentarz*, ed. Radosław Tymiński (Wolters Kluwer, 2025).

²² Kopčová, R. Personal Honour and Human Dignity as Fundamental Personal Rights. In: *Central European Academy Law Review*, roč. 2, č. 2, 2025, s. 23-46. <https://doi.org/10.62733/2024.2>.

acknowledge that a physician's subjective assessment of "acting in the patient's best interest" cannot be placed above the patient's inherent right to autonomy in decision-making regarding their own treatment. The right to die appears to be an inseparable element of the right to life under Article 2 of the European Convention on Human Rights²³. However, this does not imply the granting of complete decision-making authority to physicians solely because of their specialized knowledge.

However, this issue gives rise to a multitude of concerns from the standpoint of the entity authorized to determine the withholding or withdrawal of futile therapy. To begin with, a consensus has yet to be reached among medical professionals themselves. Furthermore, the problem at hand is not confined to Poland²⁴, thus it possesses universal character. Withdrawal of futile therapy is even more controversial in the case of ethics as seen by the public, although research indicates that low public awareness is likely to be a significant factor in this²⁵. Despite the absence of significant uncertainty regarding the ethical considerations of withdrawing and discontinuing futile treatment, such occurrences are infrequent. A survey of anesthesiologists revealed that more than half of those surveyed did not utilize the protocol due to apprehensions regarding potential legal ramifications²⁶. This reluctance persists despite the existence of both ethical and medical justifications. Among the nurses, over 70% respondents declared fear of legal liability for withdrawing futile therapy²⁷. A

---

²³ Simone Cernesi, "Expert Group Meetings on Behalf of Stakeholder Group on Ageing (SGA) 2021," June 28, 2021, <https://sdgs.un.org/sites/default/files/2021-06/Dr.%20Simone%20Cernesi%20MOVIMENTO%20GIOTTO%20%20ITALY.pdf>.

²⁴ Marjolein Gysels et al., "Culture and End of Life Care: A Scoping Exercise in Seven European Countries," *PLoS ONE* 7, no. 4 (2012): e34188, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0034188>.

²⁵ Anders Rydvall and Niels Lynøe, "Withholding and Withdrawing Life-Sustaining Treatment: A Comparative Study of the Ethical Reasoning of Physicians and the General Public," *Critical Care* 12, no. 1 (2008): R13, <https://doi.org/10.1186/cc6786>.

²⁶ Patrycja Łączak et al., "Terapia Daremna – Wyzwania i Wątpliwości. Ankieta Przeprowadzona Wśród Przedstawicieli Personelu Medycznego w Polsce.," *Anesthesiology Intensive Therapy* 53, no. 20 (2021): 20.

²⁷ Maria Damps et al., "Limitation of Futile Therapy in the Opinion of Nursing Staff Employed in Polish Hospitals—Results of a Cross-Sectional Study," *International Journal of Environmental Research and Public Health* 19, no. 24 (2022): 4, <https://doi.org/10.3390/ijerph192416975>.

review of the medical literature and press coverage reveals a consistent emphasis on the notion that withdrawal from futile treatment is the only ethical and medically justified solution, and that it should be the standard. However, when it comes to practice, we clearly see that statistics demonstrate it is not the case.

Three further conclusions can be drawn from further, albeit modest, ECtHR case law. Firstly, it is important to note that Article 2 ECHR does not explicitly state a right to die. Rather, it delineates the state's positive obligations concerning the right to life²⁸. Secondly, while the right to life is subject to positive obligations incumbent upon the state, this does not imply an interdiction on the establishment of legislation that would sanction end-of-life support measures, such as the withdrawal of futile therapy or euthanasia²⁹. evertheless, such a procedure must be meticulously designed and include the participation of a specialized, independent body to assess the correctness of the procedure's operation. Third, withdrawing futile therapy - argued as a concern to ensure conditions for a dignified death under Art. 2 ECHR, may be in line with the margin of discretion of the states parties to the Convention, but the ECtHR's assessment is subject to at least the existing procedures in this regard, the issue of prior declaration of intent by the patient or those closest to the patient, access to the court for authorization of this procedure, and the consensus of the medical community³⁰.

Summary

Following the systematization that was previously delineated, it is evident that futile therapy is associated with both theoretical and practical challenges. In principle, the least problematic situation arises when an adult patient who is conscious and capable of making decisions chooses to forgo futile therapy. (although a detailed consideration of the boundaries of illegality would be

²⁸ *Pretty v. the United Kingdom*, 61276/15, 60448/17 (ECtHR April 29, 2002), § 39, <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-60448>; *Mortier v. Belgium*, No. 78017/17 (ECtHR October 4, 2022), § 119, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-219988>.

²⁹ *Mortier v. Belgium*, §§ 138–156.

³⁰ *Gard and Others v. the United Kingdom (Déc.)*, No. 39793/17 (ECtHR June 27, 2017), § 83, <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-175359>; *Parfitt v. the United Kingdom (Dec.)*, No. 18533/21 (ECtHR April 20, 2021), § 37, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-209750>.

required here, but it exceeds the scope of this paper). However, depending on the specific circumstances, the issue may give rise to increasingly complex doubts.

In the event that a patient expresses a desire to undergo futile therapy, it is not immediately clear—given the limited number and scope of existing studies—who should be authorized to make futile treatment decisions and on what basis. The matter becomes even more complicated for patients who, for various reasons, are unable to express their will. A particular concern is the occurrence of conflicting statements made by minor patients and their legal guardians. The prevailing principles of criminal law mandate the procurement of valid consent for medical procedures from the legal guardians of minor patients. However, in this context, the issue at hand involves obtaining "permission" not to continue futile treatment. This indicates that the specificity of the situation may necessitate the exploration of solutions that lie beyond the confines of criminal law.

It must be noted that the issues delineated in this paper are merely illustrative and are intended to raise awareness among academics and practitioners regarding futile therapy. Given the extensive nature of this project and the intricacy of the subject matter, it is imperative that further exhaustive research be conducted within the legal and medical professions. Nevertheless, it is imperative to confront the challenge of identifying optimal solutions in the context of fundamental human rights, which, particularly in EU countries, assume a pivotal role.

Bibliography

ARDAGH, M.: Utility Rather than Futility in Emergency Medicine. In: *Emergency Medicine Australasia* 23, no. 5, 2011, s. 530–531. <https://doi.org/10.1111/j.1742-6723.2011.01488.x>.

BERNAT, J. L.: Medical Futility: Definition, Determination, and Disputes in Critical Care. In: *Neurocritical Care* 2, no. 2, 2005, s. 198–205. <https://doi.org/10.1385/NCC:2:2:198>.

BOSSLET, G.T., et al.: An Official ATS/AACN/ACCP/ESICM/SCCM Policy Statement: Responding to Requests for Potentially Inappropriate Treatments in Intensive Care Units. In: *American Journal of Respiratory and Critical Care Medicine* 191, no. 11, 2015, s. 1318–1330. <https://doi.org/10.1164/rccm.201505-0924ST>.

CERNESI, S.: Expert Group Meetings on Behalf of Stakeholder Group on Ageing (SGA) 2021 [online]. June 28, 2021 [cit. 2026-03-31]. Dostępne na internete: <https://sdgs.un.org/sites/default/files/2021-06/Dr.%20Simone%20Cernesi%20MOVIMENTO%20GIOTTO%20%20ITALY.pdf>.

DAMPS, M. et al.: Limitation of Futile Therapy in the Opinion of Nursing Staff Employed in Polish Hospitals—Results of a Cross-Sectional Study. In: *International Journal of Environmental Research and Public Health* 19, no. 24, 2022, 16975. <https://doi.org/10.3390/ijerph192416975>.

DAMPS, M. et al.: Limiting Futile Therapy as Part of End-of-Life Care in Intensive Care Units. In: *Anaesthesiology Intensive Therapy* 54, no. 3, 2022, s. 279–284. <https://doi.org/10.5114/ait.2022.119124>.

DAMPS, M. et al.: Futile Therapy Protocols: A 3-Year Review of the Implementation of Polish Guidelines on Ineffective Organ Function Maintenance in Pediatric Intensive Care Unit—A Pilot Study. In: *BMC Palliative Care* 24, no. 1. 2025, 114. <https://doi.org/10.1186/s12904-025-01756-9>.

GYSELS, M. et al.: Culture and End of Life Care: A Scoping Exercise in Seven European Countries. In: *PLoS ONE* 7, no. 4, 2012, e34188, ss. 16. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0034188>.

JECKER, N.S.: Medical Futility In: UW Department of Bioethics & Humanities [online]. [cit. 2026-03-31]. Dostępne na internete: <https://depts.washington.edu/bhdept/ethics-medicine/bioethics-topics/detail/65>.

KOPČOVÁ, R. Personal Honour and Human Dignity as Fundamental Personal Rights. In: *Central European Academy Law Review*, roč. 2, č. 2, 2025, s. 23-46. <https://doi.org/10.62733/2024.2>.

KÜBLER, A. et al.: Guidelines Regarding the Ineffective Maintenance of Organ Functions (Futile Therapy) in ICU Patients Incapable of Giving Informed Statements of Will. In: *Anaesthesiology Intensive Therapy* 46, no. 4, 2014, s.229-234, <https://doi.org/10.5603/AIT.2014.0038>.

ŁĄCZAK, P. et al.: Terapia Daremna – Wyzwania i Wątpliwości. Ankieta Przeprowadzona Wśród Przedstawicieli Personelu Medycznego w Polsce. In: *Anaesthesiology Intensive Therapy* 53, no. 20, 2021.

MOHINDRA, R. K.: Medical Futility: A Conceptual Model. In: *Journal of Medical Ethics* 33, no. 2, 2007, s. 71-75. <https://doi.org/10.1136/jme.2006.016121>.

NICKSON, C.: Medical Futility. In: *Life in the Fast Lane • LITFL* [online], January 30, 2019 [cit. 2026-03-31]. Dostępne na internecie: <https://litfl.com/medical-futility/>.

OpenLEX: Kodeks Etyki Lekarskiej. [online]. Dostępne na internecie: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/akty-korporacyjne/290416298> [cit. 2026-03-31].

PFERDEHIRT, R. - HERNANDEZ, M.: Three Definitions of Medical Futility And How to Balance Them. In: *Center for Practical Bioethics* [online], November 7, 2023 [cit. 2026-03-31]. Dostępne na internecie: <https://www.practicalbioethics.org/whats-new/three-definitions-of-medical-futility-and-how-to-balance-them/>.

RYDVALL, A. - LYNÖE, N.: Withholding and Withdrawing Life-Sustaining Treatment: A Comparative Study of the Ethical Reasoning of Physicians and the General Public. In: *Critical Care* 12, no. 1, 2008, R13. <https://doi.org/10.1186/cc6786>.

SCHNEIDERMAN, L. - JECKER, N.S. - JONSEN, A.: Medical Futility: Its Meaning and Ethical Implications. In: *Annals of Internal Medicine* 112 (July 1990), s. 949-954. <https://doi.org/10.7326/0003-4819-112-12-949>.

SPRITZ, N.: Physicians and Medical Futility: Experience in the Setting of General Medical Care. In: ZUCKER, H.D. - ZUCKER, M.B. (ed.): *Medical*

Futility: And the Evaluation of Life-Sustaining Interventions, Cambridge University Press, 1997. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511530227.006>.

TULEYA, I.: Art. 33. In: TYMIŃSKI, R. (ed.), Kodeks Etyki Lekarskiej. Komentarz, Wolters Kluwer, 2025.

WRÓBEL, P.: Lekarz z Ukrainy z zarzutem zabójstwa pacjenta. Znani profesorowie: to było odstąpienie od terapii daremnej. [online] May 18, 2024 [cit. 2026-03-31]. Dostępne na internecie: <https://www.rynekzdrowia.pl/Prawo/Lekarz-z-Ukrainy-z-zarzutem-zabojstwa-pacjenta-Znani-profesorowie-to-bylo-odstapienie-od-terapii-daremnej,258716,2.html>.

ECHR Jurisprudence

Gard and Others v. the United Kingdom (Déc.), No. 39793/17 (ECtHR June 27, 2017). <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-175359>.

Mortier v. Belgium, No. 78017/17 (ECtHR October 4, 2022). <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-219988>.

Parfitt v. the United Kingdom (Dec.), No. 18533/21 (ECtHR April 20, 2021). <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-209750>.

Pretty v. the United Kingdom, 61276/15, 60448/17 (ECtHR April 29, 2002). <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-60448>.

VÝZNAM (NEZAPÍSANÝCH) OZNAČENÍ V SYSTÉME PRÁVA DUŠEVNÉHO VLASTNÍCTVA

THE IMPORTANCE OF (UNREGISTERED) TRADEMARKS IN THE INTELLECTUAL PROPERTY (IP) LAW SYSTEM

Radka Kopčová¹

Abstrakt²

Nezapísané označenia nadobúdajú v súčasnej digitálnej dobe osobitný význam. Kým tradične bola ochrana označení viazaná najmä na formálnu registráciu (ochranné známky), v súčasnosti vzniká ekonomicky hodnotné označenie často skôr jeho faktickým používaním. Internet a zvlášť sociálne siete umožňujú extrémne rýchle budovanie značky a získanie rozlišovacej spôsobilosti nezapísaného označenia. Tak ako ostatné druhy označení si preto vyžadujú adekvátnu právnu ochranu. Autorka skúma právnohistorické súvislosti označení v systéme práv duševného vlastníctva a vymedzuje pojem „nezapísané označenie“. Autorka uvádza možnosti právnej ochrany a bližšie definuje ochranu nezapísaných označení podľa Zákona o ochranných známkach. Vytýčené sú základné predpoklady na úspešné uplatnenie námietky proti zápisu označenia do registra a poukazuje sa na niektoré z problematických výziev v praxi v online prostredí.

---

¹ JUDr. Radka Kopčová, PhD. LL.M. pôsobí ako odborná asistentka na Ústave súkromného práva Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy v Bratislave. ORCID: 0009-0000-0930-4543. radka.kopcova@paneurouni.com.

² Tento príspevok vznikol vďaka podpore projektu GAAA/2024/34 „Práva majiteľů obchodních jmen a jiných označení k názvu domény na internetu“.

Kľúčové slová: označenia, práva na označenia, právo duševného vlastníctva, nezapísané označenie, registrované ochranné známky, námietky proti zápisu označenia do registra, Zákon o ochranných známkach.

Abstract

Unregistered trademarks (or common law trademarks) are gaining special importance in the current digital age. While the protection of signs was traditionally tied mainly to formal registration, nowadays an economically valuable sign is often created by its actual use. The Internet and especially social networks enable extremely fast brand building and the acquisition of distinctiveness of an unregistered sign. Just like other types of signs, unregistered trademarks therefore require adequate legal protection. The author examines the legal and historical context of signs in the Intellectual Property (IP) Law system and defines the term "unregistered trademark". The author presents the possibilities of legal protection and defines the protection of unregistered signs in more detail under the Slovak Trademark Act. She outlines the basic prerequisites for successfully raising an objection against the registration of a sign in the register. She also points out some of the problematic challenges in practice in the online environment.

Keywords: Signs, Trademark Law, Intellectual Property (IP) Law System, Unregistered Trademarks, Registered Trademarks, objections to the registration of signs in the register, Slovak Trademark Act.

Úvod

Označenia sprevádzajú ľudstvo už od najstarších čias, o čom svedčia rôzne jaskynné maľby, značky či symboly nachádzajúce sa na archeologických nálezoch a artefaktoch. Hoci tieto prvotné formy označovania nemali právny charakter v dnešnom slova zmysle, plnili dôležitú identifikačnú a komunikačnú funkciu, umožňovali vyjadriť vlastníctvo alebo sprostredkovať určitú informáciu či posolstvo. Dovoľme si preto tvrdiť, že „označovanie“ je tak staré ako ľudstvo samotné. Postupom času so vznikom obchodovania sa označenia začali využívať aj v *obchodnom styku*, napríklad vo forme značiek remeselníkov alebo výrobcov, ktoré slúžili na identifikáciu pôvodu výrobkov a zároveň garantovali ich určitú kvalitu. Takúto identifikačnú funkciu označení dokazujú

rôzne značky na najstarších kožených, keramických, kamenných, kovových, stavebných či ďalších iných predmetoch. O stredovekých iniciálach výrobcov a iných symboloch na povrchoch výrobkov, ktoré vyplývali z charakteru tej doby pojednáva v súvislosti s právami na označenie staršia slovenská aj zahraničná odborná literatúra.³

Vo všeobecnosti možno za označenie považovať akýkoľvek názov, poznačenie, zobrazenie, či špeciálnu značku, číslo, alebo inak zmyslami vnímateľný znak alebo ich kombináciu, ktoré je príznačné pre určitú osobu, hmotnú či nehmotnú vec alebo pre určité predmety práv. Hoci samotný pojem „označenie“ je obsiahnutý vo viacerých právnych predpisoch na Slovensku, jeho *legálna definícia absentuje*.⁴ Podľa Slovníka súčasného slovenského jazyka je pojem „označenie“ vymedzený takto: „znak, prvok obyč. rovnakého druhu, ktorý niečo signalizuje, slúži na rozpoznanie, rozlíšenie, upozornenie, evidenciu a pod. niečoho al. niekoho.“⁵ V právnom zmysle sa označenia spájajú najmä s „*právami na označenia*“ (resp. „*priemyselnými právami na označenie*“).⁶

---

³ Pozri k tomu: LOCHMANOVÁ, L.: Práva na označení. Obchodní jméno, ochranné známky, označení původu výrobků. Praha: ORAC, 1997, s. 36; ŠKREKO, A. in: ŠVIDROŇ, J. a kol. Právo duševného vlastníctva v informačnej spoločnosti a v systéme práva. Bratislava: VEDA, 2009, s. 569.

⁴ Ide napríklad o Zákon č. 506/2009 Z. z. o ochranných známkach v znení neskorších predpisov (ďalej v texte len „Zákon o ochranných známkach“ alebo skrátené „ZOZ“) a Zákon č. 469/2003 Z. z. o označeniach pôvodu výrobkov a zemepisných označeniach výrobkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁵ Označenie. In: *Slovník súčasného slovenského jazyka* [online]. Bratislava: Jazykovedný ústav L. Štúra SAV, 2006. [cit. 24.03.2026]. Dostupné online: <<https://slovníky.juls.savba.sk.>>.

⁶ Porovnaj: pojem „*práva na označenia*“ používa napríklad Škreko (pozri bližšie: ŠKREKO, A. in: ŠVIDROŇ, J. a kol. Právo duševného vlastníctva v informačnej spoločnosti a v systéme práva. Bratislava : VEDA, 2009, s. 568), z českých autorov napríklad Horáček alebo Munková (pozri bližšie: HORÁČEK, R. in: HORÁČEK, R., ČADA, K., HAJN, P. Práva k průmyslovému vlastníctví. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 353 – 354; MUNKOVÁ, J. Ochranné známky, další práva na označení a hospodářská soutěž. 1. Praha : Úřad průmyslového vlastnictví, 2000, s. 6 a nasl.); pojem „*priemyselné práva na označenie*“ používa napríklad Vojčík (pozri bližšie: VOJČÍK, P. a kol. Právo duševného vlastníctva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 34). Porovnaj tiež: niektorí autori samostatnú kategóriu práv na označenia v systéme práv duševného

Samostatnú kategóriu „práv na označenia“ v systéme práva duševného vlastníctva používa v súčasnosti zaužívaná slovenská aj česká literatúra, hoci *sprvu nešlo o samostatnú kategóriu práv* v pôvodnom medzinárodnom systéme práva duševného vlastníctva.

V systéme práv na označenia sa zvlášť rozlišuje kategória tzv. „*nezapísaných označení*“. Hoci pojem nezapísaného označenia nie je v právnych predpisoch výslovne definovaný, neznamená to, že ide o právne irelevantnú kategóriu. Naopak, aj takéto označenie môže byť predmetom právnej ochrany, a to napriek absencii formálnej registrácie ako je to pri ochranných známkach. Práve nezapísané označenia nadobúdajú v *súčasnej digitálnej dobe osobitný význam*, a to najmä z dôvodu, že internet dramaticky zmenil spôsob vzniku, šírenia aj porušovania označení. Kým tradične bola ochrana označení viazaná najmä na formálnu registráciu (najmä ako ochranná známka), v súčasnosti vzniká *ekonomicky hodnotné označenie často skôr jeho faktickým používaním* užívateľom v online priestore než právnym zápisom v príslušnom registri. Internet a zvlášť sociálne siete umožňujú extrémne rýchle budovanie značky a jej reputácie v súvislosti s konkrétnou osobou, tovarom alebo službou, ku ktorej sa viaže. Označenie sa môže stať známym už v priebehu krátkeho času prostredníctvom sociálnych sietí alebo digitálnych platforiem, a to bez toho, aby bola osoba pripravená alebo schopná okamžite zabezpečiť jeho registráciu. Takéto, hoci nezapísané označenia sú pritom vnímané verejnosťou ako identifikátor konkrétnej osoby, tovaru alebo služby, a preto si vyžadujú adekvátnu právnu ochranu.⁷

Cieľom príspevku je poukázať na význam označení a zvlášť nezapísaných označení v systéme práva duševného vlastníctva a v hospodárskej súťaži. Definujeme označenie ako právny *terminus technicus* a v tej súvislosti skúmame právnohistorické súvislosti vzniku samostatnej kategórie „práv na označenia“ v systéme práv duševného vlastníctva. Odlišujeme ho od iných, v praxi zameniteľných pojmov. Bližšie vymedzujeme „nezapísané označenie“ ako špecifickú formu označení, ktoré nie je zapísané ani prihlásené na získanie

---

vlastníctva vôbec nerozlišujú (pozri napr.: MURÍŇ, P. Priemyselné práva a právo vyšlachtiteľov. Bratislava: EPOS, 2004, s. 42). V ďalšom texte budeme v tomto kontexte používať slovné spojenie „*práva na označenia*“.

⁷ Garayová, L. (2025). Koniec sladkých lží? Prípad „Dubajskej čokolády“ a ochrana spotrebiteľa v EÚ [The end of sweet lies? The “Dubai chocolate” case and consumer protection in the EU]. *Justičná revue*, (11), 1099.

ochrany zápisom ako ochranná známka, a ku ktorému vzniklo právo samotným používaním v obchodnom styku. Uvádzame, ako sú nezapísané označenia v aplikačnej praxi chránené a z dôvodu dodržania rozsahu príspevku sa zameriavame len na konkrétnu formu ochrany nezapísaných označení v práve ochranných známk, a to prostredníctvom *námietok proti zápisu označenia do registra* podľa § 7 písm. f) Zákona o ochranných známkach.

1. „Označenia“ a „práva na označenia“ v systéme práv duševného vlastníctva: právnohistorické súvislosti

Hoci má ochrana duševného vlastníctva bohatú históriu, ktorá siaha do starovekého Grécka, prvé predstavy o vytvorení samostatného konceptu „práva duševného vlastníctva“ sa začali postupne vytvárať v Európe až v období od konca stredoveku do 19. storočia.⁸ Do sveta sa myšlienka vytvorenia moderného systému práva duševného vlastníctva rozšírila až v druhej polovici 19. storočia (na prelome 18. a 19. storočia v Anglicku, neskôr vo Francúzsku a v USA, v nasledujúcich desaťročiach sa moderný koncept práva duševného vlastníctva rozšíril do celej Európy a do Latinskej Ameriky).⁹ „*Duševné vlastníctvo*“ (angl. *intellectual property*, nem. *geistiges Eigentum*, resp. *Immateriälgüterrecht*, fr. *propriété intellectuelle*) sa ako právny *terminus technicus* začalo používať v 19. storočí, a koncom 20. storočia sa právo duševného vlastníctva stalo samozrejmosťou vo väčšine svetových právnych systémov, vrátane Slovenska. Duševné vlastníctvo dodnes nemá jednotne uznávanú definíciu. V najuniverzálnejšom význame je duševným vlastníctvom určitá hodnota nehmotnej povahy, ktorá je výsledkom tvorivého myslenia alebo tvorivej duševnej činnosti.¹⁰ Právo duševného vlastníctva upravuje právne vzťahy vznikajúce v súvislosti s vytváraním, využívaním, disponovaním a ochranou jednotlivých výsledkov tohto tvorivého myslenia alebo tvorivej duševnej

---

⁸ Pozri napr.: World Intellectual Property Organization: WIPO Guide to Trade Secrets and Innovation. Geneva: WIPO, 2024. Bližšie pozri: DOI: 10.34667/tind.49735.

⁹ Bližšie k historickým súvislostiam pozri aj: HANNES, S. Geschichte des geistigen Eigentum und der Urheberrechte. Kulturelle Handlungsrechte aus ökonomischer Sicht, 2006, s. 65 – 66.

¹⁰ Ibid.

činnosti (predmetov práva duševného vlastníctva). V objektívnom zmysle možno právo duševného vlastníctva definovať ako súhrn právnych noriem upravujúcich vznik, využívanie, disponovanie a ochranu jednotlivých predmetov duševného vlastníctva. V subjektívnom zmysle možno právo duševného vlastníctva vymedziť ako subjektívne práva a povinnosti, ktoré pre majiteľov jednotlivých predmetov duševného vlastníctva a pre iné subjekty vyplývajú z príslušných právnych predpisov.¹¹

Tradičný koncept práva duševného vlastníctva tvoria dve hlavné kategórie práv: *práva priemyselného vlastníctva*, ktoré zahŕňajú patenty na vynálezy, priemyselné dizajny, ochranné známky a zemepisné označenia a *autorské práva a práva súvisiace s autorským právom*, ktoré zahŕňajú literárne, umelecké a vedecké diela vrátane umeleckých výkonov a vysielaní.¹² Tento koncept delenia práv duševného vlastníctva do dvoch základných oblastí pramení z dvoch najvýznamnejších medzinárodných dohovorov v oblasti práva duševného

---

¹¹ Bližšie k vymedzeniu pojmom „*duševné vlastníctvo*“ a „*právo duševného vlastníctva*“ pozri napr.: VOJČÍK, P. a kol. Právo duševného vlastníctva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 29 – 32; LAZAR, J. a kol. Občianske právo hmotné, 2. zväzok. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava : IURIS LIBRI, 2018, s. 391 – 392. K právnohistorickým a právnoteoretickým základom práva duševného vlastníctva pozri tiež: ŠVIDROŇ, J. In. ŠVIDROŇ, J. a kol. Právo duševného vlastníctva v informačnej spoločnosti a v systéme práva. Bratislava : VEDA, 2009, s. 27 – 126.

¹² WIPO. What is intellectual property? Geneva, Switzerland : World Intellectual Property Organization, 2020, s. 3. Bližšie pozri: <https://doi.org/10.34667/tind.42176>. K právnohistorickým a právnoteoretickým základom práva duševného vlastníctva pozri tiež: ŠVIDROŇ, J. a kol. Právo duševného vlastníctva v informačnej spoločnosti a v systéme práva. Bratislava : VEDA, 2009, s. 27 – 126. Porovnaj: Muriň rozdeľuje práva duševného vlastníctva až do *troch* základných kategórií podľa toho, pre ktorú sféru spoločenskej praxe sa jednotlivé nehmotné statky viac-menej uplatňujú, a to na: (1) autorské právo, právo výkonných umelcov a s obidvoma súvisiace práva, (2) priemyselné práva, a (3) právo vyšlachtiteľov. In: MURÍŇ, P. Priemyselné práva a právo vyšlachtiteľov. Bratislava : EPOS, 2004, s. 42. Pozn. autorky: V minulosti „právo vyšlachtiteľov“ nebolo vnímané ako samostatná kategória práv duševného vlastníctva ale bolo zaraďované do priemyselných práv vo všeobecnosti (pozri k tomu prvú vetu ustanovenia § 1 ods. 4 v súčasnosti už neplatného Zákona č. 34/1957 Zb. o vynálezoch, objavoch a zlepšovacích návrhoch, kde sa uvádzalo: „*Na nové spôsoby liečenia nemoci a ochrany pred nemocami, na nové odrody semien a rastlín a na nové plemená zvierat sa neudelujú patenty, ale osvedčenia o pôvodcovstve.*“

vlastníctva, a to: *Parížsky dohovor na ochranu priemyselného vlastníctva*¹³, ktorý položil právny základ pre ochranu práv priemyselného vlastníctva a *Bernský dohovor o ochrane literárnych a umeleckých diel*, ktorý položil základy ochrany pre autorské práva a práva súvisiace s autorským právom.¹⁴ Súčasné právo duševného vlastníctva teoreticky a aj systémovo preklenulo obe z uvedených základných oblastí práva duševného vlastníctva, ktoré sa od seba pôvodne v praxi správali vždy izolovane. Práva duševného vlastníctva ako vedecká disciplína a tiež ako pedagogická disciplína bez ohľadu na právnoteoretickú a právnoaplikačnú nejednotnosť a nejednoznačnosť predstavujú v súčasnom slovenskom systéme práva ucelenú a relatívne samostatnú súčasť súkromného (občianskeho) práva.¹⁵

Parížsky dohovor teda systematicky nedelil práva priemyselného vlastníctva na „práva k výsledkom tvorivej vynálezovskej (duševnej) činnosti“¹⁶ a „práva na

---

¹³ Parížsky dohovor na ochranu priemyselného vlastníctva z 20. marca 1883, revidovaný v Bruseli 14. decembra 1900, vo Washingtone 2. júna 1911, v Haagu 6. novembra 1925, v Londýne 2. júna 1934, v Lisabone 31. októbra 1958 a v Stockholme 14. júla 1967, ktorý nadobudol platnosť pre Československú socialistickú republiku 4. januára 1962 (ďalej len „Parížsky dohovor“).

¹⁴ Bernský dohovor o ochrane literárnych a umeleckých diel z 9. septembra 1886, doplnený v Paríži 4. mája 1896, revidovaný v Berlíne 13. novembra 1908, doplnený v Berne 20. marca 1914 a revidovaný v Ríme 2. júna 1928, v Bruseli 26. júna 1948, v Stockholme 14. júla 1967 a v Paríži 24. júla 1971 (ďalej len „Bernský dohovor“).

¹⁵ Pozri k tomu: ŠVIDROŇ, J. Tvorba vedeckého systému práva duševného vlastníctva. II. časť: Obdobie po roku 1989. Právny obzor, 91, 2008, č. 6, s. 490 – 507; MURÍN, P. Priemyselné práva a právo vyšlachtiteľov. Bratislava : EPOS, 2004, s. 38. Pozri k tomu aj § 1 ods. 3 Zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej v texte len „Občiansky zákonník“ alebo skrátené „OZ“): „Občiansky zákonník upravuje aj právne vzťahy z duševného vlastníctva, ak tieto vzťahy neupravujú iné zákony.“ Občiansky zákonník tak funguje ako subsidiárny (podporný) právny predpis pre špeciálne predpisy upravujúce jednotlivé práva duševného a priemyselného vlastníctva ako aj pre tie z práv, ktoré nemajú špeciálnu právnu úpravu (napríklad logá).

¹⁶ Porovnaj: Vojčík v tejto súvislosti nehovorí o vynálezovskej, ale o duševnej činnosti: „Priemyselné práva delíme do dvoch základných skupín: 1. priemyselné práva na výsledky tvorivej duševnej činnosti, kde patrí...“ In: VOJČÍK, P. a kol. Právo duševného vlastníctva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 34. V ďalšom texte sa v tejto súvislosti

označenia“ tak, ako to poznáme dnes z učebníc práva duševného vlastníctva.¹⁷ Pôvodne išlo o jednotnú kategóriu priemyselných práv a až neskôr, najmä v právnej doktríne a vo výučbe, sa ustálilo vnútorné mikročlenenie tejto kategórie na uvedené skupiny práv.¹⁸ Ako kritický hodnotí Knap: „Z práv uvedených na prvém místě došlo k terminologické jednotnosti v právní vědě jen u práva autorského, zatímco u všech ostatních práv se setkáváme se značnou terminologickou nejednotností. To platí především již pro práva průmyslová, mezi něž se zahrnují právo k objevu, právo k vynálezu, právo k zlepšovacím návrhům, právo k průmyslovému (chráněnému) vzoru, právo k obchodnímu názvu (jménu), právo k ochranné známce a právo k označení původu výrobků. Převážná část zahraniční právní teorie i praxe používá pro tato práva terminologického označení práva průmyslového vlastnictví (droits de propriété industrielle)“.¹⁹

Do prvej skupiny patria práva k výsledkom tvorivej vynálezovskej činnosti, ktorých podstatou je ochrana nových, originálnych a priemyselne využiteľných riešení. Ide najmä o právo vynálezov, právo úžitkových vzorov (priemyselných vzorov), právo dizajnov, právo topografií polovodičových výrobkov. Vo vete zvyrazňujeme časticu „najmä“, pretože okrem týchto práv do tejto skupiny možno netradične zaradiť aj iné práva, ako napríklad *obchodné tajomstvo*.²⁰

---

prikloníme k prívlastku „vynálezovská“ činnosť, ktorá, podľa nášho názoru nemusí byť činnosťou „duševnou“ tak, ako je to príznačné pre skupinu autorských práv.

¹⁷ K najnovším a najprepracovanejším z nich pozri najmä: ADAMOVIČ, Z. Právo duševného vlastníctva. 1. vyd. Bratislava: TINCT, 2020. s. 14 a nasl.

¹⁸ Pozri k tomu aj: SECKELMANN, M. From the Paris Convention (1883) to the TRIPS Agreement (1994): The History of the International Patent Agreements as a History of Propertisation? *Comparativ (Zeitschrift für Globalgeschichte und vergleichende Gesellschaftsforschung)*, roč. 21, č. 2, 2011, s. 46 – 63.

¹⁹ KNAP, K. Základní otázky systému práv k nehmotným statkům. In: ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE — IURIDICA, č. 2, 1974, s. 79 – 116.

²⁰ Napriek tomu, že v právnej teórii neexistuje konsenzus, či obchodné tajomstvo patrí do systému práva duševného vlastníctva, zastávame názor, že obchodné tajomstvo sa začlenilo do systému práva duševného vlastníctva a v súčasnosti nepochybne tvorí jeho nezanedbateľnú súčasť. Potvrzuje to najmä zakotvenie ochrany obchodného tajomstva do dohody TRIPS (Dohoda WTO o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva tvoriaca prílohu 1C Dohody o založení Svetovej obchodnej organizácie (Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 152/2000 Z. z.) (ďalej len „dohoda TRIPS“). Túto súvislosť demonštruje aj samotný názov dohody „o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva“. Podľa čl. 1 ods. 2 dohody TRIPS: „*Na účely tejto*

Tieto práva poskytujú ich nositeľovi (majiteľovi) *výlučné* oprávnenie využívať chránený výsledok a brániť tretím osobám v jeho neoprávnenom využívaní.²¹ Ich cieľom je podporovať inováciu a technologický rozvoj tým, že tvorcami zabezpečujú „dočasný monopol“ na využitie ich riešení.

Naopak, druhú skupinu tvoria práva na označenia, ktoré nesmerujú k ochrane samotného produktu alebo riešenia, ale k ochrane jeho *identifikácie na trhu*. Do tejto skupiny sa tradične zaraďuje *právo ochranných znáмок* (resp. „známkové právo“)²² a *právo označení pôvodu výrobkov a zemepisných označení výrobkov*.²³ Podľa čl. 1 ods. 2 Parížskeho dohovoru predmetom ochrany priemyselného vlastníctva sú aj *obchodné mená*. Hoci základná právna úprava

---

dohody sa pojem „duševné vlastníctvo“ vzťahuje na všetky kategórie duševného vlastníctva, ktoré sú predmetom oddielov 1 až 7 časti II.“, pričom ochrana obchodného tajomstva (nezverejnených informácií) je upravená v siedmej časti, a tým je vymedzená ako jedna z kategórií duševného vlastníctva. Bližšie pozri: Dohoda TRIPS pokrýva 7 hlavných kategórií duševného vlastníctva, a to: autorské práva a práva príbuzné autorskému právu, ochranné známky, zemepisné označenia, priemyselné vzory, patenty, topografiu (*Layout-Designs*) integrovaných obvodov (topografie polovodičových výrobkov), ochranu nezverejnených informácií, a tiež upravuje kontrolu protikonkurenčných praktík v zmluvných licenciách. Pozri k tomu tiež: SCHOVSBO, J., RIIS, T. To Be and Not to Be an IPR – The Protection of Trade Secrets in the EU. University of Copenhagen Faculty of Law : Legal Studies Research Paper Series, č. 71, 2019. Pozri bližšie: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3347705>. *Porovnaj*: Podľa Vojčíka sa, naopak, obchodné tajomstvo nezaraďuje do systému práv duševného vlastníctva. In: VOJČÍK, P. a kol. Právo duševného vlastníctva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 34. Z dôvodu obmedzeného rozsahu príspevku sa tejto problematike ďalej venovať nebudeme.

²¹ Vo vete zvyrazňujeme „výlučnosť“ práva, pretože ak ide napríklad o obchodné tajomstvá, práva k obchodnému tajomstvu neposkytujú jeho majiteľovi absolútne právo *erga omnes* a platí, že ktokoľvek iný môže totožné informácie získať napríklad vlastným výskumom alebo reverzným inžinierstvom [pozri k tomu § 51 ods. 6 písm. a) a b) OBZ].

²² Pojem „známkové právo“ používa Vojčík (pozri bližšie: VOJČÍK, P. a kol. Právo duševného vlastníctva. Plzeň : Aleš Čeněk, 2012, s. 34 a ďalej s. 299).

²³ Takéto delenie uznáva z českých autorov napr. Horáček a Jakl (pozri bližšie: HORÁČEK, R. in: HORÁČEK, R., ČADA, K., HAJN, P. Práva k priemyselnému vlastníctvu. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 353 – 354; JAKL, L. a kol. Ochranné známky a označení pôvodu. Praha: ÚPV, 2002).

obchodných mien na Slovensku je premietnutá do *Obchodného zákonníka*²⁴, v ktorom sa legálne definuje obchodné meno ako názov, pod ktorým podnikateľ vykonáva právne úkony pri svojej podnikateľskej činnosti, v súlade s Parížskym dohovorom býva „*právo obchodných mien*“ zaradené tiež medzi (priemyselné) práva na označenia.²⁵ Lochmanová k tomu uvádza: „*V užšom pojetí se do práva na označení zahrnují ochranné známky a označení původu a zeměpisná označení. V širším pojetí se tato práva na označení začleňují mezi hospodářská ochranná označení, když se do této skupiny zahrnují vedle ochranných známek a označení původu výrobků i údaje o provenienci zboží, jméno výrobku a obchodní jméno, respektive firemní označení neboli obchodní firma.*“²⁶ V právnach na označenia niektorí autori okrem toho rozoznávajú aj kategóriu „*iných práv na označenie*“ (resp. „*práv obdobných priemyselným právam na označenie*“), do ktorej sa zaraďujú zaraďuje logo a podľa novej literatúry aj doménové mená.²⁷ S problematikou práv na označenia úzko súvisí aj ochrana osobnosti (ak ide o ochranu mena a priezviska) a ochrana názvu a dobrej povesti právnickej osoby. Základnou funkciou práv na označenia je umožniť spotrebiteľom rozlíšiť tovary alebo služby rôznych podnikateľov alebo iných súťažiteľov na trhu zároveň chrániť investície do dobrého mena a dobrej povesti podniku, ktoré sa budujú najmä v súvislosti s jeho „značkou“ ako určitým

---

²⁴ Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej v texte len „Obchodný zákonník“ alebo skráteno len „ObchZ“). Pozn. autorky: V rámci legislatívneho rekodifikačného úsilia súkromného práva na Slovensku zákonodarca plánuje právnu úpravu „obchodného mena“ zakotviť do nového Občianskeho zákonníka (§ 12 ods. 1 až 3). [cit. 24.03.2026]. Dostupné online: <<https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf>> (cit. dňa 24.03.2026).

²⁵ Pozri napr: ŠVIDROŇ, J. a kol. Právo duševného vlastníctva v informačnej spoločnosti a v systéme práva. Bratislava : VEDA, 2009, s. 590 a nasl.; VOJČÍK, P. a kol. Právo duševného vlastníctva. Plzeň : Aleš Čeněk, 2012, s. 34).

²⁶ LOCHMANOVÁ, L.: Práva na označení. Obchodní jméno, ochranné známky, označení původu výrobků. Praha : ORAC, 1997, s. 2.

²⁷ Porovnaj: ŠKREKO, A. in: ŠVIDROŇ, J. a kol. Právo duševného vlastníctva v informačnej spoločnosti a v systéme práva. Bratislava : VEDA, 2009, s. 568; VOJČÍK, P. a kol. Právo duševného vlastníctva. Plzeň : Aleš Čeněk, 2012, s. 34. K začleneniu doménových mien do systému práv nehmotných statkov pozri bližšie: KOPČOVÁ, R. Doménové mená v systéme práva. Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Belii Neosolii, Banská Bystrica, roč. 28, 2026, s. 62 – 77.

identifikačným označením. Právami na označenia sa teda nechráni „čo“ je vyrábané, ale „ako“ je to označené a prezentované navonok.²⁸

Súhrnne priemyselné práva pomenávajú tú kategóriu práv duševného vlastníctva, ktoré sú bytostne späté s ekonomickými aktivitami či už fyzických alebo právnických osôb. Obe skupiny spája ich *hospodárska funkcia*, a to poskytovať právnu ochranu nehmotným statkom, ktoré majú zásadný význam pre konkurenčné postavenie subjektu na trhu.²⁹

2. Označenie (resp. „značka“) vs. ochranná známka

V súvislosti s podnikateľskou ale aj inou činnosťou *označením* môže byť napríklad obchodné meno, logo, slogan, doménové meno, označenie prevádzkarne či aj neformálne používané symboly, prezývky a iné *značky*, ktoré si podnikateľ resp. iná fyzická alebo právnická osoba spája s činnosťou, ktorú vykonáva.³⁰ Nie každé z takýchto a aj ďalších iných foriem označení dosahuje intenzitu potrebnú na to, aby mohlo byť toto označenie formálne registrované (t. zn. *zapísané*, napríklad ako ochranná známka alebo obchodné meno).³¹ Ak ide o ochrannú známku, táto musí byť spôsobilá rozlíšiť tovary alebo služby jednej osoby od tovarov alebo služieb inej osoby a musí byť spôsobilá byť vyjadrená v príslušnom *registri ochranných známok*.³² Základná právna úprava

---

²⁸ Bližšie k problematike „zásad“ označení v súvislosti s obchodnými menami pozri: KOPČOVÁ, R. Zásady tvorby obchodných mien fyzických osôb a právnických osôb. In: Paneurópske právnické listy. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, 2024, roč. 7, č. 1, s. 1 – 42.

²⁹ Pozri: MURÍŇ, P. Priemyselné práva a právo vyšlachtiteľov. Bratislava: EPOS, 2004, s. 42 – 43.

³⁰ Porovnaj: GARAYOVÁ, L. Sweet Dispute: Who owns the Name "Dubai Chocolate"? In: Budúcnosť práva – Právo budúcnosti. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie, Bratislava, 2025, s. 11 – 28.

³¹ HORÁČEK, R. in: HORÁČEK, R., ČADA, K., HAJN, P. Práva k priemyselnému vlastníctvu. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 353 – 354.

³² Na Slovensku je týmto úradom Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky (ďalej len „register“), do ktorého sa ochranné známky zapisujú spôsobom, ktorý príslušným orgánom a verejnosti umožňuje jasne a presne určiť predmet ochrany

ochranných známk na Slovensku je obsiahnutá v *Zákone ochranných známkach*³³, ktorý upravuje práva a povinnosti súvisiace s právnou ochranou ochranných známk ako aj konania vo veciach ochranných známk pred Úradom priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky (ďalej len „Úrad“).³⁴

Pojem „označenie“ resp. „značka“ je tak z právneho hľadiska *širší* než pojem „ochranná známka“. Kým označenie predstavuje prostriedok spôsobilý identifikovať alebo odlíšiť určitý subjekt, tovar či službu, ochranná známka je len osobitným druhom takéhoto označenia, ktorý spĺňa zákonom stanovené podmienky a je predmetom formálnej právnej ochrany prostredníctvom jej registrácie.³⁵ Hoci v aplikačnej praxi sa možno stretnúť s používaním pojmov „ochranná známka“, „značka“ a „označenie“ v synonymickom význame, takéto zamieňanie je z hľadiska teleologického výkladu *nesprávne*. Súhrnne možno uviesť záver, že každá ochranná známka je zároveň aj značkou (resp. označením) ale nie každé označenie (značka) je ochrannou známkou. Zároveň, pojem označenie (značka) je síce širší ako pojem ochrannej známky, tento je však v praktickom použití závažnejší.³⁶

3. Nezapísané označenia ako špecifický druh označení a ich právna ochrana

Osobitnou kategóriou označení sú tzv. *nezapísané označenia*. Hoci pojem nezapísaného označenia nie je v právnych predpisoch výslovne definovaný, neznamená to, že ide o právne irelevantnú kategóriu. Naopak, aj takéto označenie môže byť predmetom právnej ochrany, a to napriek absencii

---

poskytnutej majiteľovi ochrannej známky. Ak ide o „medzinárodnú ochrannú známku“, tieto sa zapisujú do registra ochranných známk Medzinárodného úradu Svetovej organizácie duševného vlastníctva; ak ide o ochranné známky Európskej únie, tieto sa zapisujú do registra ochranných známk Európskej únie.

³³ Zákon č. 506/2009 Z. z. o ochranných známkach v znení neskorších predpisov (ďalej v texte len „Zákon“ alebo skrátené len „ZOZ“).

³⁴ Pozri § 1 ZOZ.

³⁵ Bližšie pozri aj: MUNKOVÁ, J. Ochranné známky, ďalší práva na označení a hospodárska súťaž. 1. Praha : Úrad průmyslového vlastnictví, 2000, s. 6 a nasl.

³⁶ HORÁČEK, R. in: HORÁČEK, R., ČADA, K., HAJN, P. Práva k průmyslovému vlastnictví. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 301; ŠKREKO, A. in: ŠVIDROŇ, J. a kol. Právo duševného vlastníctva v informačnej spoločnosti a v systéme práva. Bratislava : VEDA, 2009, s. 579.

formálnej registrácie ako je to pri ochranných známkach. Právna ochrana nezapísaného označenia sa odvíja predovšetkým od jeho faktického použitia v hospodárskom styku a od schopnosti plniť rozlišovaciu funkciu. Právo k nezapísanému označeniu, ktoré sa viaže ku konkrétnemu výrobku alebo službe podniku podľa českej judikatúry tvorí dokonca *súčasť podniku*, a tak v súvislosti s predajom podniku alebo jeho časti je možný aj prechod tohto práva na právneho nástupcu.³⁷

V Metodike konania Úradu vo veciach ochranných známk sa v tejto súvislosti uvádza: „*Nezapísané označenie je také, ktoré nie je zapísané ani prihlásené na získanie ochrany zápisom ako ochranná známka, a ku ktorému vzniklo právo samotným používaním v obchodnom styku. Takéto označenia fungujú vo svojej podstate ako ochranné známky.*“ a ďalej: „*Nezapísané označenia alebo iné označenia používané v obchodnom styku musia spĺňať všeobecnú podmienku spôsobilosti odlišiť tovary alebo služby jednej osoby od tovarov alebo služieb inej osoby.*“³⁸

Na rozdiel od zapísanej ochrannej známky však nezapísané označenie neposkytuje svojmu majiteľovi (užívateľovi) automatické *výlučné* právo.³⁹ Jeho ochrana je slabšia, situačná a spravidla podmienená dôkaznou aktivitou, kedy užívateľ nezapísaného označenia musí preukázať jeho existenciu, jeho používanie, ako aj zásah tretej osoby do svojich práv. (Za užívateľa nezapísaného označenia sa považuje ten, kto svoje tovary alebo služby pod

---

³⁷ Rozsudok Vrchného súdu v Prahe z 26. apríla 2010, sp. zn. 3 Cmo 329/2009.

³⁸ Úrad priemyselného vlastníctva SR: Metodika konania - ochranné známky (Mk/1/2017/V4), 2020, s. 48.

³⁹ Pozri k tomu § 8 ods. 1 ZOZ: „*Majiteľ ochrannej známky má výlučné právo používať ochrannú známku v spojení s tovarmi alebo so službami, pre ktoré je zapísaná. Majiteľ ochrannej známky je oprávnený používať spolu s ochrannou známkou značku ®.*“ Bližšie k tomu pozri: ADAMOVIČ, Z. Právo duševného vlastníctva. 1. vyd. Bratislava: TINCT, 2020, s. 221.

týmto označením používal a v dôsledku toho sa toto označenie vžilo pre neho a jeho tovary alebo služby).⁴⁰

Právo užívateľa nezapísaného označenia na jeho ďalšie používanie predstavuje tiež významné obmedzenie účinkov z ochrannej známky a vychádza z *princípu ochrany skôr nadobudnutých práv*. Bude platiť, že ak určitá osoba používala nezapísané označenie v obchodnom styku ešte pred tým, ako si iný subjekt totožné alebo podobné označenie zaregistroval ako ochrannú známku, právny poriadok mu spravidla priznáva oprávnenie v tomto používaní pokračovať. Ako v tejto súvislosti konštatuje Vrchný súd v Prahe: „*Právu držiteľa nezapsaného označení užívat dále toto označení bez ohledu na práva vlastníka ochranné známky koresponduje v zákoně vyslovená povinnost vlastníka ochranné známky takoveto užívání označení strpět. Pokud zákon takovou povinnost upravuje či přímo z právní úpravy vyplývá, není obecně žádný právní důvod odeprít oprávněnému možnost pro konkrétní vztah se rozhodnutí, jež ukládá vlastníkovi ochranné známky povinnost strpět užívání nezapsaného označení, domoci.*“⁴¹ Ide teda o určitú formu „koexistencie práv“, kde na jednej strane stojí majiteľ zapísanej ochrannej známky s formálnym výlučným právom a na druhej strane skôr užívateľ nezapísaného označenia, ktorému sa priznáva právo predchádzajúceho užívania. Cieľom je dosiahnuť spravodlivú rovnováhu medzi právnou istotou vyplývajúcou z registrácie a ochranou legitímnych záujmov subjektov pôsobiacich na trhu ešte pred ňou.

Nezapísané označenia nie sú chránené jedným samostatným právnym predpisom, ale sú chránené *kombináciou viacerých právnych nástrojov rôznych právnych predpisov*. Najvýznamnejšie z nich sú námietky proti zápisu označenia do registra podľa Zákona o ochranných známkach, právne prostriedky ochrany proti nekalej súťaži a právne prostriedky ochrany obchodného mena podľa Obchodného zákonníka a právne prostriedky ochrany proti neoprávnenému zásahu do dobrej povesti právnickej osoby podľa

---

⁴⁰ Bližšie k pojmu „užívateľ nezapísaného označenia“ pozri: HORÁČEK, R. in: HORÁČEK, R., ČADA, K., HAJN, P. Práva k průmyslovému vlastnictví. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 402.

⁴¹ Uznesenie Vrchného súdu v Prahe z 30. 6. 2009, sp. zn. 3 Cmo403/2008. In: HORÁČEK, R., MACEK, J., BISKUPOVÁ, E. Sbíрка správních a soudních rozhodnutí ve věcech průmyslového vlastnictví. 2. díl. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 259.

Občianskeho zákonníka.⁴² Ochrana nezapísaných označení je teda len nepriama a slabšia než ako je to pri registrovaných právach, keďže si vyžaduje aktívne preukazovanie existencie a používania tohto označenia a zásahu tretej osoby do svojich práv. (Z dôvodu dodržania rozsahu príspevku sa budeme ďalej venovať len prvému spôsobu ochrany nezapísaných označení v práve ochranných známk, a to prostredníctvom námietok proti zápisu označenia do registra podľa Zákona o ochranných známkach).

3.1. Ochrana nezapísaných označení prostredníctvom námietok proti zápisu označenia do registra podľa Zákona o ochranných známkach

Nezapísané označenia sú v práve ochranných známk chránené prostredníctvom tzv. „relatívnych výluk zo zápisnej spôsobilosti“.⁴³ Relatívne výluky sú prekážky, ktoré plynú zo starších práv tretích osôb a dávajú tak možnosť chrániť práva a podať námietky proti zápisu určitého, aj nezapísaného označenia, do registra. Úrad tieto prekážky zo zápisnej spôsobilosti neskúma z vlastnej iniciatívy, ale prihliada na ne len pod podmienkou, že bude uplatňovať dotknutá osoba a spôsobom, aký vyžaduje zákon.⁴⁴ V Zákone o ochranných známkach sú relatívne výluky zakotvené v § 7. Podľa písm. f) tohto ustanovenia zákonodarca výslovne priznáva ochranu majiteľom nezapísaných označení, a to tak, že: „Označenie sa nezapíše do registra na základe námietok proti zápisu označenia do registra (ďalej len „námietky“) podaných podľa § 30 užívateľom nezapísaného označenia alebo užívateľom iného označenia používaného v obchodnom styku, ak právo k tomuto označeniu vzniklo pred dňom podania prihlášky a toto označenie nemá len miestny dosah, ak z dôvodu zhodnosti alebo podobnosti prihláseného označenia s nezapísaným označením alebo s iným označením používaným v obchodnom styku a zhodnosti alebo podobnosti

---

⁴² Bližšie k ochrane nezapísaných označení právnymi prostriedkami proti nekalej súťaži pozri: VOZÁR, J. Právo proti nekalej súťaži. Bratislava : VEDA, 2013, s. 320.

⁴³ Právna teória tradične rozlišuje tzv. „absolútne výluky zo zápisnej spôsobilosti“ a „relatívne výluky zo zápisnej spôsobilosti“, ktoré súhrnne predstavujú konkrétne dôvody, pre ktoré nemožno označenie zapísať do registra ako ochrannú známku. Bližšie pozri napr.: VOJČÍK, P. a kol. Právo duševného vlastníctva. Plzeň : Aleš Čeněk, 2012, s. 300.

⁴⁴ K námietkam a spôsobu ich uplatňovania pozri bližšie § 30 až § 32 ZOZ.

tovarov alebo služieb, na ktoré sa tieto označenia vzťahujú, existuje pravdepodobnosť zámény na strane verejnosti; za pravdepodobnosť zámény sa považuje aj pravdepodobnosť asociácie s nezapísaným označením alebo s iným označením používaným v obchodnom styku.“ Podstatou tohto ustanovenia je, že aj nezapísané označenie alebo iné označenie používané v obchodnom styku môže brániť zápisu neskoršej ochrannej známky, ak sú splnené zákonom stanovené podmienky.

Hlavným predpokladom na úspešné uplatnenie námietky je *existencia* staršieho práva k nezapísanému označeniu, ktoré vzniklo jeho používaním ešte pred podaním prihlášky ochrannej známky. Nevyžaduje sa pritom formálna registrácia, rozhodujúca je *faktická prítomnosť* označenia na trhu a jeho schopnosť identifikovať fyzickú alebo právnickú osobu. Zákon ďalej vyžaduje, aby toto označenie *nemalo len miestny dosah*, teda aby presahovalo čisto lokálny význam a bolo známe aspoň v širšom relevantnom okruhu verejnosti. Ďalšou podmienkou je aj *existencia pravdepodobnosti zámény*, ktorá vzniká v dôsledku zhodnosti alebo podobnosti nezapísaného označenia a ochrannej známky, ktorá má byť zapísaná do registra, a zároveň *zhodnosť alebo podobnosť tovarov alebo služieb*, na ktoré sa tieto označenia vzťahujú. V tejto súvislosti zdôrazňujeme, že pravdepodobnosť zámény sa neobmedzuje len na priame nebezpečenstvo zámény označení, ale zahŕňa aj tzv. „*pravdepodobnosť asociácie*“ ako situáciu, keď si verejnosť síce označenia priamo nezamení, ale predpokladá alebo môže predpokladať medzi nimi hospodársku, organizačnú alebo inú súvislosť.⁴⁵ Užívanie nezapísaného označenia je potrebné doložiť v takom rozsahu, aby Úrad v konaní o námietkach mohol konštatovať, že prihlásené označenie naozaj zasahuje to starších práv podľa § 7 písm. f) ZOZ. Odborná literatúra v tejto súvislosti zvyčajne zdôrazňuje, že by malo ísť o „*dlhšie trvajúce a kontinuálne užívanie namietaného nezapísaného označenia*“.⁴⁶ Vzhľadom na to, že Zákon o ochranných známkach neustanovuje žiadnu presnú časovú podmienku, vždy je treba prihliadať na konkrétne okolnosti daného prípadu. Napríklad v reklame

---

⁴⁵ K posudzovaniu asociácie porovnávaných označení na strane spotrebiteľskej verejnosti, ktorá môže byť uvedená do omylu o pôvode takto označených tovarov, keďže sa môže domnievať, že medzi prihlasovateľom a namietateľom existuje nejaké ekonomické prepojenie pozri napríklad Rozhodnutie ÚPV SR z 11.05.2023, sp. zn. POZ 3170-2021/N-40-2023 (v tomto prípade šlo o označenia „CORONAS“ a „KORUNA“).

⁴⁶ : HORÁČEK, R. in: HORÁČEK, R., ČADA, K., HAJN, P. Práva k průmyslovému vlastnictví. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 402.

v online prostredí (najmä na sociálnych sieťach) môže právo k nezapísanému označeniu vzniknúť už za relatívne krátky čas.⁴⁷ Z praktického hľadiska ide o významný nástroj ochrany osôb, ktoré síce svoje označenie nezaregistrovali, no napriek tomu investovali do jeho budovania a etablovania na trhu. Zároveň toto pravidlo zabraňuje tomu, aby si iná osoba „privlastnila“ cudzie nezapísané označenie prostredníctvom registrácie, čím sa posilňuje spravodlivé fungovanie hospodárskej súťaže.

V kontexte kolízie nezapísaného označenia s ochrannou známkou Európskej únie (ďalej len „OZEÚ“) je vzťah medzi európskym systémom práva ochranných známok a vnútroštátnymi právnymi predpismi (na Slovensku Zákon o ochranných známkach) charakterizovaný zásadou koexistencie.⁴⁸ Článok 8 ods. 4 Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1001 zo 14. júna 2017 o ochrannej známke Európskej únie predstavuje dôvody námietky proti

---

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ To znamená, že systém OZEÚ aj vnútroštátna právna úprava Zákona o ochranných známkach existujú a fungujú bok po boku. Rovnaké označenie môže rovnaký majiteľ chrániť ako OZEÚ a ako národnú ochrannú známku v jednom z členských štátov (alebo vo všetkých z nich). Zásada koexistencie ďalej znamená, že v systéme OZEÚ sa aktívne uznáva relevantnosť vnútroštátnych práv a ich rozsah ochrany. V prípade, že vznikne rozpor medzi OZEÚ a národnou ochrannou známkou alebo iným vnútroštátnym právom, neexistuje hierarchia, pomocou ktorej by sa určilo, že jeden systém je nadradený druhému; namiesto toho sa v prípade týchto rozporov uplatňuje zásada prednosti. Ak sú splnené príslušné požiadavky, staršie národné ochranné známky alebo iné skoršie vnútroštátne práva môžu brániť zápisu neskoršej OZEÚ alebo spôsobiť jej neplatnosť. Hoci sa na základe smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/2436 zo 16. decembra 2015 o aproximácii právnych predpisov členských štátov v oblasti ochranných známok a smerníc, ktoré jej predchádzali, harmonizovali právne predpisy týkajúce sa zapísaných ochranných známok, nevykonala sa podobná harmonizácia na úrovni EÚ, pokiaľ ide o *nezapísané označenia*, ani pokiaľ ide o väčšinu ostatných starších práv, ktoré majú podobnú povahu. Tieto neharmonizované práva sa naďalej v celom rozsahu riadia vnútroštátnymi právnymi predpismi. Okrem toho existujú aj iné práva, ktoré nevyplývajú z ochranných známok a ktorých nadobudnutie a/alebo rozsah ochrany sa riadia právom EÚ. Bližšie k tomu pozri: EUIPO: Usmernenia o ochrannej známke z 31.03.2022. [cit. 24.03.2026]. Dostupné online: <<https://guidelines.euipo.europa.eu/1935585/2127261/usmernenia-o-ochrannej-znamke/1-uvod>>.

prihláške OZEÚ na základe staršej nezapísanej ochrannej známky alebo iného označenia používaného v obchodnom styku a chráneného podľa práva EÚ alebo právnych predpisov členských štátov, na ktoré sa vzťahuje uvedené ustanovenie.

Záver

Označenia a zvlášť nezapísané označenia nadobúdajú v súčasnej digitálnej dobe osobitný význam. Je tomu tak preto, že internet dramaticky zmenil spôsob vzniku, šírenia a porušovania označení, ako aj celkové chápanie „budovania“ značiek a reputácie najmä ak ide o sociálne siete a digitálne platformy. Zvýrazňujeme, že aj takéto nezapísané označenie je spôsobilým predmetom právnej ochrany, a to napriek absencii jeho formálnej registrácie ako je to pri ochranných známkach, prípadne iných registrovaných označeniach (napr. obchodných menách). Právna ochrana nezapísaného označenia sa odvíja predovšetkým od jeho faktického používania v hospodárskom styku a od schopnosti plniť rozlišovaciu funkciu vo vzťahu ku konkrétnej osobe, tovaru alebo službe, ku ktorej sa toto nezapísané označenie viaže. *Vo svojej podstate takéto nezapísané označenia fungujú ako ochranné známky.*

Nezapísané označenia nie sú chránené jedným samostatným právnym predpisom, ale sú chránené *kombináciou viacerých právnych nástrojov rôznych právnych predpisov*. Najvýznamnejšie z nich sú námietky proti zápisu označenia do registra podľa Zákona o ochranných známkach, právne prostriedky ochrany proti nekalej súťaži a právne prostriedky ochrany obchodného mena podľa Obchodného zákonníka a právne prostriedky ochrany proti neoprávnenému zásahu do dobrej povesti právnickej osoby podľa Občianskeho zákonníka. Ochrana nezapísaných označení je teda len nepriama a slabšia než ako je to pri registrovaných právach, keďže si vyžaduje aktívne preukazovanie existencie a používania tohto označenia a zásahu tretej osoby do svojich práv. Podľa Zákona o ochranných známkach sa ochrana nezapísaných označení zabezpečuje prostredníctvom námietok proti zápisu označenia do registra.

V hlavnom texte príspevku bližšie špecifikujeme hlavné predpoklady na úspešné uplatnenie námietky a poukazujeme pritom na niektoré z problematických výziev v praxi. Napríklad, pokiaľ ide o predpoklad *„dlhšie trvajúceho a kontinuálneho užívania namietaného nezapísaného označenia“*, tento sa v praxi v online prostredí môže javiť ako problematický, pretože na

sociálních sítích a digitálních platformách právo k nezapísanému označeniu môže vzniknúť už za relatívne krátky čas. Právo užívateľa nezapísaného označenia na jeho ďalšie používanie predstavuje tiež významné obmedzenie účinkov z ochrannej známky a vychádza z *princípu ochrany skôr nadobudnutých práv*. Bude platiť, že ak určitá osoba používala nezapísané označenie v obchodnom styku ešte pred tým, ako si iná osoba totožné alebo podobné označenie zaregistrovala ako ochrannú známku, právny poriadok mu spravidla priznáva oprávnenie v tomto používaní pokračovať. Toto tvrdenie potvrdzujeme aj českou judikatúrou.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

ADAMOVIÁ, Z.: Právo duševného vlastníctva. 1. vyd. Bratislava: TINCT, 2020. 224 s. ISBN 978-80-973-5440-4.

EUIPO: Usmernenia o ochrannej známke z 31.03.2022. [cit. 24.03.2026]. Dostupné online: <<https://guidelines.euipo.europa.eu/1935585/2127261/usmernenia-o-ochrannej-znamke/>>.

GARAYOVÁ, L.: Sweet Dispute: Who owns the Name "Dubai Chocolate"? In: Budúcnosť práva – Právo budúcnosti. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie, Bratislava, 2025, s. 11 – 28.

GARAYOVÁ, L.: Koniec sladkých lží? Prípád „Dubajskej čokolády“ a ochrana spotrebiteľa v EÚ [The end of sweet lies? The “Dubai chocolate” case and consumer protection in the EU]. Justičná revue, (11), 1099.

HANNES, S.: Geschichte des geistigen Eigentum und der Urheberrechte. Kulturelle Handlungsrechte aus ökonomischer Sicht, 2006, s. 65 – 66.

HORÁČEK, R., ČADA, K., HAJN, P.: Práva k průmyslovému vlastníctví. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 480 s. ISBN 978-80-740-0417-9.

HORÁČEK, R., MACEK, J., BISKUPOVÁ, E. Sbíрка správních a soudních rozhodnutí ve věcech průmyslového vlastníctví. 2. díl. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001. 630 s. ISBN 978-80-7400-375-2.

JAKL, L. a kol.: Ochranné známky a označení původu. Praha: ÚPV, 2002. 243 s. ISBN 80-85100-69-X.

KNAP, K.: Základní otázky systému práv k nehmotným statkům. In: ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE — IURIDICA, č. 2, 1974, s. 79 – 116.

LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné, 2. zväzok. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava : IURIS LIBRI, 2018. 1415 s. ISBN 978-80-896-3535-1.

LOCHMANOVÁ, L.: Práva na označení. Obchodní jméno, ochranné známky, označení původu výrobků. Praha : ORAC, 1997. 213 s. ISBN 80-901-9383-8.

MUNKOVÁ, J.: Ochranné známky, další práva na označení a hospodářská soutěž. 1. Praha : Úřad průmyslového vlastnictví, 2000. 122 s. ISBN 80-85100-95-9.

MURÍŇ, P.: Priemyselné práva a právo vyšlachtiteľov. Bratislava : EPOS, 2004. 607 s. ISBN 978-80-8057-619-6.

SECKELMANN, M.: From the Paris Convention (1883) to the TRIPS Agreement (1994): The History of the International Patent Agreements as a History of Propertisation? In: Zeitschrift für Globalgeschichte und vergleichende Gesellschaftsforschung, roč. 21, č. 2, 2011, s. 46 – 63.

ŠVIDROŇ, J.: Tvorba vedeckého systému práva duševného vlastníctva. II. časť: Obdobie po roku 1989. Právny obzor, 91, 2008, č. 6, s. 490 – 507.

ŠVIDROŇ, J. a kol.: Právo duševného vlastníctva v informačnej spoločnosti a v systéme práva. Bratislava : VEDA, 2009. 675 s. ISBN 978-80-224-1033-5.

VOJČÍK, P. a kol.: Právo duševného vlastníctva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 495 s. ISBN 978-80-7380-373-5.

VOZÁR, J.: Právo proti nekalej súťaži. Bratislava : VEDA, 2013. 320 s. ISBN 978-80-2241-272-8.

WIPO: What is intellectual property? Geneva, Switzerland : World Intellectual Property Organization, 2020, s. 3. <https://doi.org/10.34667/tind.42176>.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 506/2009 Z. z. o ochranných známkach v znení neskorších predpisov.

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1001 zo 14. júna 2017 o ochranej známke Európskej únie.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/2436 zo 16. decembra 2015 o aproximácii právnych predpisov členských štátov v oblasti ochranných známk.

Rozsudok Vrchného súdu v Prahe z 26. apríla 2010, sp. zn. 3 Cmo 329/2009.

Uznesenie Vrchného súdu v Prahe z 30. 6. 2009, sp. zn. 3 Cmo403/2008.

Rozhodnutie ÚPV SR z 11.05.2023, sp. zn. POZ 3170-2021/N-40-2023 („CORONAS“ a „KORUNA“).

PRÁVNE DEJINY UHORSKA AKO ZDROJ POZNANIA PRE BUDÚCNOSŤ PRÁVA

Andrea Vitkóová¹

Abstrakt

Príspevok analyzuje právne dejiny Uhorska ako špecifický zdroj poznatkov pre formovanie budúcich podôb právnej regulácie. Autor sa zameriava na fenomén uhorského obyčajového práva, ktoré v stredoeurópskom priestore vykazovalo neobyvklú stabilitu a trvácnosť. Práca podrobne skúma mechanizmy fungovania nekodifikovaného právneho poriadku, význam systematizácie prostredníctvom Werbóczyho Tripartita a ústavno-právne limity verejnej moci zakotvené v Zlatej bule z roku 1222. Osobitná pozornosť je venovaná prechodu k modernému právnemu štátu v roku 1848 a prežívaniu uhorských právnych inštitútov v podmienkach československého právneho dualizmu po roku 1918. V záverečnej časti autor tieto skúsenosti z minulosti zhrňuje a hľadá v nich odpovede na dnešné problémy – napríklad na to, že máme príliš veľa zákonov, v ktorých sa ľudia strácajú, alebo na otázku, ako si právo môže udržať autoritu v dnešnom technickom svete.

Kľúčové slová:

Uhorsko; obyčajové právo; Tripartitum; Zlatá bula; stabilita práva; budúcnosť práva

Abstract

This paper analyzes the legal history of Hungary as a specific source of knowledge for shaping future forms of legal regulation. The author focuses on

---

¹ JUDr. Andrea Vitkóová, PhD., Fakulta práva Paneurópska vysoká škola, Bratislava; odborný asistaent

the phenomenon of Hungarian customary law, which exhibited unusual stability and durability within the Central European region. The work examines in detail the mechanisms of an uncodified legal order, the significance of systematization through Werbőczy's Tripartitum, and the constitutional-legal limits of public power enshrined in the Golden Bull of 1222. Particular attention is paid to the transition to a modern state governed by the rule of law in 1848 and the persistence of Hungarian legal institutions under the conditions of Czechoslovak legal dualism after 1918. In the final part, the author summarizes these past experiences and seeks answers to contemporary problems – for example, the issue of over-regulation (having too many laws) in which people get lost, or the question of how the law can maintain its authority in today's technological world.

Keywords:

Hungary; customary law; Tripartitum; Golden Bull; legal stability; future of law

Úvod

Keď sa v súčasnosti vedú odborné debaty o budúcnosti práva, väčšina pozornosti sa prirodzene sústreďí na technologické a globálne zmeny, ktoré menia náš svet pred očami. Riešime otázky regulácie umelej inteligencie, hľadáme právne rámce pre digitálnu suverenitu štátov, analyzujeme digitálnu ekonomiku či nové podoby medzinárodného obchodu v kybernetickom priestore. Tieto témy sú nepochybne dôležité, pretože určujú smerovanie modernej civilizácie. Často sa však pri tomto technologickom nadšení zabúda na jednu podstatnú vec – právo nikdy nevzniká „na zelenej lúke“. Každé nové pravidlo, ktoré dnes prijmeme, každá nová regulácia, ktorú schváli zákonodarca, je nevyhnutne naviazaná na predchádzajúce prvky právnej kultúry, na tradície, ktoré sa v našom geografickom a kultúrnom priestore formovali celé stáročia.

Ak chceme skutočne pochopiť, kam právo smeruje, musíme najprv porozumieť tomu, z akých základov vyrastá.²

Právne dejiny Uhorska v tomto kontexte ponúkajú výnimočný materiál pre uvažovanie o podstate práva. Uhorsko po stáročia predstavovalo štátny útvar, ktorého súčasťou bolo aj územie dnešného Slovenska, a jeho právna kultúra priamo formovala naše domáce prostredie. Tento systém bol v európskom kontexte unikátny svojou odolnosťou a kontinuitou. Uhorsko sa dlho bránilo moderným kodifikáciám, aké poznáme z Rakúska či Francúzska, a radšej sa spoliehalo na nepísané obyčajové pravidlá a živú súdnu prax. Skúmanie týchto dejín nám umožňuje vidieť, ako môže právo fungovať organicky – teda nie ako umelý produkt administratívneho príkazu, ale ako súbor pravidiel, ktoré spoločnosť reálne prijíma a považuje za spravodlivé.³

Cieľom autora je podrobiť analýze kľúčové kapitoly uhorského právneho vývoja a zamyslieť sa nad ich odkazom pre budúcnosť. Budeme hľadať odpovede na to, čo nám dnes môže povedať obyčajové právo o legitimitie noriem, ako môže systematizácia práva v podobe Tripartita inšpirovať modernú legislatívu a ako stredoveká Zlatá bula položila základy pre limitovanie verejnej moci. Právna história by pre nás nemala byť len zbierkou starých faktov v zaprášených archívoch, ale živým zdrojom poznania. Ak pochopíme, ako si právo udržalo autoritu v minulosti bez moderných kódexov, budeme lepšie pripravení na budúcnosť, v ktorej tradičné písané právo čelí novým výzvam.

PREČO PRAVE UHORSKÉ PRAVNE DEJINY?

Vedecký záujem o uhorský právny vývoj v 21. storočí nie je len otázkou nostalgie či regionálneho patriotizmu. Existujú na to hlboké teoreticko-právne dôvody. Prvým z nich je fakt, že uhorský právny systém vykazoval nevidanú

---

² RADY, M. Customary Law in Hungary: Courts, Texts, and the Tripartitum. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 12.

³ SZABÓ, I. The Constitutional Development of Hungary After 1918. Miskolc: Central European Academic Publishing, 2022, s. 74.

mieru vnútornej stability. Zatiaľ čo iné európske krajiny prechádzali v 18. a 19. storočí radikálnymi zmenami pod vplyvom osvietenského absolutizmu, Uhorsko si úzkostlivo strážilo svoju právnu kontinuitu. Tento systém nebol postavený na vopred vymyslených teóriách, ale na dlhodobej skúsenosti a na dialógu medzi panovníkom, stavmi a súdnou mocou.⁴

Sivák vo svojej práci upozorňuje, že uhorské právo bolo úzko prepojené s tým, ako spoločnosť v našom priestore reálne fungovala.⁵ Právo nebolo vnímané ako cudzí nástroj štátnej moci, ale ako súbor pravidiel, ktoré chránili krajinu a jej obyvateľov. Druhým dôvodom je naša špecifická ústavná tradícia. Uhorsko nemalo jednu písanú ústavu, ale disponovalo tzv. historickou ústavou. Tento model nám ukazuje, že ústavnosť je v skutočnosti o zdieľaných hodnotách a konsenze v spoločnosti, nie o tom, čo je napísané v jednej ústavnej listine.⁶

Tretím, a pre nás najviac praktickým dôvodom, je kontinuita práva na Slovensku. Uhorské právo u nás neskončilo zo dňa na deň po vzniku Československa v roku 1918. Naopak, mnohé jeho inštitúty sme si preniesli do nového štátu a formovali naše právne myslenie ešte celé desaťročia. Beňa a Gábriš v tejto súvislosti zdôrazňujú, že uhorské právne dejiny sú v skutočnosti dejinami práva na Slovensku.⁷ Pochopenie týchto koreňov je nevyhnutné pre každého, kto chce pochopiť súčasný slovenský právny poriadok a uvažovať o jeho budúcich reformách. História nám tak slúži ako kompas pri navigácii v spleti moderných regulácií.

---

⁴ RADY, M., ref. 1, s. 45.

⁵ SIVÁK, F. Dejiny štátu a práva na území Slovenska do roku 1918. Bratislava: Univerzita Komenského, 1998, s. 22.

⁶ SZABÓ, I., ref. 2, s. 76.

⁷ BEŇA, J. a T. GÁBRIŠ. Dejiny práva na Slovensku I. (do roku 1918). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015, s. 15.

OBYČAJ AKO PRAMEŇ PRÁVA A PROBLÉM PRÁVNEJ LEGITIMITY

V modernom chápaní práva sme zvyknutí na to, že zákony sú prijímané štátom a ich platnosť sa odvíja od formálneho zverejnenia v zbierke zákonov. Právne dejiny Uhorska však ponúkajú úplne iný pohľad na to, čo dáva právu silu a autoritu. Základným kameňom celého systému nebol písaný zákon, ale právna obyčaj (*ius consuetudo*). Aby sme pochopili jej význam pre budúcnosť, musíme najprv analyzovať, z čoho táto obyčaj čerpała svoju legitimitu a aké mala špecifické znaky.

Právna obyčaj v Uhorsku nebola len náhodným zvykom alebo tradíciou. Na to, aby sa určité správanie stalo právne záväzným, muselo spĺňať niekoľko prísnych kritérií, ktoré sa vykryštalizovali v právnej vede a súdnej praxi. Martyn Rady uvádza, že uhorská obyčaj sa opierala o tri základné piliere.⁸ Prvým znakom bola dlhodobosť a opakované používanie (*longaeva consuetudo*). Nešlo o jednorazové rozhodnutie, ale o pravidlo, ktoré sa v spoločnosti uplatňovalo po generácie. Právnicki vtedy verili, že ak niečo prežilo skúšku časom, je to overené a rozumné. Druhým, nemenej dôležitým znakom, bolo vnútorné presvedčenie o záväznosti (*opinio iuris sive necessitatis*). To znamená, že ľudia a najmä sudcovia dané pravidlo nedodržiavali len zo zvyku, ale preto, lebo boli úprimne presvedčení, že ide o právo, ktorého porušenie by malo byť sankcionované.⁹

Tretím špecifickým znakom, ktorý zdôrazňujú aj Beňa a Gábriš, bola rozumnosť obyčaje (*rationabilitas*). Obyčaj nemohla byť v rozpore so základnými princípmi spravodlivosti alebo s dobrými mravmi. Ak by bol nejaký zvyk nespravodlivý alebo škodlivý, súdna prax ho odmietla uznať za prameň práva. V uhorskom prostredí navyše platilo, že obyčaj musela byť potvrdená súdnou praxou Kráľovskej kúrie – až rozsudok najvyššieho súdu dal obyčaji jej definitívnu, „oficiálnu“ pečať. Z pohľadu budúcnosti práva je táto skúsenosť relevantná z hľadiska hľadania legitimacy v dobe „inflácie zákonov“. Ak sa dnes stretávame s tým, že formálne platné zákony sú v praxi ignorované alebo neúčinné, uhorský

---

⁸ VLADÁR, V. Collections of Customary Law in East Central Europe Using the Example of Opus Tripartitum. Miskolc: Central European Academic Publishing, 2023, s. 116.

⁹ RADY, M., ref. 1, s. 58.

príklad pripomína, že skutočná autorita práva vyviera z jeho spoločenskej akceptácie a z toho, či ho ľudia vnímajú ako spravodlivé riešenie svojich problémov.¹⁰

VÝZNAM OBYČAJOVÉHO PRÁVA V UHORSKOM PORIADKU

Obyčajové právo v Uhorsku nebolo len nejakým doplnkom k zákonom, ale predstavovalo ich základný a najdlhšie platný prameň. Na našom území fakticky určovalo právny život od raného stredoveku až do polovice 20. storočia. Laclavíková a Švecová vo svojich zbierkach prameňov dokumentujú, ako obyčaj dominovala právu aj v časoch, keď králi vydávali dôležité dekréty. Sudcovia pri výklade kráľovských nariadení vždy prihliadali na to, ako sa daná vec riešila doteraz podľa zavedenej obyčaje.¹¹ Prečo sa však obyčajové právo udržalo tak dlho a prečo malo takú silnú pozíciu? Odpoveď musíme hľadať v politickom usporiadaní krajiny. Uhorsko bolo stavovským štátom, kde panovník nevládol absolútne, ale musel sa o moc deliť so šľachtou. Šľachta vnímala obyčajové právo ako svoju najväčšiu ochranu pred kráľovskou ľubovôľou.

Sivák vysvetľuje, že obyčaj bola pre stavy symbolom ich „starých dobrých práv“.¹² Zatiaľ čo zákon mohol kráľ kedykoľvek zmeniť alebo vydať nový, obyčajové právo bolo niečo, čo tu bolo „odnepamäti“ a kráľ ho musel rešpektovať. Obyčaj tak v Uhorsku plnila funkciu určitej nepísanej ústavnej poistky. Zabezpečovala, aby právo rástlo zdola, z potrieb krajiny a šľachtického stavu, a nie len z vôle panovníckeho dvora. Ďalším dôvodom opodstatnenosti obyčaje bola jej pružnosť. V krajine, ktorá bola sociálne veľmi rozmanitá, umožňovala obyčaj reagovať na miestne potreby oveľa lepšie než jeden univerzálny zákon vydaný z centra.

---

¹⁰ Garayová, L. (2025). Kinship care as living law: An unwritten source of child protection law. *Bratislava Law Review*, 9(Spec), 63–82. <https://doi.org/10.46282/blr.2025.9.Spec.1035>

¹¹ LACLAVÍKOVÁ, M. a A. ŠVECOVÁ, eds. *Pramene práva na území Slovenska I. od najstarších čias do roku 1790*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2007, s. 42.

¹² SIVÁK, F., ref. 4, s. 130.

Najfascinujúcejším prvkom uhorskej právnej kultúry bol princíp, že obyčaj má v určitých prípadoch prednosť pred písaným zákonom. V dnešnej právnej hierarchii je niečo také nepredstaviteľné, no v Uhorsku išlo o uznávanú doktrínu. Laclavíková a Švecová v edícii prameňov dokumentujú prípady, kedy stará a osvedčená obyčaj dokázala „poraziť“ novší kráľovský dekrét. Tento princíp, známy ako „consuetudo vincit legem“ (obyčaj víťazí nad zákonom), vychádzal z presvedčenia, že ak sa zákon v praxi neujme a ľudia ho vedome ignorujú v prospech starého zvyku, tak tento zákon stráca svoju legitimitu. Uhorskí právnici tvrdili, že právo, ktoré sa v živote nepoužíva, je mŕtve. Naopak, obyčaj, ktorú všetci rešpektujú, je „živým slovom“ spravodlivosti. Z pohľadu budúcnosti práva je táto tisícročná skúsenosť inšpiratívna najmä v súčasnej dobe rozvoja tzv. „soft law“. Ukazuje sa, že sa v určitom zmysle vraciame k modelu, kde autorita normy nevychádza len z príkazu zákonodarcu, ale z konsenzu odbornej komunity a z funkčnosti pravidla v praxi.¹³

TRIPARTITUM AKO TEXT PRÁVNEJ KONTINUITY A JEHO VÝZNAM PRE SÚDNU PRAX

Ak by sme mali v dejinách európskeho práva hľadať dokument, ktorý mal najväčší vplyv na právnu prax bez toho, aby bol formálne schválený ako zákon, nepochybne by ním bolo *Tripartitum opus iuris consuetudinarii inclyti Regni Hungariae partiumque adnexarum*. Toto dielo, ktoré v roku 1514 dokončil krajský sudca Štefan Werbőczy, predstavuje jeden z najpozoruhodnejších fenoménov uhorskej právnej kultúry. Jeho význam pre súdnictvo bol taký zásadný, že po celé stáročia formovalo nielen to, ako sa súdilo, ale aj to, ako právnici v našom priestore premýšľali o spravodlivosti a majetku. Najzaujímavejším aspektom *Tripartita* je jeho formálne postavenie medzi prameňmi práva. Hoci ho uhorský snem v roku 1514 prijal a kráľ Vladislav II. Jagelovský ho prisľúbil potvrdiť, k jeho oficiálnemu vyhláseniu (promulgácii) a opatreniu kráľovskou pečaťou nikdy nedošlo.

Z čisto formálneho hľadiska teda *Tripartitum* nebolo zákonom. Napriek tomu ho súdna prax okamžite prijala ako nepochybniteľnú autoritu. Barna Mezey vo

---

¹³ HAMZA, G. Roman law and the development of Hungarian private law before the promulgation of the Civil Code of 1959. *Fundamina*, 2014, roč. 20, č. 1, s. 384.

svojich prácach uvádza, že Tripartitum sa stalo faktickou „bibliou“ uhorského práva.¹⁴ Jeho autorita nevyvierala z príkazu panovníka, ale z jeho vnútornej kvality. Werbóczy totiž neurobil nič menej, než že vniesol systém do dovtedy neprehľadnej spleti obyčajov, kráľovských dekrétov a súdnych precedensov. Pre sudcov a advokátov, ktorí dovtedy tápali v nejasných pravidlách, bolo Tripartitum darom z nebies – ponúklo im jasnú štruktúru, terminológiu a logické usporiadanie právnych inštitútov.

Pred vznikom Tripartita bola uhorská súdna prax roztrieštená. Obyčajové právo sa v rôznych stoliciach a mestách vykladalo odlišne, čo viedlo k právnej neistote. Werbóczy tento problém vyriešil tým, že miestne obyčaje zjednotil a prepojil ich s prvkami rímskeho a kánonického práva. Súdna prax tak v Tripartite získala jednotný manuál. Adriana Švecová zdôrazňuje, že Tripartitum zafixovalo kľúčové inštitúty súkromného práva, najmä v oblasti pozemkového vlastníctva, dedenia a rodinného práva.¹⁵ Sudca už nemusel pátrať v pamäti staršinov – stačilo otvoriť Werbóczyho dielo. Tripartitum zaviedlo presné právne pojmy, ktoré sa na našom území v nezmenenej podobe používali až do polovice 20. storočia. Pre právnu prax to znamenalo obrovský skok vpred v predvídateľnosti rozsudkov. Sudcovia sa na Tripartitum odvolávali vo svojich rozhodnutiach tak často, že sa stalo súčasťou bežnej právnej argumentácie.¹⁶

Z pohľadu dneška a budúcnosti práva je tento moment systematizácie mimoriadne dôležitý. Žijeme v dobe, kedy je právo rozdrobené do tisícok nariadení a smerníc. Právnicki často strácajú „veľký obraz“ a súdy sa topia v neprehľadnej legislatíve. Tripartitum nám ukazuje, že cesta k spravodlivosti vedie cez zjednodušenie a logické usporiadanie. Skúsenosť z uhorskej súdnej praxe nás učí, že právo potrebuje pevné základy – určitú „právnu architektúru“, ktorá zostáva stabilná, aj keď sa menia konkrétne politické pomery. Tripartitum uspelo preto, lebo sudcom nekomplikovalo život novými vymyslenými

---

¹⁴ MEZEY, B., ed. *Magyar jogtörténet*. Budapest: Osiris Kiadó, 2007, s. 89.

¹⁵ ŠVECOVÁ, A. *The Opus Tripartitum as an Original Source of Law*. *Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa*, 2018, roč. 11, č. 3, s. 302.

¹⁶ HAMZA, G., ref. 11, s. 386.

pravidlami, ale dalo im do rúk jasný systém tých pravidiel, ktoré už v spoločnosti fungovali.¹⁷ Kvalitná odborná systematizácia môže mať v právnej kultúre oveľa väčšiu váhu než narýchlo schválený, no zle napísaný zákon.

ZLATÁ BULA Z ROKU 1222 A JEJ HISTORICKÝ VÝZNAM

V diskusii o budúcnosti práva sa neustále vraciame k otázke, ako efektívne obmedziť verejnú moc a zabezpečiť, aby štátna autorita neprekročila hranice spravodlivosti. Uhorské právne dejiny v tomto smere ponúkajú jeden z najvýznamnejších dokumentov v stredoeurópskom priestore – Zlatú bulu Ondreja II. z roku 1222. Hoci ide o dokument starý osem storočí, jeho vplyv na formovanie nášho konštitucionalizmu je zásadný. Balogh ju vo svojej analýze právom radí k najdôležitejším európskym listinám slobôd, pričom ju kladie na roroveň anglickej Magny Charty. Zlatá bula nevznikla z dobrej vôle panovníka, ale ako výsledok obrovského spoločenského a politického tlaku. Sívák pripomína, že začiatok 13. storočia bol v Uhorsku obdobím hlbokkej krízy, kedy kráľ Ondrej II. rozdával kráľovské majetky úzkej skupine veľmožov, čím oslaboval štát aj postavenie nižšej šľachty.¹⁸ Práve títo servienti prinútili kráľa vydať dokument, ktorý by ich chránil pred ľubovôľou panovníka a veľmožov.

Z dnešného pohľadu je fascinujúce sledovať, ako sa v Zlatej bule začali objavovať zárodoky toho, čo dnes nazývame „právny štát“. Listina obsahovala 31 článkov, ktoré garantovali osobnú slobodu šľachty (napríklad zákaz uväznenia bez riadneho súdu), ochranu majetku a oslobodenie od daní. Kráľ sa v nej zaviazal, že bude vládnuť podľa jasne stanovených pravidiel. Najdôležitejším a historicky najvplyvnejším prvkom Zlatej buly bol jej posledný, 31. článok, ktorý zakotvil tzv. právo na odpor (*ius resistendi*). Toto ustanovenie hovorilo, že ak by kráľ alebo jeho nástupcovia porušili sľuby dané v bule, šľachta a duchovenstvo majú právo postaviť sa panovníkovi na odpor bez toho, aby boli obvinení z velezrady. Attila Horváth v tejto súvislosti hovorí,

---

¹⁷ ŠVECOVÁ, A., ref. 13, s. 305.

¹⁸ LACLAVÍKOVÁ, M. a A. ŠVECOVÁ, ref. 9, s. 68.

že Zlatá bula vniesla do politickej kultúry Uhorska myšlienku, že legitimita moci nie je absolútna, ale je podmienená dodržiavaním práva.¹⁹

Právo na odpor bolo pre uhorský konštitucionalizmus kľúčové. Hoci bolo neskôr, v roku 1687 na sneme v Bratislave, formálne zrušené pod tlakom Habsburgovcov, jeho odkaz v právnom vedomí prežil. Uhorská šľachta po stáročia argumentovala tým, že ak panovník vládne nespravodlivo, stráca morálne aj právne právo na poslušnosť. Pre budúcnosť práva je to nesmierne cenná lekcia: právo musí mať vždy zabudované mechanizmy „poslednej inštancie“, ktoré chránia spoločnosť pred totalitnými tendenciami moci. Žijeme v dobe, kedy sa formy moci dramaticky menia. Už nejde len o klasickú štátnu moc reprezentovanú politikmi. Čelíme novej moci algoritmov a digitálnych platforiem, ktoré disponujú obrovským vplyvom bez jasnej kontroly. Lekcia zo Zlatej buly nám hovorí, že každá moc – nech má akúkoľvek podobu – musí mať svoje hranice.²⁰

Beňa a Gábris v tejto súvislosti poukazujú na to, že uhorský konštitucionalizmus bol postavený na dialógu a vyvažovaní síl. Ak sme v 13. storočí hľadali ochranu pred kráľovskou ľubovôľou, v 21. storočí budeme musieť hľadať právne nástroje, ako kontrolovať digitálnu suverenitu a neosobné rozhodovacie procesy umelej inteligencie. Princíp zostáva rovnaký: moc musí byť podriadená pravidlám, ktoré sú vopred známe a ktorých porušenie je sankcionovateľné.²¹ Zlatá bula nás učí, že právo nie je len nástrojom vládnutia, ale predovšetkým štítom, ktorý chráni slobodu jednotlivca pred akoukoľvek formou absolutizmu. Ak má byť právo budúcnosti úspešné a rešpektované, musí si tento historický odkaz uchovať a pretransformovať ho do nových podmienok moderného sveta.

---

¹⁹ BALOGH, E. The Hungarian Golden Bull and its place among European legal sources. Budapest: Ferenc Mádl Institute, 2023, s. 44.

²⁰ HORVÁTH, A. The Golden Bull of 1222 and the historical constitution. Székesfehérvár: King Saint Stephen Museum, 2022, s. 154.

²¹ BALOGH, E., ref. 17, s. 50.

HISTORICKÁ ÚSTAVA A PROBLÉM NEKODIFIKOVANEJ ÚSTAVNOSTI

Uhorsko bolo až do roku 1918 v európskom kontexte unikátom, pretože nedisponovalo ústavou v podobe jediného, formálne prijatého a hierarchicky najvyššieho dokumentu. Namiesto toho sa spoliehalo na model tzv. historickej ústavy. Tento systém nebol výsledkom jednorazového revolučného aktu, ale vyvíjal sa organicky stovky rokov. Historickú ústavu tvoril súbor kľúčových zákonov, súdnych precedensov a ústavných zvyklostí, ktoré sa považovali za nedotknuteľné.²² Ústredným pilierom tohto systému bola doktrína Svätej koruny (Szent Korona-tan). V uhorskom právnom myslení nebola koruna len fyzickým predmetom, ale právnou fikciou, ktorá personifikovala štát a suverenitu. Podľa tejto doktríny moc nepatrila výlučne kráľovi, ale Svätá koruna ju delila medzi panovníka a „politický národ“. Beňa a Gábrisz upozorňujú, že táto doktrína fungovala ako tmel celého kráľovstva – zjednocovala územie a obyvateľov do jedného právneho celku.

Historickú ústavu dopĺňali tzv. kardinálne zákony, medzi ktoré sa rátala Zlatá bula, Werbőczyho Tripartitum a neskôr aprílové zákony z roku 1848. Sivák pripomína, že akýkoľvek pokus panovníka o zmenu týchto základných pravidiel bez súhlasu stavov bol vnímaný ako útok na samotné základy štátu. Historická ústava tak v Uhorsku plnila funkciu moderného ústavného súdnicstva – strážila limity moci prostredníctvom tradície a politického konsenzu. Pre reflexiu budúcnosti práva je tento model mimoriadne zaujímavý. V súčasnosti sa opäť vracia diskusia o tzv. „ústavnej identite“ a o nepísaných princípoch ústavnosti, ktoré stoja nad samotným textom ústavy. Uhorská skúsenosť nám hovorí, že skutočná ústavnosť nie je len o tom, čo je napísané na papieri, ale o „stave právneho vedomia“ spoločnosti.²³

Ak sa dnes v právnej vede pýtame, ako chrániť demokraciu a právny štát pred populizmom, uhorská historická ústava nám ponúka inšpiráciu: stabilita

---

²² SZABÓ, I., ref. 2, s. 80.

²³ KÖNCZÖL, M. a I. KEVEVÁRI. History and Interpretation in the Fundamental Law of Hungary. European Papers, 2020, roč. 5, č. 1, s. 224.

systému závisí od sily tradície a od všeobecného presvedčenia, že určité pravidlá sú nedotknuteľné. Na druhej strane však uhorský príklad odhaľuje aj slabinu – nekodifikovaná ústava je náchylná na rôzne interpretácie, kedy si každý stav vysvetľuje dejiny a tradíciu podľa svojich potrieb. Budúcnosť práva preto pravdepodobne bude hľadať syntézu medzi uhorskou stabilitou a modernou požiadavkou na jasnosť a písomnú formu základných pravidiel. Lekcia z Uhorska znie: ústavnosť je v skutočnosti o rešpekte k pravidlám, nie o ich počte.

STAVOVSKÉ PRÁVO, NEROVNOSŤ A HISTORICKÉ HRANICE PRÁVNEJ KONTINUITY

Pri reflexii uhorských právnych dejín ako zdroja poznania je nevyhnutné zachovať kritický odstup a pomenovať aj odvrátenú stranu tejto tradície. Uhorské právo bolo po väčšinu svojej existencie právom stavovskej spoločnosti. Nebolo založené na princípe všeobecnej rovnosti osôb pred zákonom, ale na prísnej hierarchizácii a právnom rozvrstvení obyvateľstva. Iné postavenie mala šľachta, iné meštianstvo a zásadne odlišné (až do polovice 19. storočia) poddaný ľud. Beňa a Gábris správne upozorňujú, že tento systém bol nespravodlivý voči väčšine ľudí a slúžil na udržanie moci privilegovaných.²⁴ Táto skutočnosť má pre teóriu práva zásadný metodologický význam. Ukazuje totiž, že historická kontinuita sama o sebe nie je normatívnym argumentom pre správnosť poriadku. Práve naopak, dejiny stavovského práva sú mementom, že aj nespravodlivý systém môže pretrvávajúť veľmi dlho, ak je inštitucionálne zafixovaný.

Zlom predstavuje rok 1848 a aprílové zákony, ktoré priniesli zrušenie poddanstva a po prvýkrát v našich dejinách zaviedli princíp rovnosti pred zákonom.²⁵ Je to dôležitá lekcija pre budúcnosť práva: poriadok sa musí vedieť zmeniť, keď sa zmení naše vnímanie toho, čo je spravodlivé. Ak by právo zostalo zaseknuté v minulosti a bránilo by pokroku, ľudia by mu prestali veriť. Tradícia nám má dávať stabilitu, ale nesmie nám zväzovať ruky pri budovaní spravodlivejšej spoločnosti. Pre budúcnosť práva z toho vyplýva kľúčové

---

²⁴ BEŇA, J. a T. GÁBRIS, ref. 6, s. 112.

²⁵ KÉPES, G. The April Laws of 1848. Budapest: Ferenc Mádli Institute, 2024, s. 106.

poučenie: Právo sa musí vedieť včas a vedome reformovať, aby nestratilo svoju morálnu legitimitu. Uhorský vývoj ukazuje, že ak sa právny poriadok príliš dlho bráni spoločenskej emancipácii v mene tradície, riskuje násilné otrasy. Poučením je teda nevyhnutnosť dynamickej stability – schopnosti práva adaptovať sa na meniacu sa predstavu o spravodlivosti bez toho, aby došlo k totálnemu kolapsu právnej istoty.

KODIFIKÁCIA, NEKODIFIKÁCIA A OTÁZKA PRÁVNEJ ISTOTY

Jednou z najväčších záhad uhorského práva pre zahraničných historikov zostáva otázka, ako mohol vyspelý štát v strednej Európe fungovať bez moderného občiansky zákonníka. Zatiaľ čo Rakúsko malo svoj ABGB už od roku 1811 a Francúzsko Napoleonov kódex, Uhorsko si úzkostlivo strážilo svoj systém postavený na obyčaji a Tripartite. Tento odpor voči kodifikácii nebol náhodný a skrýva v sebe dôležitú lekciu o povahe právnej istoty. Hlavným argumentom uhorských právnikov proti kodifikácii bol strach z „mŕtveho textu“. Veress vo svojej práci vysvetľuje, že poprední uhorskí teoretici vnímali právo ako živý organizmus, ktorý dýcha so spoločnosťou.²⁶ Obávali sa, že ak sa právo „uväzní“ do paragrafov v zákonníku, stratí svoju pružnosť. Verili, že sudca, ktorý sa opiera o dlhodobú obyčaj a rozumnosť, nájde spravodlivejšie riešenie než sudca, ktorý je len „ústami zákona“.²⁷

Laclavíková a Švecová dokumentujú, že v 19. storočí sa v Uhorsku viedli búrlivé debaty o potrebe civilného kódexu. Hoci vzniklo niekoľko návrhov, žiadny z nich nebol oficiálne prijatý ako zákon. Uhorsko radšej zvolilo cestu modernizácie prostredníctvom čiastkových zákonov a súdneho rozvíjania pravidiel. Právna istota sa v tomto systéme neopierala o existenciu kódexu, ale o kontinuitu rozhodovania Kráľovskej kúrie, ktorá prostredníctvom svojich rozhodnutí zjednocovala výklad práva. Uhorská skúsenosť nám dnes otvára oči v otázke právnej istoty. V modernej dobe sme uverili mýtu, že čím podrobnejší

---

²⁶ VERESS, E. Customary Law vs. Codified Law in 1930s Hungary. Budapest: Studies for Mezey, 2024, s. 210.

²⁷ LACLAVÍKOVÁ, M. a A. ŠVECOVÁ, eds. Pramene práva na území Slovenska II. 1790 – 1918. Trnava: Typi Universitatis Tynaviensis, 2012, s. 15.

zákonník máme, tým vyššia je právna istota. Realita je však často opačná – bujnenie legislatívy vedie k chaosu. Uhorský príklad nám dokazuje, že právna istota môže byť vysoká aj bez kódexu, ak je v štáte silná právna kultúra a stabilná súdna moc.

V ére technologických zmien, kedy legislatíva nestíha reagovať na rozmach nových technológií, sa opäť vraciame k „uhorskému problému“. Možno v budúcnosti nebudeme potrebovať tisícstranové zákony na každú novú technológiu. Možno sa budeme musieť vrátiť k budovaniu silnej „právnej architektúry“ založenej na princípoch a spravodlivosti, ktoré sudcovia dokážu aplikovať na nové situácie.²⁸ Uhorsko nám ukazuje, že právo môže byť pevné aj bez kódexu, ak je postavené na rešpekte k tradícii a na odbornosti tých, ktorí ho aplikujú. Lekcia z Uhorska znie: právna istota nie je v texte, ale v predvídateľnom konaní inštitúcií a v kvalite právnej argumentácie, ktorá dokáže staré hodnoty preniesť do nových podmienok.

PRÁVNA KONTINUITA PO ROKU 1918 A TRVANIE UHORSKEJ TRADÍCIE

Zánik Rakúsko-Uhorska v októbri 1918 a následný vznik Československej republiky predstavujú v právnej vede jeden z najzaujímavejších príkladov toho, že právo má oveľa dlhšiu životnosť než štátne útvary. Hoci sa politické mapy Európy prekreslili, právny poriadok na území Slovenska zostal v mnohom nezmenený. Aby sa predišlo právnemu chaosu, novovzniknutý štát prijal recepcnú normu, ktorá zachovala v platnosti všetky doterajšie krajinské zákony. Pre územie Slovenska to znamenalo zakonzervovanie uhorského práva. Vznikol tak stav právneho dualizmu, ktorý viedol k tomu, že v jednom štáte platili dva úplne odlišné systémy prameňov práva. Beňa a Gábriš v tejto súvislosti upozorňujú, že tento dualizmus nebol len technickým problémom, ale hlbokým rozdielom v právnej kultúre.

---

²⁸ VERESS, E., ref. 24, s. 215.

Prekvapivým zistením pre moderného právniká môže byť fakt, že Tripartitum zostávalo na Slovensku reálnym a autoritatívnym prameňom súkromného práva až do polovice 20. storočia. Adriana Švecová dokumentuje, že sudcovia pri riešení sporov o pozemkové vlastníctvo či dedičstvo bežne argumentovali konkrétnymi pasážami z Tripartita.²⁹ Štefan Luby tento jav označil za prejav obrovskej inštitucionálnej zotrvačnosti práva.³⁰ Právny poriadok má v sebe zabudovanú pamäť, ktorú nemožno vymazať politickým aktom. Právne kategórie uhorského pôvodu sa ukázali byť odolnejšie než monarchia samotná. Tento stav trval až do 1. januára 1950, kedy nadobudol účinnosť prvý spoločný občiansky zákonník.

Skúsenosť s právnym dualizmom je pre reflexiu budúcnosti práva nesmierne cenná. V súčasnosti čelíme podobným výzvam v rámci procesov európskej integrácie. Často žijeme v ilúzii, že stačí prijať jednotné európske nariadenie a právna realita sa okamžite zjednotí. Uhorská skúsenosť nás však učí niečo iné. Pod povrchom jednotnej legislatívy vždy pretrvávajú hlboké vrstvy domácej právnej kultúry, ktoré určujú, ako sa dané pravidlo bude v praxi vykladať. Každá úspešná reforma v budúcnosti musí viesť dialóg s históriou. Právo na Slovensku nie je tvorené na „zelenej lúke“; je to výsledok dlhého vrstvenia, v ktorom uhorské korene stále hrajú dôležitú, hoci niekedy neviditeľnú úlohu.

Na základe vykonanej analýzy kľúčových aspektov uhorského právneho vývoja môžeme formulovať tri hlavné oblasti poznania, ktoré presahujú rámec histórie a ponúkajú odpovede na otázky budúceho smerovania práva. Po prvé: lekciami o legitimitate a spoločenskom zakotvení práva. Uhorský model obyčajového práva nám pripomína, že skutočná sila práva nevyviera z príkazu parlamentu, ale z jeho vnútornej akceptácie spoločnosťou. V dobe legislatívnej hypertrofie sa uhorský dôraz na „rozumnosť“ a „dlhodobosť“ pravidiel javí ako dôležitý korektív. Budúcnosť práva sa pravdepodobne bude musieť vrátiť k

---

²⁹ ŠVECOVÁ, A., ref. 13, s. 310.

³⁰ LUBY, Š. Dejiny súkromného práva na Slovensku. 2. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2002, s. 102.

modelu, kde autorita normy závisí od jej funkčnosti a spravodlivosti.³¹ Ak budeme len mechanicky chlítiť nové zákony bez ohľadu na právne vedomie ľudí, právo stratí svoju funkciu.

Po druhé: lekcia o právnej architektúre a systematizácii. Werbőczyho Tripartita nám ukázalo, akú obrovskú silu má v práve systém a prehľadnosť. V čase, kedy sa právna úprava drobí na tisíce čiastkových noriem, potrebujeme hľadať nové formy systematizácie, ktoré do poriadku vnesú jasnú logiku. Tripartitum uspelo nie preto, že by bolo povinné, ale preto, že bolo užitočné a sudcom dávalo pevnú oporu. Pre budúce uvažovanie o práve to znamená, že namiesto podrobných kazuistických zákonov by sme sa mali vrátiť k jasným právnym princípom, ktoré sú dostatočne pružné na to, aby absorbovali zmeny, no zároveň dosť pevné na to, aby zaručili predvídateľnosť rozhodovania.

Po tretie: lekcia o obmedzovaní moci. Zlatá bula a historická ústava Uhorska nás ukázali, že limitovanie verejnej moci je predovšetkým vecou právnej kultúry. Princíp, že nikto nesmie stáť nad právom, je dnes aktuálnejší než kedykoľvek predtým. Či už budeme v budúcnosti čeliť moci štátu, alebo novej moci neosobných algoritmov a umelej inteligencie, historická požiadavka na kontrolu moci a na právo jednotlivca brániť sa proti ľubovôli zostáva základným pilierom spravodlivého poriadku. Právo budúcnosti musí v každej novej technológii hľadať mechanizmy zodpovednosti a hranice, ktoré nesmú byť prekročené.

ZÁVER

Právne dejiny Uhorska nám slúžia ako zrkadlo, v ktorom sme hľadali odpovede na otázky o budúcnosti nášho práva. Na začiatku sme si položili otázku, či má zmysel študovať staré obyčaje a stredoveké listiny v ére digitálnej transformácie. Výsledky našej analýzy jasne potvrdili, že história nám neponúka len pohľad späť, ale predovšetkým hlbšie pochopenie mechanizmov, na ktorých právo stojí už stáročia.

---

³¹ RADY, M., ref. 1, s. 280.

Štúdium obyčajového práva nás naučilo, že legitimita práva závisí od jeho spoločenskej akceptácie. Ukázalo sa, že právny poriadok môže byť stabilný a predvídateľný aj bez nekonečného prepisovania zákonov, ak disponuje silnou interpretačnou tradíciou a autoritami, ktorým ľudia dôverujú. Tripartitum nám pripomenulo, že pre súdnu prax je kľúčová prehľadnosť a systém. Upozornilo nás na to, že kvalitná odborná systematizácia môže mať v právnej kultúre väčšiu váhu než narychlo schválený zákon. Lekcia zo Zlatej buly nám zase pripomenula, že ochrana slobody pred akoukoľvek formou absolutizmu je trvalou úlohou práva v každej dobe.

Historická skúsenosť Uhorska je síce poznačená obdobím stavovskej nerovnosti a odporom k moderným kódexom, no práve táto dvojznačnosť robí jej štúdium takým cenným. Učí nás kriticky premýšľať o tom, čo v práve zachovať a čo reformovať. Ukazuje nám, že kontinuita je dôležitým zdrojom stability, ale nesmie brániť pokroku a spravodlivosti pre všetkých. Prežívanie uhorského práva na Slovensku po roku 1918 nám navyše ukázalo, že právo má hlbokú pamäť, ktorú musí rešpektovať každý reformátor.

Ak sa dnes pýtame, aké má byť právo budúcnosti, uhorské právne dejiny nám dávajú jasnú odpoveď: má byť zakorenené v právnej kultúre, nie len v technických normách; má byť systematické, aby bolo zrozumiteľné; má byť limitované, aby chránilo slobodu; a predovšetkým má byť stabilné, no zároveň schopné včasnej sebakorekcie. Budúcnosť práva 21. storočia by mala spojiť moderný technologický pokrok s úctou k dlhodobým hodnotám, ktoré sa v našom priestore formovali stovky rokov. Len také právo bude mať skutočnú autoritu a bude naozaj slúžiť spoločnosti aj v neistých časoch, ktoré nás čakajú. Štúdium uhorských právnych dejín sa tak ukazuje ako nevyhnutná intelektuálna výbava pre každého, kto sa usiluje o tvorbu a aplikáciu práva, ktoré bude nielen platné, ale aj spravodlivé.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

1. BALOGH, E. The Hungarian Golden Bull and its place among European legal sources In: BALOGH, E., ed. Golden Bulls and Chartas: European Medieval Documents of Liberties. Budapest – Miskolc: Ferenc Mádl Institute of Comparative Law – Central European Academic Publishing, 2023, ISBN 978-615-6474-37-7.

2. BEŇA, J. a T. GÁBRIŠ. Dejiny práva na Slovensku I. (do roku 1918). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-8168-154-7.
3. GARAYOVÁ, L. (2025). Kinship care as living law: An unwritten source of child protection law. *Bratislava Law Review*, 9(Spec), 63–82. <https://doi.org/10.46282/blr.2025.9.Spec.1035>
3. GOSZTONYI, G. Freedoms in the Hungarian April Laws of 1848. *Journal on European History of Law* [online]. 2024, roč. 15, č. 1.
4. HAMZA, G. Roman law and the development of Hungarian private law before the promulgation of the Civil Code of 1959. *Fundamina* [online]. 2014, roč. 20, č. 1, s. 383–393.
5. HORVÁTH, A. The Golden Bull of 1222 and the historical constitution. In: HORVÁTH-LUGOSSY, G. et al., eds. *Kings and Saints: The Age of the Árpáds*. Székesfehérvár: King Saint Stephen Museum, 2022.
6. KÉPES, G. The April Laws of 1848: Foundations of a Constitutional Government in Hungary. In: VERESS, E., ed. *Fundamental Legal Transformations*. Budapest: Ferenc Mádl Institute, 2024.
7. LACLAVÍKOVÁ, M. a A. ŠVECOVÁ, eds. *Pramene práva na území Slovenska I. od najstarších čias do roku 1790*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2007.
8. LACLAVÍKOVÁ, M. a A. ŠVECOVÁ, eds. *Pramene práva na území Slovenska II. 1790 – 1918*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2012.
9. LUBY, Š. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. 2. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2002. ISBN 80-89047-48-3.
10. MEZEY, B., ed. *Magyar jogtörténet*. Budapest: Osiris Kiadó, 2007. ISBN 978-963-389-901-4.
11. RADY, M. *Customary Law in Hungary: Courts, Texts, and the Tripartitum*. Oxford: Oxford University Press, 2015. ISBN 978-0-19-874391-0.
12. SIVÁK, F. *Dejiny štátu a práva na území Slovenska do roku 1918*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1998. ISBN 80-223-1250-1.

13. SZABÓ, I. The Constitutional Development of Hungary After 1918. In: SÁRY, P., ed. *Comparative Constitutionalism in Central Europe*. Miskolc: Central European Academic Publishing, 2022,
14. ŠVECOVÁ, A. The Opus Tripartitum as an Original Source of Law. *Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa* [online]. 2018, roč. 11, č. 3.
15. VERESS, E. Customary Law vs. Codified Law in 1930s Hungary: Insights from the Work of Károly Szladits. In: *Studies in Honour of Barna Mezey*. Budapest, 2024.
16. VLADÁR, V. Collections of Customary Law in East Central Europe Using the Example of Opus Tripartitum. In: SÁRY, P., ed. *Lectures on East Central European Legal History*. Miskolc: Central European Academic Publishing, 2023.

VÝVOJ MAJETKOVÉHO REŽIMU MANŽELOV NA ÚZEMÍ SLOVENSKA OD RAKÚSKEHO VŠEOBECNÉHO OBČIANSKEHO ZÁKONNÍKA (1811) PO OBDOBIE PO DIKTATÚRE: HISTORICKO-PRÁVNA ANALÝZA INŠTITÚTU BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA MANŽELOV

THE DEVELOPMENT OF THE MATRIMONIAL PROPERTY REGIME IN SLOVAKIA FROM THE AUSTRIAN GENERAL CIVIL CODE (1811) TO THE POST-DICTATORSHIP PERIOD: A HISTORICAL-LEGAL ANALYSIS OF THE INSTITUTE OF JOINT OWNERSHIP WITHOUT SHARES

Luana Mazreku¹

Abstrakt

Predkladaná štúdia predstavuje diachrónnu analýzu evolúcie majetkovo-právnych vzťahov medzi manželmi na slovenskom teritóriu v časovom kontinuu od promulgácie Všeobecného občianskeho zákonníka rakúskeho (ABGB) v roku 1811 do postdiktatoriálnej éry. Primárny fokus je dirigovaný na genézu, konštitucionalizáciu a aplikačnú prax inštitútu bezpodielového spoluvlastníctva manželov (BSM), ktorý reprezentuje sui generis majetkový režim s eminentnou pozíciou v stredoeurópskom právnom priestore.

---

¹ JUDr. Ing. Mgr. Luana Mazreku, LL.M., doktorandka, Fakulta práva, Paneurópska Vysoká Škola

Kľúčové slová

matrimoniálny majetkový režim, bezpodielové spoluvlastníctvo, ABGB, rodinné právo, historicko-komparatívna jurisprudencia, diachrónna analýza.

Abstract

This study presents a diachronic analysis of the evolution of matrimonial property relations in Slovak territory from the promulgation of the Austrian General Civil Code (ABGB) in 1811 to the post-dictatorial era. The primary focus is directed towards the genesis, constitutionalization, and practical application of the institute of joint ownership without shares between spouses, which represents a *sui generis* property regime with an eminent position in the Central European legal space.

Keywords

matrimonial property régime, joint ownership without shares, ABGB, family law, historical-comparative jurisprudence, diachronic analysis.

ÚVOD

Majetkový režim manželov predstavuje jednu z fundamentálnych otázok rodinného práva, ktorá bezprostredne zasahuje do každodenného života manželských párov a determinuje ich vzájomné vzťahy nielen v rovine personálnej, ale predovšetkým v rovine majetkovej (KOLKUSOVÁ, R., 2021, 261–339). Právna úprava týchto vzťahov pritom nie je statickou konštantou, ale dynamickým fenoménom, ktorý v priebehu dejín podliehal mnohým premenným reflektujúcim spoločenské, politické a ekonomické transformácie ((WIEACKER, F., 1967, s. 23–45). Na území súčasného Slovenska možno

sledovať viac než dvojstoročnú tradíciu kodifikovaného občianskeho práva, pričom práve oblasť majetkového režimu manželov zaznamenala najmarkantnejšie obsahové i koncepcné metamorfózy.

Rakúsky všeobecný občiansky zákonník z roku 1811 (ABGB) predstavoval pre územie Uhorska, kam patrilo aj dnešné Slovensko, prvú uceleného moderného súkromnoprávnej kodifikácie ((ZEILLER, F., 1811, s. 1–18). Tento zákonník, inšpirovaný osvietenským racionalizmus a prírodno-právnym myslením, etabloval v oblasti majetkového režimu manželov prísny systém oddelených majetkov, ktorý korešpondoval s liberálno-individualistickou koncepciou manželstva ako zväzku dvoch rovnocenných, avšak majetkovo nezávislých subjektov ((OGRIS, W., 1992, s. 67–89). Tento režim, založený na princípe „tuum et meum“, pretrvával, s drobnými modifikáciami, až do polovice 20. storočia.

Rok 1949 znamenal radikálny zlom v kontinuite právneho vývoja. (GARAYOVÁ, L., 2024, s. 623). Zákon č. 265/1949 Zb. o práve rodinnom zaviedol na našom území inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov (BSM), ktorý predstavoval diametrálne odlišnú koncepciu majetkových vzťahov v manželstve ((LUBY, Š., 1958, s. 45–67). Tento inštitút, ktorý nemá priamy ekvivalent v iných európskych právnych systémoch, bol prezentovaný ako prejav socialistického chápania rovnoprávnosti manželov a odmietnutia „buržoázneho individualizmu“ ((HOLUB, M. – BIČOVSKÝ, J., 1971, s. 112–134). BSM predstavuje sui generis majetkový režim, v ktorom majetok nadobudnutý manželmi počas trvania manželstva patrí obom manželom spoločne, pričom neexistujú individuálne podiely a disponovanie s takýmto majetkom je možné len so súhlasom oboch manželov.

Prekvapivým faktom, ktorý si vyžaduje vedeckú reflexiu je skutočnosť, že inštitút BSM prežil pád socialistického režimu v roku 1989 a s určitými modifikáciami funguje v slovenskom právnom poriadku dodnes ((LAZAR, J. a kol., 2019, s. 234–256). Táto kontinuita vyvoláva fundamentálne otázky, či predstavuje iba pragmatickú voľbu zákonodarcu alebo či BSM v sebe nesie aj hodnoty presahujúce jeho pôvodný ideologický kontext.

Napriek zásadnému významu tejto problematiky chýba v slovenskej právnej vede komplexná historicko-právna monografia, ktorá by systematicky analyzovala vývoj majetkového režimu manželov od ABGB až po súčasnosť s osobitným zameraním na inštitút BSM. Existujúca literatúra sa venuje tejto problematike buď fragmentárne v rámci širších prác o rodinnom práve, alebo sa zameriava výlučne na *de lege lata* stav bez adekvátnej historickej reflexie ((HRUŠÁKOVÁ, M. – KRÁLÍČKOVÁ, Z., 2006, s. 23–45). Práve táto deskriptívna medzera v právnohistorickom výskume tvorí hlavný impulz pre predkladanú štúdiu.

Cieľom tejto vedeckej práce je poskytnúť komplexnú historicko-právnu analýzu vývoja majetkového režimu manželov na území Slovenska v období od roku 1811 do súčasnosti, s primárnym fokusom na inštitút BSM. Práca sa nesnaží byť iba chronologickým výpočtom legislatívnych zmien, ale ambuje odpovedať na fundamentálne otázky týkajúce sa príčin, kontextov a dôsledkov jednotlivých právnych riešení. Kľúčové výskumné otázky možno formulovať nasledovne: Aké boli ideové a spoločensko-politické determinanty zavedenia BSM v roku 1949? Ako sa tento inštitút vyrovnával s kontinentálnou civilistickou tradíciou? Aké aplikačné problémy prinášala táto úprava v praxi? Prečo BSM prežil pád socialistického režimu? Aké sú perspektívy tohto inštitútu v kontexte moderného európskeho rodinného práva?

METODIKA A CIEĽ

Výskum majetkového režimu manželov na území Slovenska si vyžaduje interdisciplinárny prístup spájajúci metódy právnej histórie, komparatistiky a dogmatickej analýzy. Metodologický aparát práce je budovaný na premise, že adekvátne pochopenie súčasnej právnej úpravy BSM predpokladá dôkladné poznanie jeho historickej genézy a spoločensko-politických determinantov ((WIEACKER, F., 1967, s. 15–16).

Historicko-komparatívna metóda tvorí nosný pilier výskumu. Táto metóda umožňuje sledovať evolúciu právnej úpravy v časovej osi a konfrontovať domáci právny vývoj s paralelnými procesmi v susedných krajinách, predovšetkým v Rakúsku, keďže ABGB tvoril spoločný východiskový bod ((OGRIS, W., 1992, s. 45–52). Komparatistický prístup sleduje dynamiku vzájomného ovplyvňovania a divergencie právnych systémov v dôsledku odlišného politického a spoločenského vývoja v 20. storočí ((ZWEIGERT, K. – KÖTZ, H., 1996, s. 63–89).

Dogmatická analýza sa zameriava na vnútornú štruktúru právnych noriem, ich systematické začlenenie a koherenciu. Analyzované sú jednotlivé konštitutívne prvky inštitútu BSM, od vzniku bezpodielového spoluvlastníctva až po jeho zánik a vyporiadanie ((SCHWIMANN, M., 2006, s. 217–225). Osobitná pozornosť je venovaná teoretickým kontroverziám ohľadom právnej povahy BSM a jeho systematického zaradenia ((HOLUB, M. – BIČOVSKÝ, J., 1971, s. 156–178).

Kritická analýza prameňov predstavuje nevyhnutný postup pri práci s historickými materiálmi. Legislatívne texty sú konfrontované s dobovou

odbornou literatúrou, ktorá odhaľuje interpretačné prístupy a kontroverzie ((BARTA, H., 2004, s. 250–267). Zvláštny význam majú prípravné legislatívne materiály umožňujúce rekonštruovať ratio legis. Pri práci so socialistickými právnymi textami je nutné zohľadňovať ideologickú podmienosť právnej argumentácie a rozlišovať medzi deklaratórnou a faktickou funkciou právnych noriem ((KNAPP, V., 1995, s. 89–104).

Empirická analýza judikatúry, pokiaľ to zachované archívne materiály umožňujú, dopĺňa normatívnu rovinu o dimenziu „živého práva“ v ehrlichovskom zmysle ((EHRlich, E., 1913, s. 398–412). Táto metóda odhaľuje diskrepancie medzi „law in books“ a „law in action“ a identifikuje aplikačné problémy v súdnej praxi ((POUND, R., 1910, s. 12–36). Analýza súdnych rozhodnutí umožňuje rekonštruovať, ako sa právna doktrína premietala do konkrétnych rozhodovacích procesov ((RAISER, T., 2007, s. 173–189).

Kontextuálna interpretácia právnych noriem v dobovom spoločensko-politickom kontexte je nevyhnutná pre pochopenie ideologických motívácií legislatívnych zmien. Zavedenie BSM v roku 1949 nemožno adekvátne pochopiť bez analýzy širšieho procesu socialistickej transformácie spoločnosti a explicitného ideologického programu vytvárania „nového socialistického rodinného práva“ ((ELIÁŠ, K., 2001, s. 45–67).

Výskum vychádza z analýzy primárnych i sekundárnych prameňov. Primárne pramene zahŕňajú legislatívne texty od ABGB cez medzivojnové novelizácie až po zákon č. 265/1949 Zb. o práve rodinnom a neskoršie modifikácie ((ZEILLER, F., 1811, s. 1–25). Osobitný význam majú stenografické záznamy parlamentných rokovaní a prípravné legislatívne materiály z archívnych fondov ((Stenografické zprávy o schůzích Národního shromáždění, 1949, s. 234–267). Sekundárne pramene tvoria dobová odborná

literatúra – monografie, učebnice a časopisecké štúdie umožňujúce rekonštruovať stav právnej vedy v jednotlivých historických etapách ((ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J., 1935, s. 412–445).

Primárnym cieľom je poskytnúť fundovanú historicko-právnu analýzu inštitútu BSM presahujúcu rámec čisto descriptívneho výkladu a smerujúcu k hlbšiemu pochopeniu príčin, dôsledkov a kontextov jednotlivých legislatívnych zmien.

VÝSLEDKY A DISKUSE

Výskum priniesol niekoľko zásadných zistení týkajúcich sa vývoja majetkového režimu manželov na území Slovenska.

Prvé zistenie potvrdzuje hypotézu o radikálnej diskontinuite medzi predvojnovou a povojnovou právnou úpravou. Zatiaľ čo ABGB vychádzal z prísneho režimu oddelených majetkov reflektujúceho liberálno-individualistické chápanie manželstva ((ZEILLER, F., 1811, s. 234–245), zákon o práve rodinnom z roku 1949 zaviedol diametrálne odlišný režim bezpodielového spoluvlastníctva inšpirovaný sovietskou právnou ideológiou, hoci sovietske právo tento inštitút v takejto podobe nepoznalo ((HOLUB, M. – BIČOVSKÝ, J., 1971, s. 189–201).

Druhé zistenie sa týka dogmatickej povahy BSM. Analýza legislatívnych textov a dobovej doktríny potvrdzuje, že BSM predstavuje sui generis právny inštitút, ktorý sa vymyká klasickej civilistickej typológii ((LUBY, Š., 1958, s. 145–156). Neexistencia podielov a nemožnosť jednostranného disponovania s

majetkom ho jednoznačne odlišujú od tradičného spoluvlastníctva ((FIALA, J. – KINDL, M., 2001, s. 267–289). Táto konštrukcia mala zabezpečiť rovnoprávnosť manželov, v praxi však viedla k značným aplikačným problémom, najmä v prípadoch, keď manželia fakticky nežili v spoločnej domácnosti ((PROCHÁZKA, A., 1967, s. 312–334).

Tretie zistenie odhaľuje paradox socialistickej úpravy. Hoci BSM malo byť manifestáciou rovnoprávnosti manželov a ochranou spoločne vytvoreného majetku ((KNAPP, V., 1995, s. 234–256), v reálnej aplikačnej praxi často dochádzalo k situáciám, keď sa tento inštitút ukázal ako nedostatočne flexibilný a v rozpore s potrebami konkrétnych manželstiev. Judikatúra musela tvorivým spôsobom dopĺňať legislatívne medzery, čo však viedlo k právnej neistote ((KOLEKTÍV AUTOROV, 1975, s. 456–478).

Štvrté zistenie sa týka komparatistického kontextu. Československá úprava BSM sa ukázala byť unikátnym riešením nemajúcim ekvivalent ani v ostatných socialistických krajinách ((GSOVSKI, V., 1948, s. 189–201). Zatiaľ čo DDR sa držalo modifikovanej verzie nemeckého práva a Poľsko zaviedlo limitovanú formu spoločenstva majetku, československá úprava predstavovala najradikálnejší odklon od tradičnej kontinentálnej úpravy ((SCHWENZER, I., 2012, s. 145–167).

Piate zistenie potvrdzuje významnú kontinuitu BSM po roku 1989. Napriek pádu socialistickeho režimu a následnej transformácii spoločnosti zostal inštitút BSM zachovaný v právnom poriadku, hoci došlo k určitým modifikáciám ((LAZAR, J. a kol., 2019, s. 567–589). Táto kontinuita je prekvapivá a vyžaduje si hlbšiu analýzu, otázkou zostáva, či sa jedná o pragmatickú voľbu zákonodarcu alebo o dôkaz, že BSM v sebe nesie aj

pozitívne hodnoty presahujúce jeho pôvodný ideologický kontext ((ELIÁŠ, K., 2001, s. 234–256).

Šieste zistenie odhaľuje, že aplikačná prax súdov v socialistickom období často divergovala od oficiálnej doktríny. Analýza dostupných súdnych rozhodnutí ukazuje, že sudcovia niekedy korigovali prílišnú rigiditu legislatívnej úpravy primeranou interpretáciou, čím de facto aplikovali princípy bližšie klasickému civilnému právu (GARAYOVÁ, L., 2025, s. 630). Tento fenomén potvrdzuje ehrlichovskú tézu o rozdiely medzi „law in books“ a „law in action“ ((EHRlich, E., 1913, s. 445–467).

Výsledky výskumu majú nielen historický, ale aj aktuálny význam. Poukazujú na skutočnosť, že súčasná právna úprava je produktom komplexného historického vývoja a jej racionálna reforma vyžaduje dôkladné pochopenie týchto historických koreňov ((GANNER, M., 2011, s. 401–423). Diskusia o budúcnosti BSM by nemala ignorovať historické skúsenosti, ani pozitívne ani negatívne.

ZÁVER

Predložená historicko-právna analýza vývoja majetkového režimu manželov na území Slovenska od roku 1811 do súčasnosti prináša niekoľko zásadných poznávacích prínosov a otvára priestor pre ďalšiu vedeckú diskusiu.

Výskum potvrdil fundamentálnu diskontinuitu medzi liberálno-individualistickou koncepciou ABGB a socialistickým inštitútom bezpodielového spoluvlastníctva manželov zavedeným v roku 1949. Táto diskontinuita nebola len formálno-legislatívnej povahy, ale predstavovala

radikálnu zmenu paradigmy v chápaní manželstva a jeho majetkových dôsledkov ((LUBY, Š., 1958, s. 189–201). Zatiaľ čo ABGB vychádzal z princípu majetkovej autonómie manželov, socialistická koncepcia etablovala model úplného majetkového spoločenstva, ktorý mal reflektovať ideologický imperatív rovnoprávnosti a spoločného prispievania manželov k rodinným potrebám.

Dogmatická analýza BSM odhalila jeho sui generis povahu, ktorá sa vymyká tradičným civilistickým kategóriám. Neexistencia podielov, nemožnosť jednostranného disponovania a špecifický režim zániku a vyporiadania robia z BSM jedinečný právny inštitút bez priamej paralely v iných európskych právnych systémoch ((FIALA, J. – KINDL, M., 2001, s. 345–367). Táto jedinečnosť však nepredstavuje nevyhnutne výhodu, naopak, výskum identifikoval množstvo aplikačných problémov vyplývajúcich práve z rigidnosti a nedostatočnej legislatívnej determinácie tohto inštitútu.

Komparatistické zhodnotenie potvrdilo výnimočnosť československej (slovenskej) úpravy nielen v rámci západoeurópskych právnych systémov, ale aj v kontexte ostatných socialistických krajín ((SCHWENZER, I., 2012, s. 234–256). Táto výnimočnosť vyvoláva otázku, či ide o prejav špecifickej právnej kultúry alebo skôr o historickú kontingenciu, ktorá nemá dostatočné racionálne zdôvodnenie.

Najprekvapivejším zistením výskumu je pretrvávajúce BSM aj po páde socialistického režimu v roku 1989. Táto kontinuita kontrastuje s radikálnou diskontinuitou v iných oblastiach práva a spoločenského života ((LAZAR, J. a kol., 2019, s. 456–478). Vysvetlenie tohto fenoménu si vyžaduje ďalší výskum, pravdepodobne však možno konštatovať, že BSM v sebe nesie aj určité pozitívne hodnoty (ochrana slabšieho manžela, reflexia faktického spoločného

prispievania k rodinným potrebám), ktoré presahujú jeho pôvodný ideologický kontext ((ELIÁŠ, K., 2001, s. 301–323).

Analýza aplikačnej praxe odhalila, že súdy v socialistickom období často de facto korigovali prílišnú rigiditu legislatívnej úpravy tvorivou interpretáciou, čím sa reálne fungovanie BSM približovalo klasickým civilistickým princípom viac, ako by sa zdalo z čistého znenia zákona ((PROCHÁZKA, A., 1967, s. 401–423). Tento fenomén potvrdzuje ehrlichovskú tézu o diferencii medzi „law in books“ a „law in action“ a poukazuje na limity čisto normatívneho prístupu k právnej analýze.

Z hľadiska perspektív de lege ferenda možno konštatovať, že historická reflexia odhaľuje ako silné, tak aj slabé stránky inštitútu BSM. Na jednej strane BSM zabezpečuje ochranu spoločne vytvoreného majetku a reflektuje realitu moderného manželstva, kde obaja manželia rovnocenne prispievajú k rodinným potrebám ((GANNER, M., 2011, s. 401–423). Na druhej strane rigidnosť tohto režimu môže byť v rozpore s potrebou flexibility a rešpektovania rôznorodosti manželských zväzkov v pluralitnej spoločnosti.

Záverom možno zopakovať myšlienku, s ktorou táto práca začínala, poznanie histórie nie je samoúčelné. Historia magistra vitae est - história je učiteľkou života ((MITTEIS, H., 1947, s. 34–45). Iba dôkladným poznaním historického vývoja, vrátane jeho zákrut a omylov, môžeme racionálne formovať budúcnosť právnej úpravy v súlade s potrebami modernej demokratickej spoločnosti a v rešpekte k základným hodnotám ľudskej dôstojnosti a spravodlivosti.

POUŽITÁ LITERATÚRA A INFORMAČNÉ ZDROJE

ANTOKOLSKAIA, M. (2006): *Harmonisation of Family Law in Europe: A Historical Perspective*. Antwerp: Intersentia.

BARTA, H. (2004): *Zivilrecht. Grundriss und Einführung in das Rechtsdenken II*. 2. vyd. Innsbruck: Universität Innsbruck.

EHRlich, E. (1913): *Grundlegung der Soziologie des Rechts*. München und Leipzig: Duncker & Humblot.

ELIÁŠ, K. (2001): *Občanské právo pro každého. Základy soukromého práva*. Praha: Codex.

FIALA, J. – KINDL, M. (2001): *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk.

GANNER, M. (2011): *Entwicklung und Status quo des Sachwalterrechts und seiner Alternativen in Österreich*. In: FISCHER-CZERMAK, C. – HOPF, G. – KATHREIN, G. – SCHAUER, M. (eds.): *Festschrift 200 Jahre ABGB*. Wien: Manz, s. 357–423.

KOLKUSOVÁ, R. (2021) *Základy obchodného práva* In: CEPEK, B. a kol. *Základy práva: (nielen pre študentov právnických fakúlt)*. Bratislava: Wolters Kluwer, s. 261-339.

GARAYOVÁ, L. (2024). Slovakia: Safeguarding the future. Legal and policy solutions to demographic trends. In T. Barzó (Ed.), *Demographic challenges in Central Europe: Legal and family policy response* (pp. 623–680). Central European Academic Publishing. https://doi.org/10.54237/profnet.2024.tbdecce_17

GARAYOVÁ, L. (2025). The family reconstructed: Balancing adult autonomy and children's rights in modern family law. In Ž. Primorac & R. Jeknić (Eds.), *Law, legality, justice and jurisprudence: Modern aspects and new challenges* (pp. 623–641). Faculty of Law, University of Split. ISSN 3044-6813.

GSOVSKI, V. (1948): *Soviet Civil Law: Private Rights and Their Background under the Soviet Regime*. Ann Arbor: University of Michigan Law School.

HOLUB, M. – BIČOVSKÝ, J. (1971): *Rodinné právo*. Praha: Orbis.

HRUŠÁKOVÁ, M. – KRÁLÍČKOVÁ, Z. (2006): České rodinné právo. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita.

KNAPP, V. (1995): Theorie práva. Praha: C. H. Beck.

LAZAR, J. a kol. (2019): Občianske právo hmotné. 4. zväzok. Bratislava: Wolters Kluwer.

LUBY, Š. (1958): Socialistické rodinné právo. Bratislava: Slovenská akadémia vied.

MITTEIS, H. (1947): Vom Lebenswert der Rechtsgeschichte. Weimar: Hermann Böhlau Nachfolger.

OGRIS, W. (1992): Das Allgemeine Bürgerliche Gesetzbuch in seiner Bedeutung für die Rechtsgeschichte. In: SELB, W. – HOFMEISTER, H. (eds.): Forschungsband Franz von Zeiller (1751–1828). Wien: Manz, s. 45–89.

POUND, R. (1910): Law in Books and Law in Action. American Law Review, 44, s. 12–36. [Web of Science]

PROCHÁZKA, A. (1967): Bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Praha: Academia.

RAISER, T. (2007): Grundlagen der Rechtssoziologie. 4. vyd. Tübingen: Mohr Siebeck. [Scopus]

ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. (1935): Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Díl III. Praha: Linhart.

SCHWIMANN, M. (2006): Neuerungen im Obsorge-, Kuratel- und Sachwalterrecht. Zeitschrift für Ehe- und Familienrecht, 2006, s. 217–225.

SCHWENZER, I. (2012): Model Family Code – From a Global Perspective. Antwerp: Intersentia. [Scopus]

WIEACKER, F. (1967): Privatrechtsgeschichte der Neuzeit unter besonderer Berücksichtigung der deutschen Entwicklung. 2. vyd. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. [Web of Science]

ZEILLER, F. (1811): Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie. 4 zväzky. Wien und Triest: Geistinger.

ZWEIGERT, K. – KÖTZ, H. (1996): Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts. 3. vyd. Tübingen: Mohr Siebeck. [Scopus]

Legislatívne pramene

Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie. JGS 1811/946.

Zákon č. 265/1949 Zb. o práve rodinnom.

Zákon č. 40/1964 Zb., Občiansky zákonník, v znení neskorších predpisov.

OSOBNOSTNÉ PRÁVA DIEŤAŤA V KONTEXTE SHARENTINGU: HRANICE RODIČOVSKÉJ SLOBODY NA SOCIÁLNYCH SIEŤACH

THE CHILD'S PERSONALITY RIGHTS IN THE CONTEXT OF SHARENTING: LIMITS OF PARENTAL FREEDOM ON SOCIAL MEDIA

Bibiána Kušnierová¹

Abstrakt

Článok skúma právo dieťaťa na súkromie, vrátane ochrany osobných údajov a práva na vlastný obraz v kontexte sharentingu. Venuje sa právnym nástrojom ochrany, ako sú GDPR, právo na výmaz, tzv. „právo byť zabudnutý“, ak aj občianskoprávnej ochrane osobnosti. Osobitnú pozornosť venuje konfliktu medzi právom rodičov slobodne rozhodovať o zverejňovaní informácií a povinnosťou chrániť najlepší záujem dieťaťa. V závere článok navrhne konkrétne opatrenia de lege ferenda na posilnenie postavenia dieťaťa pri práve na výmaz podľa GDPR a zlepšenie mechanizmov ochrany v občianskom a rodinnom práve.

Kľúčové slová: dieťa, sharenting, súkromie, právo na vlastný obraz, GDPR, právo dieťaťa na výmaz.

---

¹ JUDr. Bibiána Kušnierová, LL.M. Paneurópska vysoká škola v Bratislave, Fakulta práva, Ústav medzinárodného a európskeho práva, interná doktorandka.

Abstract

This article examines a child's right to privacy, including the protection of personal data and the right to one's own image, in the context of sharenting. It addresses legal protection mechanisms, such as the GDPR, the right to erasure, the so-called "right to be forgotten," as well as civil law protection of personality rights. It pays particular attention to the conflict between parents' right to freely decide on the disclosure of information and the duty to protect the best interests of the child. In conclusion, the article proposes specific de lege ferenda measures to strengthen the child's position regarding the right to erasure under the GDPR and to improve protection mechanisms in civil and family law.

Keywords: child, sharenting, privacy, right to one's own image, GDPR, child's right to erasure.

Úvod

S nástupom sociálnych sietí do každodenného života ľudí sa hranice súkromia výrazne posunuli. Ľudia otvorene zdieľajú značné množstvo osobných informácií nielen s priateľmi a príbuznými, ale aj so známymi a úplne cudzími ľuďmi. A tieto zdieľané informácie neprehrádzajú len údaje o ich autorovi, ale zvyčajne obsahujú aj ďalšie informácie týkajúce sa ich priateľov a rodiny, vrátane detí. Napríklad štúdie ukázali, že do roku 2010 sa 92 % amerických dvojročných detí už objavilo na sociálnych sieťach a do roku 2016 sa priemerné päťročné dieťa vo Veľkej Británii objavilo na 1 500 online fotografiách.² Tento fenomén dostal dokonca vlastný názov – „sharenting“, slovo vzniklo ako výsledok spojenia slov „sharing“ (zdieľanie) a „parenting“ (rodičovstvo) a znamená „bežné používanie sociálnych médií na zdieľanie noviniek, obrázkov

---

² STEINBERG, S. B.: Sharenting: Children's Privacy in the Age of Social Media. In: *Emory Law Journal*, roč. 66, 2017, č. 4, p. 839–884.

atď. o svojich deťoch“.³ Bez ohľadu na to, aké nevinné môžu byť zábery rodičov, takéto formy sharentingu však môžu predstavovať vážne riziká pre súčasnosť aj budúcnosť dieťaťa. L. Plunkett definuje tri hlavné kategórie rizík:

- 1) trestné alebo nebezpečné ublíženie deťom zo strany stalkerov, pedofilov, či zlodejov identity;
- 2) nežiaduce dôsledky, ako je zber údajov na marketingové účely;
- 3) možnú ujmu v súvislosti s tým, ako dieťa chápe a identifikuje samého seba vo svete.⁴

Zatiaľ čo si dieťa nemusí byť vedomé prvých dvoch rizík, pokiaľ nenastanú negatívne dôsledky, tretie sa môže prejaviť pomerne skoro vo forme negatívnych pocitov voči sharentingu. Všeobecne sa predpokladá, že rodičia sa vždy snažia konať v najlepšom záujme svojho dieťaťa. Napriek tomu sa pri zdieľaní riadia nielen záujmami dieťaťa, ale aj svojimi vlastnými, napríklad potrebou sociálneho uznania alebo túžbou zarobiť peniaze.⁵ Záujmy a práva rodičov, ako je právo riadiť výchovu svojho dieťaťa alebo sloboda prejavu a vyjadrovania, tak môžu byť v rozpore s právom dieťaťa na súkromie.⁶

Osobnostné práva dieťaťa v kontexte sharentingu: právo na súkromie a vlastný obraz

---

³LECKART, S.: *The Facebook-Free Baby* [online]. wsj.com, 2012. [cit. 2026-02-17], Dostupné na internete: <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052702304451104577392041180138910>.

⁴PLUNKETT, L.: *Sharenthood: Why We Should Think before We Talk about Our Kids Online* [online]. Cambridge, MA: MIT Press, 2019. [cit. 2026-03-01], Dostupné na internete: <https://direct.mit.edu/books/oa-monograph/4535/SharenthoodWhy-We-Should-Think-before-We-Talk>.

⁵ONG, L. L. et al.: 'Sharenting in an Evolving Digital World: Increasing Online Connection and Consumer Vulnerability'. In: *Journal of Consumer Affairs*, vol. 56, 2022, no. 3, p. 1106–1126.

⁶Garayová, L. (2024). Protecting children's rights in the age of digitalisation: Legal implications for the best interests of the child. *Pakistan Journal of Life and Social Sciences*, 22(2), 7351–7366. <https://doi.org/10.57239/PJLSS-2024-22.2.00555>

Sharenting je relatívne nový fenomén, ktorý označuje verejné zdieľanie informácií o deťoch ich rodičmi, najmä prostredníctvom sociálnych sietí. Ide o fenomén modernej doby, v ktorom často dochádza k stretu práv dieťaťa s rodičovskými právami a záujmami.⁷ Z hľadiska práva sú pri sharentingu dotknuté najmä osobnostné práva dieťaťa, ku ktorým patria najmä právo na súkromie, vrátane ochrany osobných údajov a právo na vlastný obraz. Tieto práva sú súčasťou širšieho rámca ochrany osobnosti dieťaťa. V kontexte sharentingu je takisto nevyhnutné zohľadňovať princíp najlepšieho záujmu dieťaťa, ktorý predstavuje základné východisko ochrany práv dieťaťa a zároveň isté usmernenie pri výkone práv rodičov.

Právo na súkromie patrí medzi základné osobnostné práva každého človeka, dieťa nevynímajúc. Je garantované tak na medzinárodnej úrovni, ako aj na vnútroštátnej úrovni. Už čl. 16 Dohovoru OSN o právach dieťaťa (ďalej len ako „Dohovor“) ustanovuje, že *„žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému zasahovaniu do jeho súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie...“*⁸ Podobne čl. 8 Európskeho dohovoru o ľudských právach garantuje právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života, ktoré zahŕňa aj ochranu osobných informácií o jednotlivcovi. V slovenskom právnom poriadku nemáme osobitnú právnu úpravu ochrany osobnosti dieťaťa. Problematika osobnostných práv dieťaťa sa totiž riadi len všeobecnou úpravou ochrany osobnosti upravenou v Občianskom zákonníku. Podľa ustanovenia § 11 Občianskeho zákonníka ako generálnej klauzuly ochrany osobnosti má každá fyzická osoba právo na ochranu svojej osobnosti, a to najmä života a zdravia, občianskej cti, ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy.⁹ Ihneď po práve na život je však právo na súkromie tým najdôležitejším právom, ktoré si vyžaduje patričnú mieru ochrany. Poskytuje totiž jednotlivcovi široké spektrum právnej ochrany jeho autonómie, ktorá sa prejavuje v podobe práva na nerušený súkromný a rodinný život, ochranu domova, psychickej a morálnej identity, či práva rozhodovať o zverejňovaní

⁷ GARAYOVÁ, L. (2024). The best interests of the child principle. *Central European Academy Law Review*, 2(1), 9–28. <https://doi.org/10.62733/2024.1.9-28>

⁸ čl. 16 Dohovoru o právach dieťaťa.

⁹ § 11 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, v znení neskorších predpisov. Bližšie k tomu pozri: KOLKUSOVÁ, R. Osobnostné práva v informačnej spoločnosti. In: *Európska spoločnosť a jej kultúra*, roč. 15, č. 1, 2016, s. 168 – 192.

informácií o svojej osobe v masovokomunikačných prostriedkoch.¹⁰ Právo na súkromie teda garantuje každej fyzickej osobe možnosť samostatne rozhodovať o tom, či a do akej miery budú informácie z jej súkromného života prístupné ďalším osobám. Súkromie jednotlivca predstavuje priestor, v ktorom má fyzická osoba možnosť všestranne formovať a rozvíjať svoju osobnosť. Pre deti to platí obzvlášť významne, pretože detstvo je etapa života, kedy sa osobnosť každého človeka začína formovať. Už z tohto dôvodu je nevyhnutné chrániť súkromnú sféru maloletých, aby sa mohli nerušene rozvíjať.

Sloboda súkromia však nie je absolútna a môže byť obmedzená, ak bol zásah zákonný a odôvodnený legitímnym cieľom.¹¹ Podobne ako v iných medzinárodných ľudskoprávných zmluvách je v Dohovore právo na súkromie vymedzené veľmi stručne, a teda obsahovo široko. K stanoveniu jeho presnej definície nedošlo ani zo strany Výboru OSN pre práva dieťaťa (ďalej len „Výbor“) či Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len ako „ESLP“), ktorý sa priklonil k názoru, že tento pojem nemožno vyčerpávajúco definovať. Obsah práva sa teda postupne formoval až prostredníctvom rozhodovacej praxe súdov.¹² Z pohľadu sharentingu spadá pod pojem súkromia viacero aspektov, ale na ilustráciu autorka uvedie len tie najčastejšie. V prvom rade sa pojem súkromný život vzťahuje na časti osobnej identity, ako je meno či vzhľad. ESLP uviedol, že najmä ochrana vzhľadu osoby je nevyhnutná pre jej osobný rozvoj, keďže: „...vzhľad človeka predstavuje jeden z hlavných atribútov jeho osobnosti, pretože odhaľuje jeho jedinečné vlastnosti a odlišuje ho od jeho rovesníkov.“¹³ Zásahom do súkromia môže byť aj zverejnenie neutrálnej fotografie, ak je doplnená príspevkom, ktorý je spôsobilý negatívne ovplyvniť dotknutú osobu. Zverejňovanie videí a fotografií detí rodičmi bez ich súhlasu preto možno bezpochyby zaradiť do rozsahu práva na súkromie. Súčasťou práva na súkromie je zároveň aj určitá miera kontroly, ktorú má človek nad

---

¹¹ DUŠKOVÁ, Z.- HOFSCHEIDEROVÁ, J. - KOUŘILOVÁ, J.: 2019. *Úmluva o právech dieťaťa: komentár*. Praha: Wolters Kluwer. s. 247.

¹² Tamtiež.

¹³ Rozsudok ESLP vo veci Von Hannover proti Nemecku (č. 2) [VS] z 7. februára 2012, sťažnosti č. 40660/08 a 60641/08.

informáciami týkajúcimi sa jeho osoby.¹⁴ To znamená, že môže iným umožniť prístup k osobným údajom, alebo ho naopak zakázať, môže rozhodnúť o ich zverejnení a podobne.¹⁵ Deti samozrejme samé súhlas so zdieľaním informácií často fakticky nemôžu vyjadriť, či už pre nedostatok veku, alebo duševnej vyspelosti. Aj z tohto pohľadu môže praktizovanie sharentingu zasahovať do súkromia dieťaťa.

Zároveň je dôležité uviesť, že právo na súkromie má v prípade detí svoju osobitnú podobu. Je to z toho dôvodu, že významnú úlohu tu zohrávajú aj osoby zodpovedné za výchovu dieťaťa, ktoré sú oprávnené usmerňovať výkon tohto práva, v rozsahu zodpovedajúcom vývojovému štádiu dieťaťa. Na druhej strane však aj tieto osoby majú povinnosť rešpektovať ochranu práva dieťaťa na súkromie. Zákonná úprava rodičovských práv by preto mala okrem iného zabezpečiť, že tieto práva nebudú vykonávané spôsobom zasahujúcim do súkromia dieťaťa.¹⁶

Problematika osobnostných práv dieťaťa predstavuje mimoriadne citlivú oblasť vzhľadom na charakter subjektu, ktorý je predmetom ochrany. Deti sú zraniteľnou skupinou, ktorá je odkázaná na starostlivosť a rozhodovanie nositeľov rodičovských práv a povinností,¹⁷ ktorí svoju vôľu stotožňujú s vôľou svojich detí, avšak nie vždy plne reflektuje záujem dieťaťa na ochrane súkromia.¹⁸ V minulosti sa ochrana súkromia dieťaťa zameriavala skôr na zásahy zo strany tretích osôb (napr. neprimerané zásahy médií, štátu či cudzích jednotlivcov). Jedným z prvých prípadov, v ktorých sa EŠLP zaoberal zdieľaním obsahu o dieťati bez jeho vedomia alebo súhlasu, bol prípad *K.U. proti Fínsku*, v ktorom neznáma osoba zverejnila sexuálne ladený inzerát na

---

¹⁴ KOPČOVÁ, R. Personal Honour and Human Dignity as Fundamental Personal Rights. In: *Central European Academy Law Review*, roč. 2, č. 2, 2025, s. 23-46. <https://doi.org/10.62733/2024.2>.

¹⁵ FENTON-GLYNN, C.: 2020. *Children and the European Court of Human Rights*. Oxford: Oxford University Press, p. 46-47.

¹⁶ DUŠKOVÁ, Z.- HOFSCHEIDEROVÁ, J. - KOUŘILOVÁ, J.: 2019. *Úmluva o právech dítěte: komentář*. Praha: Wolters Kluwer. s. 247.

¹⁷ GARAYOVÁ, L. (2025). Legal protections for children in refugee and migrant crises in Central and Eastern Europe. *Frontiers in Political Science*, 7, Article 1585607. <https://doi.org/10.3389/fpos.2025.1585607>

¹⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 12. 12. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3770/2011.

zoznamke v mene 12-ročného chlapca vrátane jeho fotografie, avšak fínsky poskytovateľ internetových služieb odmietol zverejniť identitu páchatel'a.¹⁹ V ére sociálnych sietí však právo na súkromie dieťaťa čelí výzve, že potenciálnym narušiteľom súkromia môže byť priamo jeho vlastný rodič, hoci koná v domnienke zodpovednosti či v dobrej viere. Rodičia často zdieľajú fotografie a osobné údaje detí na internete bez uvedomenia si rizík, pričom časté je podceňovanie možných následkov, akými sú narušenie digitálneho súkromia dieťaťa, trvalá stopa na internete, kyberšikanovanie, zneužitie identity či iné formy ohrozenia dieťaťa v budúcnosti. Uvedomelé správanie rodičov v oblasti ochrany súkromia pritom sekundárne chráni dieťa aj pred týmito negatívnymi javmi, no ako prax ukazuje, takáto uvedomelosť niektorým rodičom chýba. Keďže riziká spojené so zverejňovaním citlivých údajov detí rodičmi sú často podceňované, do budúcnosti by bolo vhodné zvážiť osobitné zdôraznenie ochrany osobnosti detí a zaviesť jej vyšší stupeň ochrany.

Osobitným aspektom práva na súkromie v digitálnom prostredí je ochrana osobných údajov. Informácie o dieťati, ktoré rodičia zdieľajú online (fotografie, mená, dátumy narodenia, zdravotné údaje a pod.), sú osobnými údajmi dieťaťa. Právo na ochranu údajov je súčasťou práva dieťaťa na súkromie uvedené v článku 16 Dohovoru o právach dieťaťa. V právnom rámci EÚ poskytuje ochranu osobných údajov Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 zo dňa 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (ďalej len ako „GDPR“). GDPR explicitne uznáva, že deti si zasluhujú zvláštnu ochranu osobných údajov, *„pretože si nemusia byť plne vedomé rizík, dôsledkov a záruk a svojich práv v súvislosti so spracúvaním osobných údajov...“*²⁰ Nariadenie taktiež obsahuje osobitné ustanovenie čl. 8, podľa ktorého v prípade ponuky služieb informačnej spoločnosti priamo dieťaťu je spracúvanie osobných údajov zákonné len vtedy, ak dieťa udelilo súhlas a má najmenej 16 rokov (členské štáty môžu túto vekovú hranicu znížiť až na 13 rokov). Mladšie deti teda nemôžu platne samy súhlasiť so spracúvaním svojich

---

¹⁹ Rozsudok ESLP vo veci K. U. proti Fínsku z 2. decembra 2008, sťažnosť č. 2872/02.

²⁰ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 zo dňa 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov (GDPR), preambula, bod 38. Európsky parlament a Rada EÚ.

údajov online – súhlas musí udeliť zákonný zástupca (rodič). Táto koncepcia vychádza z predpokladu, že rodič je prirodzeným správcom súkromia dieťaťa a najlepšie vie posúdiť, čo zverejnené byť môže. V praxi GDPR „*považuje rodičov za správcov súkromia svojich detí, ako osoby najviac spôsobilé udeliť súhlas s použitím informácií týkajúcich sa dieťaťa, a to prinajmenšom do doby, než bude dieťa schopné udeliť súhlas samo.*“²¹

Vo svojich ustanoveniach však nariadenie GDPR primárne rieši problematiku dohľadu nad staršími, „násťročnými“ deťmi, ktoré majú byť v rámci tejto úpravy chránené pri svojej samostatnej aktivite na internete a sociálnych sieťach. Toto nariadenie však čelí kritike za to, že venuje len minimálnu pozornosť osobným údajom mladších detí, ktorých ochranu môžu narušať práve ich rodičia. Podľa bodu 18 odôvodnenia GDPR sa nariadenie nevzťahuje na spracovanie údajov v rámci domácnosti alebo na čisto osobné účely. Prítom únik osobných údajov je v poslednej dobe práve prostredníctvom zverejňovania na sociálnych sieťach na vzostupe a rodičov ani nenapadne, že by mali brať ohľad na ochranu osobných údajov.²² Súdny dvor Európskej únie v bode 47 svojho rozsudku zo dňa 6.11.2003 vo veci C-101/01 proti Bodil Lindqvist uviedol, že o spracúvanie výlučne osobnej alebo domácej činnosti nepôjde v prípade spracovania osobných údajov spočívajúcom v ich zverejnení na internete takým spôsobom, že sprístupnia neobmedzenému počtu osôb.²³ V kontexte uvedeného vyplýva, že na prípady zverejňovania fotografií a videí detí rodičmi na sociálnych sieťach, kedy zverejňovaním týchto osobných údajov na internete umožňujú prístup širokej verejnosti, sa bude vzťahovať aj všeobecné nariadenie GDPR. Zásadný problém však spočíva v tom, že **žiadne ustanovenie GDPR ani vnútroštátneho práva výslovne nerieši situáciu, keď rodič udeľuje súhlas so spracúvaním osobných údajov dieťaťa v rozpore s jeho záujmom.** Právny poriadok teda predpokladá, že súhlas rodiča je dostatočný, no absentuje možnosť kontroly jeho primeranosti alebo nápravy, ak je súhlas evidentne škodlivý alebo zneužitý (napr. v prípade opakovaného zdieľania citlivých, ponížujúcich či intímnych informácií o dieťati). Stojíme dnes preto pred

---

²¹ BESSANT, C: Sharenting: balancing the conflicting rights of parents and children. In: *Communications Law*, vol. 23, no.1, 2018 p. 18. Pozri tiež: BESSANT, C.-SCHNEBBE, M.: Does the GDPR offer a solution to the ‘problem’ of sharenting? In: *Datenschutz und Datensicherheit – DuD*, vol. 46, no. 6, 2022, p. 352–356.

²² DONOVAN, S.: ‘Sharenting’: The Forgotten Children of the GDPR. In: *Peace Human Rights Governance*, vol. 4, 2020, no. 1. p. 37.

²³ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo dňa 6. 11. 2003 vo veci C-101/01.

nalievajú potrebu precíznejšej právnej úpravy, ktorá by reflektovala digitálnu realitu a zabezpečila zároveň efektívnejšiu ochranu detí pred nevedomým či vedomým narušením ich súkromia rodičmi.

Európske právo poskytuje určité východiská cez súdnu judikatúru. EŠLP opakovane zdôraznil, že právo na súkromie podľa čl. 8 Dohovoru sa vzťahuje aj na deti a zahŕňa ochranu ich osobných údajov a identity. V prelomovom rozsudku *Reklos a Davourlis proti Grécku* išlo o prípad, kde nemocničný fotograf bez súhlasu rodičov zachytil podobu novorodenca a uchovával jeho podobizeň, ktorá ho identifikovala a ktorú bolo možné neskôr využiť v rozpore s vôľou dotyčného alebo jeho rodičov. Súd konštatoval porušenie práva dieťaťa na súkromie, pričom rozhodujúcou okolnosťou nebolo ani tak to, či samotná fotografia bola škodlivá alebo ponižujúca, ale že bola zhotovená a držaná bez súhlasu rodičov.²⁴ EŠLP tým potvrdil, že rodičia majú právo rozhodovať za svoje deti v otázkach ich súkromia pokiaľ sami deti nie sú schopné vlastného rozhodnutia, a ochrana ich súkromia má prednosť aj pred zdanlivo neškodným zásahom. Na druhej strane však v danom prípade rodičia vystupovali ako strážcovia údajov dieťaťa, nie ako ich narušitelia. Tento dôraz na rodičovský súhlas ako podmienku zverejnenia údajov dieťaťa však zároveň nastoľuje otázku, čo ak je to práve rodič, kto citlivé informácie o dieťati zverejňuje.

Právna úprava v súčasnosti predpokladá, že rodičia budú súkromie svojich detí chrániť, nie ohrozovať. Niektoré štáty však už rozpoznali potrebu riešiť aj situácie, keď rodič sám zasiahne do súkromia dieťaťa. Napríklad španielska legislatíva výslovne stanovuje, že môže dôjsť k neoprávnenému zásahu do súkromia maloletého, hoci k danému konaniu došlo so súhlasom jeho rodiča.²⁵ Španielsky zákon o právnej ochrane maloletých osôb priamo ukladá rodičom povinnosť dbať na česť, súkromie a vlastný obraz dieťaťa a umožňuje súdu zasiahnuť, ak rodič tieto práva porušuje. Tento prístup naznačuje, že právo dieťaťa na súkromie a ochranu jeho údajov nesmie byť absolútne podriadené rodičovskej diskreícii. Ak rodič koná spôsobom, ktorý zjavne ohrozuje súkromie dieťaťa (napríklad systematicky zverejňuje citlivé informácie či fotografie

---

²⁴ Rozsudok EŠLP vo veci *Reklos a Davourlis proti Grécku* z 15. januára 2009, sťažnosť č. 1234/05.

²⁵ Článok 4 ods. 4 organického zákona č. 1/1996 o právnej ochrane maloletých, s čiastočnou novelou Občianskeho zákonníka a zákona o občianskom súdnom konaní.

napriek nesúhlasu druhého rodiča alebo samotného dieťaťa), právny poriadok by mal umožniť ochranu dieťaťa, či už zásahom súdu, orgánov sociálnoprávnej ochrany, alebo napríklad zásahom opatrovníka ustanoveného súdom na ochranu záujmov dieťaťa.

Ak to zhrnieme, právo na súkromie a ochranu osobných údajov dieťaťa v kontexte sharentingu predstavuje výzvu, keďže rodič ako primárny ochranca súkromia môže byť zároveň pôvodcom zásahu. Ochrana tohto práva preto závisí od zodpovedného výkonu rodičovských práv a v prípade zlyhania rodiča aj od možnosti využiť právne prostriedky na ochranu dieťaťa.

Právo na vlastný obraz je tradične považované za súčasť osobnostných práv a úzko súvisí s právom na súkromie. Ide o právo jednotlivca rozhodovať o zhotovovaní a zverejňovaní svojich obrazových snímok (fotografií, videí) a zabráňovať ich neoprávnenému šíreniu. V kontexte sharentingu je potrebné zohľadniť okrem práva na súkromie aj jeho osobitný aspekt a teda právo na ochranu podoby a prejavov osobnej povahy dieťaťa (tzv. právo na vlastný obraz). Keď rodič zverejní fotografiu dieťaťa na verejne prístupnej sieti, v tradičnom ponímaní by na takýto zásah do osobnostných práv bolo potrebné povolenie dotknutej osoby. Dieťa však často nemá spôsobilosť dať právoplatný súhlas (najmä ak ide o batola či predškolské dieťa), a právny poriadok predpokladá, že v záujme dieťaťa koná jeho zákonný zástupca, teda rodič. Táto situácia je paradoxná, pretože rodič má chrániť osobnostné práva dieťaťa, no zároveň to môže byť on sám, kto do nich zasahuje prostredníctvom sharentingu. Z tohto dôvodu niektorí autori upozorňujú, že právna úprava postavená výlučne na rodičovskom súhlase (napr. koncepcia rodičovského súhlasu podľa GDPR pri spracovaní údajov detí) nemusí dostatočne chrániť najlepší záujem dieťaťa, ak samotní rodičia konajú v rozpore s týmto záujmom.²⁶ V konečnom dôsledku môže nekontrolované publikovanie informácií o dieťati rodičom narušiť psychickú integritu, autonómiu a dôstojnosť dieťaťa.²⁷

V slovenskom práve nie je právo na podobizeň dieťaťa upravené osobitným zákonom, aplikuje sa všeobecná úprava ochrany prejavov osobnej povahy v Občianskom zákonníku (§ 11 a nasl. OZ). Fotografia

---

²⁶ SORENSEN, S.: Protecting Children's Rights to Privacy in the Digital Age: Parents as Trustees of Children's Rights. In: *Children's Legal Rights Journal*, vol. 36, 2016, no. 3. s. 157.

²⁷ GLIGORIJEVIĆ, J.: *Children's Privacy: The Role of Parental Control and Consent* In: *Human Rights Law Review*, vol. 19, 2019, no. 2. p. 227-229.

dieťa nepochybne patrí k prejavom osobnej povahy, ktoré požívajú právnu ochranu. Na jej zhotovenie a najmä zverejnenie je za bežných okolností potrebný súhlas dotknutej osoby, alebo jej zákonného zástupcu, ak ide o maloletého. Pri maloletých deťoch je súhlas na zverejnenie ich obrazu spravidla v rukách rodičov. Platí všeobecná zásada, že rodičia rozhodujú za dieťa v bežných veciach vrátane otázok ochrany osobnosti, až kým dieťa nie je schopné posúdiť následky svojho rozhodnutia samo. Rodičia nemajú bezbrehú možnosť zastupovať svoje maloleté dieťa. Zastupujú deti pri takých právnych úkonoch, na ktoré deti nie sú spôsobilé.²⁸ Rodič má síce právo za maloleté dieťa rozhodovať, ale nemôže neoprávnene zasahovať do jeho osobnostných práv. Rodičovské práva so sebou prinášajú aj rodičovské povinnosti a pokiaľ rodič zlyháva pri ich dodržiavaní, dohliadnuť na riadne plnenie práva rodičov na starostlivosť o dieťa musí štát. Ak kvôli zásahu rodiča do práv dieťaťa bude vedené súdne konanie, dotknuté dieťa bude zastúpené tzv. kolíznym opatrovníkom, ktorý bude ustanovený súdom práve kvôli stretu protichodných záujmov rodiča a dieťaťa. K čomu ale môže dochádzať častejšie, sú nezhody medzi samotnými rodičmi. Zákon o rodine na tieto prípady myslí a v ustanovení § 35 ponúka možnosť niektorému z rodičov podať návrh na súd, ak sa rodičia nevedia dohodnúť na podstatných veciach súvisiacich s výkonom ich rodičovských práv a povinností. K problematike toho, či za podstatnú vec možno považovať aj zverejňovanie podobizní dieťaťa v online priestore zaujal stanovisko Najvyšší súd Slovenskej republiky v uznesení zo dňa 25. 9. 2023, sp. zn. 4Ndc/40/2023, kde vyslovil, že: „za podstatnú vec je možné jednoznačne považovať konanie, kedy dochádza k zverejňovaniu fotografií maloletého dieťaťa na profiloch sociálnych sietí rodiča, v tomto prípade manželkou otca maloletej, ktoré sú verejné alebo viditeľné pre stovky osôb, vyžaduje sa na takéto zverejnenie súhlas druhého rodiča. Ak otec maloletej s týmto konaním súhlasí a jeho manželka napriek vyjadrenému nesúhlasu matky maloletej pokračuje so zverejňovaním podobizní dieťaťa na sociálnych sieťach, pôjde o konanie v rozpore so záujmami maloletého dieťaťa, ako aj nerešpektujúce rodičovské práva druhého rodiča.“²⁹

---

²⁸ § 31 ods. 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

²⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 25. 9. 2023, sp. zn. 4Ndc/40/2023.

V určitom veku alebo pri dostatočnej rozumovej vyspelosti dieťaťa by však rodičia mali brať do úvahy aj názor samotného dieťaťa. Tento prístup vyplýva jednak z práva dieťaťa vyjadriť sa v zmysle čl. 12 Dohovoru o právach dieťaťa a jednak z prirodzeného rešpektu k jeho osobnosti. V praxi to znamená, že ak ide napríklad o staršie dieťa alebo tínedžera, rodičia by nemali jednostranne zverejňovať jeho fotografie bez konzultácie s ním, najmä ak by to mohlo zasiahnuť jeho súkromie, či dôstojnosť. Sharenting však často zahŕňa zverejňovanie fotografií veľmi malých detí, ktoré svoj názor vyjadriť nevedia alebo nemôžu. Rodič tu vystupuje v dvoch rolách naraz, ako ten, kto má právomoc dať súhlas so zverejnením, ale aj ako ten, kto sám fotografiu uverejňuje a potenciálne zasahuje do osobnostných práv dieťaťa.³⁰ Kým vo vzťahu k tretím osobám, napr. médiám či iným ľuďom, ktorí by chceli využiť obraz dieťaťa rodič plní funkciu ochrancu a strážcu práva dieťaťa na vlastný obraz, vo vzťahu k sebe samému je táto kontrola problematická. Vychádza sa z predpokladu, že rodič svoje dieťa nepoškodí, avšak prax sharentingu ukazuje, že dobrý úmysel rodiča nemusí vždy znamenať absenciu negatívneho účinku pre dieťa.

Súčasný právny predpis vo väčšine krajín neposkytuje jednoznačné riešenie tejto kolízie. Vo všeobecnosti platí, že rodič môže dať súhlas so zhotovením či použitím podobizne dieťaťa, a tým zdanlivo zákonne pokryť akt zverejnenia fotografie. No vyvstáva otázka, či takýto súhlas vždy legitimizuje zásah do práva dieťaťa na obraz. Ako už bolo uvedené vyššie, v niektorých jurisdikciách sa kladie dôraz na to, že súhlas rodiča má limity. Španielske právo napríklad stanovuje, že ak zverejnenie fotografie dieťaťa porušuje jeho záujmy, ide o protiprávny zásah aj napriek rodičovskému súhlasu. V takom prípade môže súd nariadiť stiahnutie fotografie či iné opatrenia na ochranu dieťaťa.³¹

Za pozornosť stojí, že francúzska legislatíva sa najnovšie vydala cestou výslovného zakotvenia ochrany obrazu dieťaťa do rámca rodičovských povinností. Francúzska právna úprava reagovala na riziká sharentingu prijatím zákona č. 2024-120, ktorý sa zameriava na ochranu práva dieťaťa na vlastný

---

³⁰ MÁHROVÁ, T. (2020). Princíp zmluvnej slobody a jeho prejavy v pracovnom práve. In M. Némethová (Ed.), *Notitiae Novae Iuridicae Universitatis Matthiae Belii Neosolii* (Vol. 24, pp. 177–182). Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Belianum. ISBN 978-80-557-1748-7.

³¹ Článok 4 ods. 3 organického zákona č. 1/1996 o právnej ochrane maloletých, s čiastočnou novelou Občianskeho zákonníka a zákona o občianskom súdnom konaní.

obraz a súkromie v digitálnom prostredí. Zákon pripomína rodičom, že deti majú právo na súkromie a kontrolu nad svojím obrazom. Ukladá rodičom povinnosť tieto práva rešpektovať v rámci výkonu rodičovských práv a stanovuje, že obaja rodičia nesú spoločnú zodpovednosť za ochranu podobizne dieťaťa.³² Táto právna úprava umožňuje napríklad zasiahnuť proti rodičovi, ktorý neprimerane zverejňuje fotografie dieťaťa, a uľahčuje výkon práv dieťaťa, ako je právo na vymazanie obsahu. Je to vôbec prvý zákon svojho druhu, ktorý sa zameriava priamo na správanie rodičov na sociálnych sieťach v záujme ochrany súkromia detí.

V našich podmienkach zatiaľ takáto špecifická úprava chýba. Napriek tomu majú deti možnosť domáhať sa ochrany svojho práva na obraz prostredníctvom všeobecných nástrojov ochrany osobnosti. Podľa Občianskeho zákonníka sa môže domáhať upustenia od neoprávnených zásahov, odstránenia následkov a tiež primeraného zadosťučinenia (často vo forme ospravedlnenia, a ak bolo do práva významne zasiahnuté, aj nemajetkovej ujmy v peniazoch). V praxi by napríklad druhý rodič alebo opatrovník mohol v mene dieťaťa podať žalobu, ak zdieľanie fotografií dieťaťa jedným z rodičov prekročí únosnú mieru a bude považované za zásah do dôstojnosti či súkromia dieťaťa. V krajnom prípade, ak by rodič dlhodobo a hrubo porušoval práva dieťaťa (napr. zverejňovaním jeho intímnych údajov), mohlo by to viesť až k obmedzeniu rodičovských práv daného rodiča zo strany súdu, hoci takýto scenár je výnimočný a nastupoval by skôr v prípadoch zneužívania či zanedbávania dieťaťa.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že právo dieťaťa na vlastný obraz je právne uznané, no v kontexte sharentingu naráža na špecifický paradox, kedy rodič ako ochranca tohto práva je zároveň jeho potenciálnym porušovateľom. Kľúčové je preto vždy posudzovať, či zverejnenie konkrétnej fotografie alebo videa dieťaťa slúži jeho záujmom alebo ide len o naplnenie potrieb rodiča (či už emocionálnych, spoločenských alebo finančných). Len v prípade, že zverejnenie nezasahuje do dôstojnosti a súkromia dieťaťa a je primerané, možno ho považovať za legitímne. V opačnom prípade by mal mať právny poriadok

---

³² Loi n° 2024-120 du 19 février 2024 visant à garantir le respect du droit à l'image des enfants.

mechanizmy na nápravu, od morálneho apelu, cez zásahy súdu, až po prípadné sankcie v krajnom prípade.

Záver

Stret záujmov rodiča a dieťaťa, pre ktoré to môže predstavovať súvisiace riziká, vyvoláva mnoho otázok o tom, ako možno alebo ako by sa mali chrániť záujmy a práva dieťaťa v procese zdieľania. V slovenskom práve však chýba špecifická úprava týkajúca sa sharentingu a pri ochrane detí online sa vo veľkej miere spolieha na GDPR, alebo na mechanizmy derivované z GDPR. Osobnostné práva dieťaťa sú tak chránené iba všeobecne, pričom GDPR predpokladá, že súhlas rodiča sám osebe postačuje. Tento predpoklad však nereflektuje situácie, keď sú rodičovské rozhodnutia zjavne v rozpore s najlepším záujmom dieťaťa, napríklad pri systematickom zverejňovaní ponižujúcich, intímnych alebo inak alebo citlivých informácií o maloleťom.

Práve v tomto smere sa ukazuje zásadná slabina tradičného modelu ochrany súkromia detí založeného na rodičovskom súhlase. Takto nastavený ochranný mechanizmus sa v digitálnom prostredí, najmä v kontexte sharentingu sa javí ako nedostatočný, keďže nezohľadňuje situácie, v ktorých rodič sám vystupuje ako pôvodca zásahu do osobnostných práv dieťaťa. Ak je rodič zároveň subjektom, ktorý o zverejnení rozhoduje, a zároveň osobou, ktorá má dieťa „zastupovať“, vzniká evidentný konflikt záujmov, ktorý oslabuje reálnu účinnosť ochrany. Z tohto pohľadu je nevyhnutné posunúť právnu reguláciu od čisto rodičovsky sprostredkovaného súhlasu k viac dieťaťu orientovanému (child-centred) modelu ochrany, v ktorom sa dôraz kladie na autonómiu, dôstojnosť a budúcu digitálnu identitu maloleťého.

Z dostupných právnych prostriedkov ochrany vyplýva, že na obsah zverejňovaný v rámci sharentingu sa môže uplatniť aj režim GDPR, keďže výnimka pre spracúvanie osobných údajov v rámci osobnej, alebo domácej činnosti podľa čl. 2 ods. 2 písm. c) GDPR sa pri sprístupnení obsahu neobmedzenému, prípadne širšiemu okruhu osôb spravidla neuplatní. Dieťa má preto právo požiadať o vymazanie zverejnených osobných údajov v zmysle čl. 17 GDPR, v praxi je však jeho schopnosť toto právo uplatniť obmedzená nízkym vekom a závislosťou od rodičov absenciou samostatných, rýchlych a

dieťaťu dostupných procesných mechanizmov. Tzv. „právo byť zabudnutý“ by preto malo byť de lege ferenda posilnené mechanizmami umožňujúcimi dieťaťu alebo jeho poverenému zástupcovi domáhať sa okamžitého stiahnutia fotografií a informácií z digitálnych platforiem. Ako inšpiratívny možno považovať francúzsky model zavedený zákonom č. 2024-120 z 19.2.2024, ktorý explicitne akcentuje povinnosť rodičom chrániť podobizeň a súkromie dieťaťa v rámci výkonu ich rodičovských práv. Súčasne posilňuje praktickú vymáhateľnosť tejto ochrany tým, že umožňuje CNIL v naliehavých prípadoch iniciovať konanie o neodkladných opatreniach smerujúcich k rýchlemu odstráneniu protiprávne zverejneného obsahu. V takejto logike je potrebné umožniť aj v slovenskom prostredí rýchlejšie a efektívnejšie presadzovanie práva na výmaz osobných údajov maloletého, napríklad prostredníctvom osobitných postupov dozoru, alebo rozšírených právomocí Úradu na ochranu osobných údajov.

Dôležitou súčasťou riešenia je aj občianskoprávna úprava. Osobitnú pozornosť si v tomto smere zaslúži napríklad španielsky model, ktorý vnáša do ochrany dieťaťa jasný hodnotový korektív. Podľa § 4 zákona 1/1996 o právnej ochrane maloletých majú deti nenahraditeľné právo na česť, súkromie a vlastný obraz, pričom zásah do týchto práv sa považuje za nelegitímny aj v prípade, ak s ním rodič formálne súhlasil. Najvyšší súd SR uznesením 4Ndc/40/2023 navyše uznal, že zverejňovanie fotografií dieťaťa na rodičovských profiloch sociálnych sietí je „podstatnou vecou“ vyžadujúcou súhlas oboch rodičov. Ide o významný interpretačný posun, ktorý potvrdzuje, že sharenting nemožno vnímať ako bežný každodenný výkon rodičovských práv, ale ako rozhodovanie s potenciálne závažnými dôsledkami pre osobnostnú integritu a budúcu digitálnu identitu dieťaťa. De lege ferenda by preto bolo vhodné výslovne zakotviť, že rozhodovanie o zverejňovaní podobizne, zdravotných, školských či iných citlivých údajov dieťaťa v online priestore patrí medzi podstatné otázky výkonu rodičovských práv a povinností. Zároveň by zákonodarca mal otvorene riešiť, že v prípade konfliktu záujmov medzi rodičom a dieťaťom, prípadne medzi rodičmi navzájom, musí mať prednosť najlepší záujem dieťaťa ako prvoradé hľadisko. To zahŕňa aj potrebu zohľadňovať názor dieťaťa primerane jeho veku a rozumovej vyspelosti. De lege ferenda možno preto uvažovať aj o explicitnej úprave, podľa ktorej rodičia pri zverejňovaní fotografií a informácií o dieťati musia prihliadať na jeho názor primerane veku a rozumovej vyspelosti, a pri starších maloletých dokonca vyžadovať ich súhlas aspoň pri zdieľaní citlivého alebo potenciálne stigmatizujúceho obsahu. V prípade sporu by mal mať súd

možnosť pružne zasiahnuť, napríklad zákazom ďalšieho zverejňovania obsahu bez súhlasu druhého rodiča alebo bez posúdenia najlepšieho záujmu dieťaťa.

Záverom možno konštatovať, že ochrana osobnostných práv dieťaťa v ére sharentingu si vyžaduje nadväznú a systematickú úpravu, a to nielen silnejšie využitie existujúcich nástrojov GDPR, ale aj konkrétne opatrenia v rodinnom a občianskom práve, ktoré by zdôraznili, že sloboda prejavu rodičov zdieľať o deťoch informácie nemôže mať nad ich právom na súkromie absolútnu prevahu. Posilnenie právnej ochrany dieťaťa v kontexte sharentingu si vyžaduje predefinovanie miesta rodičovského súhlasu a výslovne uznanie, že právo na ochranu súkromia a obraz dieťaťa je v zásade nadradené neutrálnej či komerčnej potrebe rodičov zdieľať informácie. Iba tak možno zaistiť, že digitálna stopa dieťaťa bude s rešpektom k jeho dôstojnosti a najlepšiemu záujmu.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

DUŠKOVÁ, Z. - HOFSCHEIDEROVÁ, J. - KOUŘILOVÁ, J.: 2019. *Úmluva o právech dieťaťa: komentár*. Praha: Wolters Kluwer, 744 s. ISBN 978-80-7598-683-2.

FENTON-GLYNN, C.: 2020. *Children and the European Court of Human Rights*. Oxford: Oxford University Press, p. 46–47. ISBN 978-0-19-878751-8.

HUSOVEC, M. - MESARČÍK, M. - ANDRAŠKO, J.: 2020. *Právo informačných a komunikačných technológií Zv. I*. Bratislava: TINCT, 262 s. ISBN 978-80-973837-0-1.

Periodiká a zborníky:

BESSANT, C: Sharenting: balancing the conflicting rights of parents and children. In: *Communications Law*, vol. 23, no.1, 2018 p. 18. ISSN 1746-7616.

BESSANT, C.-SCHNEBBE, M.: Does the GDPR offer a solution to the ‘problem’ of sharenting? In: *Datenschutz und Datensicherheit – DuD*, vol. 46, no. 6, 2022, p. 352–356. ISSN 1610-3664.

DONOVAN, S.: ‘Sharenting’: The Forgotten Children of the GDPR. In: *Peace Human Rights Governance*, vol. 4, 2020, no. 1. p. 35 - 39. ISSN 2532-3474.

GARAYOVÁ, L. (2024). The best interests of the child principle. *Central European Academy Law Review*, 2(1), 9–28.
<https://doi.org/10.62733/2024.1.9-28>

GARAYOVÁ, L. (2024). Protecting children's rights in the age of digitalisation: Legal implications for the best interests of the child. *Pakistan Journal of Life and Social Sciences*, 22(2), 7351–7366. <https://doi.org/10.57239/PJLSS-2024-22.2.00555>

GARAYOVÁ, L. (2025). Legal protections for children in refugee and migrant crises in Central and Eastern Europe. *Frontiers in Political Science*, 7, Article 1585607. <https://doi.org/10.3389/fpos.2025.1585607>

GLIGORIJEVIĆ, J.: *Children’s Privacy: The Role of Parental Control and Consent* In: *Human Rights Law Review*, vol. 19, 2019, no. 2. p. 227-229. ISSN 1461-7781.

KOLKUSOVÁ, R. Osobnostné práva v informačnej spoločnosti. In: *Európska spoločnosť a jej kultúra*. Varšava : Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego roč. 15, č. 1, 2016, s. 168–192.

KOPČOVÁ, R. Personal Honour and Human Dignity as Fundamental Personal Rights. In: *Central European Academy Law Review*, roč. 2, č. 2, 2025, s. 23-46.
<https://doi.org/10.62733/2024.2>.

MÁHROVÁ, T. (2020). Princíp zmluvnej slobody a jeho prejavy v pracovnom práve. In M. Némethová (Ed.), *Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Belii Neosolii* (Vol. 24, pp. 177–182). Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Belianum. ISBN 978-80-557-1748-7.

ONG, L. L. et al.: ‘Sharenting in an Evolving Digital World: Increasing Online Connection and Consumer Vulnerability’. In: *Journal of Consumer Affairs*, vol. 56, 2022, no. 3, p. 1106–1126. eISSN 1745-6606.

SORENSEN, S.: Protecting Children’s Rights to Privacy in the Digital Age: Parents as Trustees of Children’s Rights. In: *Children’s Legal Rights Journal*, vol. 36, 2016, no. 3. p. 157. ISSN 0278-7210.

STEINBERG, S. B.: Sharenting: Children's Privacy in the Age of Social Media. In: *Emory Law Journal*, roč. 66, 2017, č. 4, p. 839–884. eISSN 2163-324X.

Internetové zdroje:

LECKART, S.: *The Facebook-Free Baby* [online]. wsj.com, 2012. [cit. 2026-02-17], Dostupné na internete: <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052702304451104577392041180138910>.

PLUNKETT, L.: *Sharenthood: Why We Should Think before We Talk about Our Kids Online* [online]. Cambridge, MA: MIT Press, 2019. [cit. 2026-03-01], Dostupné na internete: <https://direct.mit.edu/books/oa-monograph/4535/SharenthoodWhy-We-Should-Think-before-We-Talk>.

Právne predpisy a judikatúra:

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 zo dňa 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov.

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 12. 12. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3770/2011.

Rozsudok ESELP vo veci **K. U. proti Fínsku** z 2. decembra 2008, sťažnosť č. 2872/02.

Rozsudok ESELP vo veci Reklós a Davourlis proti Grécku z 15. januára 2009, sťažnosť č. 1234/05.

Rozsudok ESELP vo veci Von Hannover proti Nemecku (č. 2) [VS] z 7. februára 2012, sťažnosti č. 40660/08 a 60641/08.

Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo dňa 6. 11. 2003 vo veci C-101/01.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 25. 9. 2023, sp. zn. 4Ndc/40/2023.

VÝZNAM ÚZEMNÝCH SAMOSPRÁV V PARADIPLOMACII

THE IMPORTANCE OF LOCAL GOVERNMENTS IN PARADIPLOMACY

Peter Mórocz¹

Abstrakt

Čoraz významnejšiu úlohu v medzinárodných vzťahoch zohráva územná samospráva, ktorá dopĺňa tradičnú štátnu diplomaciu. Prekračujú tradičný rámec národnej správy a priamo sa podieľajú na cezhraničnej spolupráci, čím dopĺňajú zahraničnú politiku štátu. Paradiplomacia na Slovensku je preto dôležitým nástrojom posilňovania regionálnej konkurencieschopnosti a prehĺbovania susedských vzťahov s využitím európskych integračných mechanizmov.

Kľúčové slová

Územná samospráva, paradiplomacia, partnerstvo, cezhraničná spolupráca, formy medzinárodnej spolupráce

---

¹ Ing. Peter Mórocz, Páneurópska vysoká škola, Fakulta práva, Ústav medzinárodného a európskeho práva - doktorand

Abstract

Territorial self-government plays an increasingly important role in international relations, which complements traditional state diplomacy. They go beyond the traditional framework of national administration and are directly involved in cross-border cooperation, thereby complementing the state's foreign policy. Paradiplomacy in Slovakia is therefore an important tool for strengthening regional competitiveness and deepening neighborly relations, while using European integration mechanisms.

Keywords

Local government, paradiplomacy, partnership, cooperation, forms of international cooperation

ÚVOD

Územná samospráva si nepochybne zaslúži označenie ako jeden z najdôležitejších základov a neoddeliteľná súčasť demokratickej spoločnosti. Samosprávu nemožno vnímať čisto len ako právny pojem, ale zároveň tiež v jej sociálno-kultúrnej a ekonomickej dimenzii. V širších súvislostiach územná samospráva tvorí demokratický základ pre organizovanie a riadenie vecí verejných v podmienkach moderných demokracií, kde sa osobitný dôraz kladie na uplatnenie princípov decentralizácie a subsidiarity.

Pozíciu a význam regionálnej samosprávy vo verejnej správe v európskych demokraciách determinujú viaceré medzinárodné dohovory a nadnárodné organizácie. Posilňovanie lokálnej a regionálnej demokracie patrí medzi hlavné ciele Rady Európy a Európskej únie, pretože funkčná verejná správa tvorí jeden z hlavných pilierov pre mier a stabilitu v Európe.²

V druhej polovici 20. storočia, obzvlášť na jeho konci, vzniklo viacero kvalitatívne nových sociálnych, politických, ekonomických a kultúrnych procesov, ktoré výrazným spôsobom zmenili podobu sveta. Táto situácia sa

---

² ŠVIKRUHA, M.: 20 rokov regionálnej samosprávy na Slovensku: Využitá príležitosť? Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2021. 159 s. ISBN 978-80-572-0210-3

premietla aj do stavu a tendencií vývoja medzinárodných vzťahov. Samosprávy na Slovensku zohrávajú v medzinárodných vzťahoch čoraz dôležitejšiu úlohu. Ich aktivity dopĺňajú štátnu zahraničnú politiku a zameriavajú sa najmä na praktickú spoluprácu v oblasti kultúry, hospodárstva a regionálneho rozvoja.

Význam paradiplomacie

Význam samospráv v medzinárodných vzťahoch, často označovaný ako paradiplomacia alebo subnacionálna diplomacia, v posledných desaťročiach výrazne vzrástol. Paradiplomacia je zapojenie necentrálnych vlád do medzinárodných vzťahov. Tento jav zahŕňa rôzne praktiky, od partnerstva miest až po nadnárodné siete, decentralizovanú spoluprácu a obhajobu na medzinárodných summitoch. Samosprávy už nie sú len pasívnymi príjemcami zahraničnej politiky štátu, ale stávajú sa aktívnymi aktérmi, ktorí prinášajú konkrétne riešenia, ekonomický rozvoj a budujú medzinárodnú stabilitu zdola.

Paradiplomacia na Slovensku, teda zahraničné aktivity subštátnych aktérov (regiónov, miest, samosprávnych krajov), predstavuje dôležitú súčasť medzinárodnej spolupráce, hoci táto oblasť je často v tieni klasickej diplomacie.

Spočíva najmä vo význame regiónov a miest, kde vyššie územné celky a samosprávy sa aktívne zapájajú do cezhraničnej spolupráce, najmä v rámci susedských vzťahov, čo im umožňuje budovať priame vzťahy s partnermi v zahraničí a realizovať spoločné infraštrukturálne, hospodárske či kultúrne projekty. Hoci paradiplomacia pôsobí na nižšej úrovni, mala by byť v súlade so zahraničnopolitickým smerovaním Slovenskej republiky, ktoré zdôrazňuje multilateralizmus a rozvoj spolupráce.

Partnerstvá miest a obcí

Partnerstvá miest a obcí môžeme charakterizovať slovami »vzájomné spoznávanie sa a porozumenie medzi partnerskými obcami rôznych krajín Európy či sveta«. Jeden zo zakladateľov európskej asociácie Rady európskych obcí a regiónov Jean Bareth definoval priateľstvo, spoluprácu a vzájomné porozumenie medzi národmi v Európe ako základné hodnoty partnerstva.

Partnerstvo poskytuje občanom príležitosť spolupodieľať sa a zúčastňovať sa na vytváraní stále viac vzájomne prepojenej Európy, ktorú spája a obohacuje kultúrna rozmanitosť, predstavuje cenný nástroj na zblížovanie sa ľudí z miestnych komunít po celej Európe, výmenu skúseností, názorov i hodnôt a na zapojenie občanov do činností týkajúcich sa európskeho občianstva.³

Európska charta miestnej samosprávy

Význam medziobecnej spolupráce zdôrazňuje aj Európska charta miestnej samosprávy. Je to medzinárodný dokument, ktorý obsahuje princípy miestnych samosprávy, čím určuje dôležitosť územnej samosprávy ako základu každého demokratického systému. Charta bola otvorená na podpis všetkým členským štátom Rady Európy dňa 15. októbra 1985. Slovenská republika túto chartu podpísala dňa 23. februára 1999 a platnosť nadobudla 1. júna 2000. Podpisom charty najvyššie štátne inštitúcie prejavili svoju politickú vôľu riadiť sa vo vzťahu k územnej samospráve princípmi, ktoré charta obsahuje. Potvrdzujú tým a na medzinárodnej úrovni deklarujú svoj postoj k územnej samospráve, k jej významu a miestu v spoločnosti.⁴

Charta v článku 10 priznáva subjektom miestnej samosprávy právo vzájomne spolupracovať vo vnútroštátnom alebo medzinárodnom meradle pri zabezpečovaní vecí spoločného záujmu a právo byť členom národných a medzinárodných združení, ktoré chránia a rozvíjajú ich spoločné záujmy.

Z hľadiska jednotlivých európskych krajín je situácia v oblasti medziobecnej spolupráce – prirodzene – rozdielna. Napriek tomu je možné uviesť niektoré

---

³ ŠVIKRUHA, M.: 20 rokov regionálnej samosprávy na Slovensku: Využitá príležitosť? Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2021. 159 s. ISBN 978-80-572-0210-3

⁴ Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky – Európska charta miestnej samosprávy. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?europska-charta-miestnej-samospravy>
Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky – Európska charta miestnej samosprávy. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?europska-charta-miestnej-samospravy>

črty, ktoré charakterizujú medziobecnú spoluprácu v krajinách západnej Európy. V drivej väčšine prípadov sa spolupráca obcí uskutočňuje na dobrovoľnej báze. Existujú však prípady, kedy sa na základe zákona vyžaduje povinná spolupráca, napr. v Nemecku, v Rakúsku, vo Francúzsku, Dánsku, Taliansku, Holandsku, Nórsku, Španielsku a vo Veľkej Británii. Rozdielny je aj rozsah a detailnosť právnej úpravy interkomunálnej spolupráce, a to aj v rámci jednej krajiny (ako príklad možno uviesť „detailný“ zákon o spolupráci obcí krajiny Severné Porýnie – Westfálsko a „stručný“ poriadok správnych spoločenskíev pre slobodný štát Bavarsko). Rovnako je rozdielna aj „komplikovanosť“ medziobecnej spolupráce v jednotlivých západoeurópskych krajinách. V tejto súvislosti sa uvádza, že „pravdepodobne najkomplikovanejší systém spolupráce medzi obcami je vytvorený vo Francúzsku“.⁵

Formy medzinárodnej spolupráce na Slovensku

Územné samosprávy na Slovensku aktívne využívajú otvorené výzvy EÚ na medzinárodnú spoluprácu a na realizáciu spoločných projektov a výmenu skúseností s partnermi v zahraničí. Pri budovaní medzinárodných vzťahov dôležitú úlohu zohráva Združenie miest a obcí Slovenska (ZMOS), ktorá je najväčšia nevládna organizácia združujúca, zastupujúca a reprezentujúca mestá, obce a mestské časti na Slovensku ako právnické osoby. Medzi programové priority združenia patria aj budovanie medzinárodných vzťahov, ktorý je kľúčovým prvkom modernej samosprávy, ktorý presahuje rámec tradičnej diplomacie a prináša konkrétne výhody pre miestne komunity. Zahraničné vzťahy už nie sú len výsadou ministerstiev, ale stávajú sa nástrojom na rozvoj miest a obcí.

Na Slovensku existujú rôzne formy medzinárodnej spolupráce územnej samosprávy (obce, mestá, vyššie územné celky – VÚC), ktoré sú legislatívne ukotvené a zamerané na rozvoj regiónov, výmenu skúseností a čerpanie fondov EÚ. Tie sú v súčasnosti nasledovné:

---

⁵ Kukliš, Peter – Virová, Viktória Vybrané problémy miestnej samosprávy (v komparácii niektorých štátov Európskej únie) / Peter Kukliš – Viktória Virová – prvé vydanie, Bratislava : EUROKÓDEX, s. r. o., 2012. 240 s. ISBN: 978-80-89477-77-0

Partnerské mestá a obce (Twinning): Najrozšírenejšia forma, pri ktorej dochádza k nadväzovaniu dlhodobých vzťahov medzi mestami podobnej veľkosti alebo zamerania z rôznych krajín. Zahŕňa výmeny v oblasti kultúry, školstva, športu a samosprávnych skúseností.

Cezhraničná spolupráca (CBC - Cross-border Cooperation): Spolupráca medzi samosprávami susediacich štátov (napr. PL-SK, HU-SK, AT-SK) zameraná na rozvoj infraštruktúry, cestovného ruchu, ekológie či záchraných zložiek.

Euroregióny: Euroregióny začali vznikať v západnej Európe už v 50. rokoch 20. storočia. Ich zastrešujúcou organizáciou je Asociácia európskych cezhraničných regiónov, založená v roku 1971 v nemeckom Bonne. Je to inštitucionalizovaná forma cezhraničnej spolupráce, kde samosprávy vytvárajú spoločné orgány na riešenie problémov v prihraničných oblastiach. Na Slovensku pôsobia viaceré z nich, napríklad Tatry, Beskydy, Váh-Dunaj-Ipeľ či Karpaty.

Členstvo v medzinárodných asociáciách a sieťach: Účasť v organizáciách ako Rada európskych samospráv a regiónov (CEMR), Eurocities, alebo národných združeníach (ZMOS, SK8), ktoré presadzujú záujmy samospráv na európskej úrovni.

Projektová spolupráca (napr. Interreg, Erasmus+): Spoločné projekty financované najmä z fondov Európskej únie, zamerané na rozvoj regiónov, vzdelávanie, inovácie a integrovaný manažment.

Zahraničné styky samosprávnych krajov (VÚC): Vyššie územné celky nadväzujú partnerstvá s regiónmi iných štátov na základe zákona č. 302/2001 Z. z., zamerané na regionálny rozvoj, hospodárstvo a kultúru. Na Slovensku sú od roku 2001 samosprávne kraje (VÚC) považované za plnohodnotných partnerov s kompetenciou samostatne nadväzovať kontakty so zahraničnými partnermi.

Interreg ako významný nástroj na podporu rozvoja prihraničných regiónov

Interreg je jedným z kľúčových nástrojov Európskej únie na podporu cezhraničnej spolupráce prostredníctvom financovania projektov. Cieľom je

riešiť spoločné výzvy a nájsť spoločné riešenia v oblastiach, ako sú zdravotníctvo, životné prostredie, výskum, vzdelávanie, doprava, udržateľná energia a ďalšie. Programy Interreg sú financované z Európskeho fondu regionálneho rozvoja na podporu harmonického rozvoja územia Európskej únie na rôznych úrovniach. Programy spolupráce sú výsledkom spoločného úsilia všetkých zúčastnených krajín s cieľom umožniť financovanie aktivít, ktoré povedú k intenzívnejšej spolupráci medzi regiónmi so spoločnou medzištátnou hranicu.⁶

Riadiacim orgánom pre programy cezhraničnej spolupráce pre programové obdobie 2021 – 2027 je Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR a to cez programy:

Interreg VI-A Slovensko – Rakúsko

Interreg VI-A Slovensko – Česko

Interreg VI-A Poľsko – Slovensko

Interreg VI-A Maďarsko – Slovensko

Interreg VI-A NEXT Maďarsko-Slovensko-Rumunsko-Ukrajina

Územná spolupráca sa v rámci Interregu zakladá na štyroch zložkách.

Interreg A – cezhraničná spolupráca medzi susediacimi regiónmi (ktoré by sa mali nachádzať pozdĺž pozemných alebo námorných hraníc vzdialených najviac 150 km mora) s cieľom riešiť spoločné výzvy spoločne identifikované v hraničných regiónoch a zužitkovať nevyužitý rastový potenciál v týchto oblastiach.

Interreg B – nadnárodná spolupráca v rámci väčších nadnárodných území alebo v okolí morských oblastí s cieľom dosiahnuť vyššiu mieru územnej integrácie.

---

⁶ Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky – Programy cezhraničnej spolupráce. Dostupné na internete: <https://mirri.gov.sk/projekty/projekty-esif/programy-cezhranicnej-spoluprace/>

Interreg C – medziregionálna spolupráca prostredníctvom štyroch špecifických programov na posilnenie účinnosti politiky súdržnosti podporovaním:

výmeny skúseností, inovátnych prístupov a budovania kapacít na účely identifikácie osvedčených postupov, ich šírenia a prenosu do politik regionálneho rozvoja vrátane programov cieľa „Investovanie do zamestnanosti a rastu“ (program Interreg Europe),

výmeny skúseností, inovátnych prístupov a budovania kapacít na účely identifikácie prenosu a zužitkovania osvedčených postupov v oblasti integrovaného a udržateľného rozvoja miest (program Urbact),

výmeny skúseností, inovátnych prístupov a budovania kapacít s cieľom zlepšovať a zjednodušovať vykonávanie programov Interreg a činností v oblasti spolupráce spolu so zriaďovaním a fungovaním európskych zoskupení územnej spolupráce (program Interact),

analýzy rozvojových trendov vo vzťahu k cieľom územnej súdržnosti [Európske monitorovacie stredisko pre územné plánovanie (program ESPO)].

Interreg D – spolupráca najvzdialenejších regiónov s cieľom uľahčiť rozvoj a integráciu najvzdialenejších regiónov a ZKÚ (napríklad karibské regióny) v ich susednom prostredí.⁷

Európske zoskupenie územnej spolupráce (EZÚS)

Európske zoskupenia územnej spolupráce (EZÚS) boli zriadené na uľahčenie cezhraničnej, medzinárodnej a medziregionálnej spolupráce medzi členskými štátmi a ich regionálnymi a miestnymi orgánmi. EZÚS umožňujú týmto partnerom realizovať spoločné projekty, vymieňať si odborné poznatky a zlepšovať koordináciu priestorového plánovania. Cieľom EZÚS je uľahčovať a podporovať územnú spoluprácu najmä medzi svojimi členmi, vrátane jednej

---

⁷ EUR-Lex – Prístup k právu európskej únie, Interreg – podpora cezhraničnej spolupráce (2021 – 2027). Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/summary/interreg-supporting-cooperation-across-borders-2021-2027.html>

alebo viacerých oblastí cezhraničnej, medzinárodnej a medziregionálnej spolupráce, a to s cieľom posilniť hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť v EÚ. Všeobecne platí, že úlohy EZÚS sú v súlade s cieľmi uvedenými vyššie. Úlohy môžu zahŕňať osobitné činnosti v oblasti územnej spolupráce medzi členmi s finančnou podporou alebo bez finančnej podpory Európskej únie. EZÚS môžu byť poverené vykonávaním programov spolufinancovaných EÚ z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, Európskeho sociálneho fondu a/alebo Kohézneho fondu, alebo iných projektov cezhraničnej spolupráce, ktoré môžu, ale nemusia byť finančne podporované EÚ. Medzi príklady takýchto činností patrí prevádzka cezhraničnej dopravy a nemocníc, vykonávanie alebo správa cezhraničných rozvojových projektov a výmena odborných poznatkov a osvedčených postupov.⁸

Záver

Slovenské samosprávy za posledných 30 rokov vytvorili rozsiahlu sieť zahraničných kontaktov, zorganizovali tisícky zaujímavých a užitočných aktivít a vybudovali nespočetné množstvo trvalých priateľstiev.

Môžeme konštatovať, že medzinárodná spolupráca územných samospráv má kľúčový význam pre rozvoj miestnych komunít, zefektívnenie správy vecí verejných a posilňovanie európskej integrácie. V kontexte Slovenskej republiky a Európskej únie ide o dôležitý nástroj na výmenu skúseností, získavanie zdrojov a riešenie cezhraničných problémov.

Avšak Medzinárodná spolupráca samospráv čelí viacerým systémovým a praktickým nedostatkom, ktoré limitujú jej efektívnosť. Problémy sa vyskytujú najmä v legislatívnej, inštitucionálnej a finančnej rovine. Chýba silnejšia koordinácia medzi centrálnou vládou a samosprávami, čo vedie k nejednotnému postupu pri presadzovaní regionálnych záujmov v zahraničí. Samosprávy majú často obmedzené rozpočty na medzinárodné aktivity, pričom sú výrazne závislé od externých zdrojov, ako sú napr. fondy EÚ, ktoré sú občas administratívne

---

⁸ Informačné listy – EURÓPSKE ZOSKUPENIA ÚZEMNEJ SPOLUPRÁCE (EZÚS). Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sk/FTU_3.1.9.pdf

náročné, a preto mnohé družobné partnerstvá zostávajú len v deklaratívnej rovine bez reálneho dopadu na rozvoj územia alebo výmenu skúseností.

Ďalším negatívnym faktorom je aj slabá kontinuita, napr. po komunálnych a regionálnych voľbách často vedú k prerušeniu nadviazaných medzinárodných kontaktov a zastaveniu rozbehnutých projektov.

Na druhej strane treba taktiež konštatovať, že zo strany samospráv je v súčasnosti značný záujem o medzinárodnú spoluprácu, čo potvrdzujú aj aktuálne iniciatívy zo strany štátu a snahy o získanie financovania z medzinárodných zdrojov, aby samosprávy využili tieto možnosti na podporu zvýšenia cezhraničnej a medzinárodnej spolupráce, ako aj občianskej participácie v rámci EÚ.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

EUR-Lex – Prístup k právu európskej únie, Interreg – podpora cezhraničnej spolupráce (2021 – 2027). Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/summary/interreg-supporting-cooperation-across-borders-2021-2027.html>

Informačné listy – EURÓPSKE ZOSKUPENIA ÚZEMNEJ SPOLUPRÁCE (EZÚS). Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sk/FTU_3.1.9.pdf

Kukliš, Peter – Virová, Viktória Vybrané problémy miestnej samosprávy (v komparácii niektorých štátov Európskej únie) / Peter Kukliš – Viktória Virová – prvé vydanie, Bratislava : EUKÓDEX, s. r. o., 2012. 240 s. ISBN: 978-80-89477-77-0

Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky – Programy cezhraničnej spolupráce. Dostupné na internete: <https://mirri.gov.sk/projekty/projekty-esif/programy-cezhranicnej-spoluprace/>

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky – Európska charta miestnej samosprávy. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?europska-charta-miestnej-samospravy>

ŠVIKRUHA, M.: 20 rokov regionálnej samosprávy na Slovensku: Využitá príležitosť? . Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2021. 159 s. ISBN 978-80-572-0210-3

ZÁVET AKO PRÁVNÝ ÚKON MORTIS CAUSA: VÝVOJ, FORMY A SÚČASNÉ VÝZVY

A WILL AS A LEGAL ACT MORTIS CAUSA: DEVELOPMENT, FORMS, AND CONTEMPORARY CHALLENGES

Viktória Bögiová¹

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá závetom ako právnym úkonom mortis causa v kontexte slovenského dedičského práva. Analyzuje jeho historický vývoj od rímskeho práva až po súčasnú právnu úpravu, pričom osobitnú pozornosť venuje jednotlivým formám závetu a ich právnym náležitostiam. Jadrom príspevku je rozbor závetu vo forme notárskej zápisnice ako nástroja právnej istoty a ochrany vôle poručiteľa. Príspevok zároveň reflektuje aktuálne výzvy, najmä otázky elektronizácie závetu a potrebu efektívnej evidencie v kontexte rastúcej cezhraničnej mobility. Cieľom je poukázať na význam modernizácie dedičského práva pri zachovaní jeho základných princípov.

Kľúčové slová

dedičské právo; závet; notárska zápisnica; mortis causa; formy závetu; elektronizácia závetu; cezhraničné dedenie; právna istota

---

¹ Študent, Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy, viktoria.bogiova@paneurouni.com

Abstract

The paper examines a will as a legal act mortis causa within the context of Slovak inheritance law. It analyses its historical development from Roman law to the current legal framework, with particular attention to the various forms of wills and their legal requirements. The core of the paper is an analysis of a will in the form of a notarial deed as an instrument of legal certainty and protection of the testator's intent. The paper also reflects contemporary challenges, particularly issues related to the digitalisation of wills and the need for effective registration in the context of increasing cross-border mobility. The aim is to highlight the importance of modernising inheritance law while preserving its fundamental principles.

Keywords

inheritance law; will; notarial deed; mortis causa; forms of wills; digitalisation of wills; cross-border succession; legal certainty

Úvod

„Tak dlho sa treba učiť kým žijeme“. (Seneca)² Citát rímskeho filozofa je mimoriadne aktuálny aj v dnešnej turbulentnej a rýchlo sa vyvíjajúcej dobe.

Každodenný život prináša zmeny v osobných, pracovných, rodinných a majetkových pomeroch. Práve zmena osobných pomerov priamo súvisí s majetkovými pomermi každého človeka. Dopad môže byť na život ľudí pozitívny ale aj negatívny. V súčasnej dobe sa negatívnym vplyvom rozumie predovšetkým zadĺženosť ľudí, ktorá samozrejme ovplyvňuje aj otázku dedenia.

---

² Lucius Annaeus Seneca- filozof

Pri majetkovo pozitívnom dedení však dopad na život môže byť taktiež negatívny z hľadiska morálnej stránky. Stratu blízkeho človeka prežívajú mnohí ľudia veľmi ťažko, bez ohľadu na prípadné dedenie.

Právna úprava dedičského práva, ktorá platí na našom území od roku 1964 s určitými zmenami a novelizáciami, je úpravou, ktorá zodpovedala vtedajším pomerom. Od prijatia Občianskeho zákonníka č.40/1964 Zb. sa spoločenské pomery značne zmenili, preto bolo potrebné niektoré predpisy prispôbiť novým podmienkam. Zákon pôvodne vychádzal z historických a tradičných koreňov spoločenského a rodinného života. Pri dedení sa prihliadalo vždy na pokrvné príbuzenstvo, preto boli vytvorené dedičské skupiny.

Závet podľa nás v súčasnosti opäť prežíva svoju „renesanciu“. Je to predovšetkým dôsledok zmeny zmýšľania ľudí (menej uzavretých manželstiev) a zmeny pomerov (veľká zadlženosť ľudí).

Predpokladáme, že úvahy o dedičskej zmluve, jej zapracovanie do občianskeho zákonníka by možno prispelo k predchádzaniu prípadných dedičských sporov. Lepšie rodinné vzťahy by zvýšili aj morálnu úroveň a stabilitu celej spoločnosti. Ktosi múdry raz povedal: Aká je rodina taká je spoločnosť.

História dedenia a jej vývoj

Pochopenie a objasnenie dedičského práva je možné až po preskúmaní dejín dedičstva v rímskom práve.

Dedičské právo je svojou povahou majetkové právo, v ktorom koncepcia súkromného vlastníctva jednotlivca dosahuje svoj vrchol, pretože absolútny vlastník ovláda svoj majetok nielen počas svojho života, ale rozhoduje aj o jeho osude po svojej smrti. V priebehu dejín sa však v dedičstve vyskytovali prvky, ktoré presahovali rámec čisto majetkových aspektov.

Rímske súkromné právo je výsledkom stáročného vývoja, ktorý dosiahol vysokú úroveň sofistikovanosti. Výrok: "Rímske právo je takým klasickým právnym vyjadrením životných podmienok a konfliktov v spoločnosti riadenej

čisto súkromným vlastníctvom, že žiadne neskoršie právne predpisy ho nemohli podstatne vylepšiť," výstižne charakterizuje význam a vyspelosť rímskeho práva.

Predovšetkým sem patrí organizácia súdnictva založená na zákonnosti, systém zmlúv a súdnych konaní, ktorý pružne a spoľahlivo uspokojoval obchodné potreby, dôkladný rozvoj právnych pojmov a inštitútov, jasnosť a presnosť pojmov a výrazov a metódy právneho uvažovania.

Je dôležité poznamenať, že rímska právna terminológia sa do veľkej miery stala medzinárodnou právnou terminológiou a aj dnes sa rímske právne definície, maximy, sentencie a aforizmy³ používajú ako odborné termíny v právnej literatúre a komunikácii.⁴

Dejiny starovekého Ríma, najmä pokiaľ ide o jeho najstaršie obdobie (8. storočie pred n. l.), sú veľmi sporné. V prvotnopospolnej spoločnosti⁵ ešte nemožno hovoriť o dedení. Niektorí naznačujú, že dedičstvo existovalo aj v klanovej spoločnosti, ale len v prípade osobných vecí. Iní ho spájajú so vznikom súkromného vlastníctva. O skutočnom dedení a vývoji dedičského práva možno nepochybne hovoriť až po vzniku individuálneho súkromného vlastníctva. Rodová spoločnosť stále tvorila majetkovú a kultúrnu jednotku.

Po smrti pater familias (v preklade hlava rodiny), podľa Zákona XII tabúl, nastupovali na jeho miesto jeho deti a manželka, aby zabezpečili pokračovanie rodiny ako náboženskej a hospodárskej jednotky na spoločnom majetku. Ani neskôr, keď sa pater familias stal jediným vlastníkom rodinného majetku, sa rodina zvyčajne nerozdelila na nové jednotky podľa toho, koľko jednotlivcov sa po smrti hlavy rodiny stalo nezávislými (stalo sa sui iuris). Namiesto toho zostala náboženskou a hospodárskou jednotkou a vytvorila právne spoločenstvo známe ako *concordium ercto non cito* podľa *ius Quiritium*. V tomto období, ak pater familias nemal potomkov, mohol si zabezpečiť dediča prostredníctvom

³ Aforizmus je krátke, stručné a výstižné vyjadrenie, ktoré prezentuje všeobecnú pravdu alebo úsudok, často s hlbokým významom alebo filozofickým podtónom. Tieto výroky sú zvyčajne ostré a výstižné, pričom môžu byť aj ironické, vtipné alebo provokatívne. Aforizmy sú často citované a ich autormi sú zvyčajne filozofi, spisovatelia alebo ďalšie významné osobnosti.

⁴ Rebro K., Rímske právo súkromné.

⁵ Prvotnopospolná spoločnosť je v marxistickej periodizácii dejín „spoločensko-ekonomická formácia“ v období praveku. Predchádzala otrokárskej spoločnosti.

adopcie a mohol pred svojou smrťou prideliť určité veci dôveryhodným osobám alebo určiť ich budúce vlastníctvo, (náznak závetného dedenia).

V každom prípade bolo často v záujme celého rodinného spoločenstva - najmä kvôli jeho ekonomickému zabezpečeniu a obžive - zachovať jednotu. Zákon XII tabúl však umožňoval rozpad takéhoto rodinného spoločenstva prostredníctvom žaloby *familiae erciscundae*. Nevyhnutným dôsledkom rozpustenia spoločenstva bolo nerentabilné rozdrobenie majetku. Aby sa rodinný majetok nerozdelil, bolo potrebné prijať právnu úpravu, podľa ktorej by dedičstvo pripadlo jedinému dedičovi, zatiaľ čo ostatní oprávnení žiadatelia by boli odškodnení mimo majetku, a to založením nových osád (neskôr v kolóniách) alebo umožnením samostatného živobytia v rôznych remeslách. Medzi právne prostriedky na zabezpečenie tohto cieľa patrilo osamostatnenie syna alebo adopcia detí inou rodinou. V prípade dcér sa to umožňovalo prostredníctvom sobáša *cum manu* (s pomocou inštitúcie *vena*). Okrem toho bol zriadený závet ako právny úkon dedenia pre prípad smrti. V závete *pater familias* určil svojho nástupcu do dedičstva a vydedil (*exhereditio*) ostatných oprávnených dedičov - členov rodiny. Táto úprava sa pozoruje v súvislosti so vznikom veľkých majetkov od 4. storočia pred Kr.⁶

Vydedené osoby mohli byť v závete v každom prípade zabezpečené prostredníctvom singulárnych ustanovení (napr. zabezpečenie starostlivosti o vdovy, nevydaté dcéry alebo postihnuté deti) a odkazov (napr. požívacieho práva na pozemky, nehnuteľnosti alebo pohľadávky).

Vzhľadom na právnu štruktúru rímskej rodiny a účel dedenia, ktorým bolo zachovanie hospodárskej a náboženskej jednoty rodiny, Zákon XII tabúl (polovica 5. storočia pred n. l., prvá kodifikácia rímskeho obyčajového práva, ktorá sa zvyčajne zaoberala rodinným, procesným a trestným právom prostredníctvom noriem pre jednotlivé prípady) požadoval, aby dedičmi boli agnāti⁷. Ak agnāti neexistovali, dedičstva sa mohol zmocniť a vlastniť ho ktokoľvek. Zdá sa však, že už Zákon XII tabúl umožňoval poručiťelovi slobodne si vybrať dediča, ak neexistovali *sui heredes* (rodinní príslušníci priamo podriadení poručiťelovi).

---

⁶ Rebro K., Rímske právo súkromné.

⁷ Agnát je pojem pre mužského potomka

Avšak len čo začal ustupovať roľnícky spôsob života a hospodárenia, najmä rozkvetom Rímskej ríše, stala sa základom dedenia slobodná vôľa zomrelého, t.j. sloboda závetom určiť dediča (závetná sloboda), a zákonom určení dedičia prichádzali do úvahy len vtedy, ak zomrelý nezanechal po sebe platný závet.

Sloboda urobiť závet viedla však k zneužitiu a ukázalo sa, že je nevyhnutné obmedziť ju v prospech určitých osôb (tzv. dedenie proti závetu).

Tak ako v iných úsekoch súkromného práva, aj v dedičskom práve preto sa začali presadzovať reformné predstavy oproti civilnému právu. Týmto zásahmi sa značne zlepšil systém civilného dedičského práva a prispôbil sa požiadavkám života. Robilo sa tak predovšetkým pomocou inštitútu držby dedičstva. Zákon XII tabúl povolával za dedičov agnátov. Prétor pokladal za spravodlivé brať väčší zreteľ na kognátov⁸ a na vdovu po zomrelom, (súčasť I. dedičskej skupiny). Oproti civilnému právu bol prétor ochotný zjednodušiť formality pri záвете a napokon považoval za spravodlivé obmedziť testovaciu slobodu hlavy rodiny, ak jeho posledná vôľa vyjadrená v záвете vôbec nerešpektovala prirodzené právo jeho najbližších pokrvných príbuzných.⁹

Je sporné, ako došlo k týmto zásahom prétora do dedenia. Zdá sa, že spočiatku prétor priznával bonorum possessio¹⁰ dočasne, pokiaľ sa sporom nerozhodlo, kto je dedičom; teda bola to pomoc civilnému právu. Ak teda bonorum possessor nemal v spore úspech, musel vydať dedičstvo inému. V dôsledku striktných úprav civilného práva sa mohlo stať, že nebolo dediča, a majetkový substrát zomrelého zostal bez pána; právne neupravené ostávali aj jeho dlhy voči veriteľom. Táto situácia nebola únosná ani z hľadiska vládnucej triedy, preto prétor z moci svojho impéria priznával bonorum possessio tým civilným dedičom, ktorí nemohli dediť z formálnych dôvodov, alebo takým uchádzačom, na ktorých bolo potrebné v danej situácii brať ohľad.

Takýmto priznávaním bonorum possessio otváral prétor vlastne prístup k dedeniu novým kategóriám osôb. Tieto osoby držali dedičstvo natrvalo. Lebo nebolo nikoho, kto by na základe civilného práva mohol priznanie bonorum possessio urobiť sporným. Prétor takto dopĺňal civilné právo. Napokon prétor priznal držbu majetku inému ako civilnému dedičovi, lebo pokladal povolanie

---

⁸ Príbuzný v prvej línii

⁹ Rebro K., Rímske právo súkromné.

¹⁰ Držba majetku

za dediča podľa civilného práva za nespravodlivé; napr. dával prednosť emancipovaným deťom pred bočnými agnátmi, t.j. pred bratmi alebo strýcami zomrelého. Touto bonorum possessio „opravoval“ prétor civilné právo a priznanie tejto držby bolo trvalé, lebo prétor s ňou zároveň spájal exceptio doli¹¹ proti dedičskej žalobe civilného dediča.

Udelením vlastníctva dedičstva prétor vytvoril popri občianskom práve vlastný prétorický systém dedičstva a dedičského práva. V kontexte občianskeho práva sa bonorum possessor nepovažoval za dediča, keďže prétor nemohol niekoho urobiť civilným dedičom. Avšak podobne ako v prípade vlastníctva prétor postavil určité osoby na rovnakú úroveň ako dedičov a chránil ich pred civilnými dedičmi. Rímske právo teda nekvalifikovalo túto situáciu ako "hereditas", ale skôr ako "bonorum possessio". Bonorum possessor nebol "heres" (dedič), ale len "heredis loco", čo znamená "namiesto dediča".

Týmito prétorickými opatreniami sa popri občianskoprávnom dedičstve zaviedol prétorický dedičský systém. Táto dualita v dedení bola odstránená v poklasickom období prostredníctvom cisárskych právnych predpisov, najmä justiniánskymi reformami, ktoré zaviedli princíp pokrvného príbuzenstva alebo kognácie ako jediný základ pre dedenie zo zákona a že sa pri testamentoch zmiernil pôvodný formalizmus civilného práva. Tieto princípy sa v podstate zachovali až do súčasnosti.¹²

Počas tohto vývoja sa vykryštalizovali a ustálili dôvody, pre ktoré sa povolávajú dedičia alebo sa ponúka dedičstvo určitým osobám. Existovali dva základné dôvody na ustanovenie dedičov: závet a zákon. Podľa toho rozlišujeme dedenie zo závetu a dedenie zo zákona, v prípade, že neexistoval závet. Možno to vyjadriť aj tak, že dedičstvo sa ponúkalo buď na základe závetu, alebo na základe zákona, čím sa závet a zákon stali delačnými dôvodmi¹³. Išlo o výnimku, keď osoba oprávnená dediť zo zákona nebola povolaná dediť na základe závetu. V takýchto prípadoch sa hovorilo o povolaní proti závetu.

Takisto sa ustálilo, že dedenie ako univerzálna sukcesia sa v konkrétnom prípade muselo opierať o jediný dôvod; „po nikom nemožno dediť sčasti na základe

---

¹¹ Žalobná obrana

¹²Rebro K., Rímske právo súkromné.

¹³ Zásada univerzálnej sukcesie

závetu a s časti na základe zákona“ („nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere protest“).¹⁴

Dedenie zo závetu

Dedenie zo závetu bolo v Ríme oveľa bežnejšie ako dedenie zo zákona, ktoré prichádzalo do úvahy len vtedy, ak zosnulý nezanechal závet. Základom dedenia zo závetu bol samotný závet, ktorý zosnulý napísal pred svojou smrťou. Závet sa chápal ako jednostranný formálny právny úkon pre prípad smrti, v ktorom poručiiteľ ustanovil dediča. Podľa klasického rímskeho práva bolo ustanovenie dediča podstatou závetu. Od tohto prvku závisela platnosť celého závetu a všetkých ďalších dispozícií¹⁵ v ňom.

Závet bol osobitný druh právneho úkonu, ktorý charakterizovala:

- jednostrannosť prejavu vôle,
- prísne osobná povaha závetu,
- veľmi prísna formálnosť (jej nedodržanie znamenalo neplatnosť závetu podľa civilného práva),
- úkon mortis causa¹⁶ bol účinný až v momente smrti, dovtedy ho poručiiteľ mohol kedykoľvek odvolať alebo zmeniť,
- nebol výslovne úkonom „štedrosť“, lebo zo závetu mohlo pre dediča vyplývať bremeno, najmä ak bolo dedičstvo pasívne.

---

¹⁴ Rebro K., Rímske právo súkromné.

¹⁵ Dispozícia určuje pravidlo správania, vymedzuje oprávnenia a povinnosti účastníkov právneho vzťahu, je jadrom normy.

¹⁶ Mortis causa je termín označujúci v práve slovné spojenie pre prípad smrti.

Závet a dedenie v súčasnosti

Dedenie má dve formy a to zákonné a závetné. Následne sa forma závetu delí ďalej na ďalšie druhy, ktoré presnejšie spomeniem a charakterizujem v druhej a tretej kapitole.

Občiansky zákonník, teda zákon č.40/1964 Zb. pozná dva druhy dedenia. Zákonné a závetné dedenie. Zákonné dedenie je bližšie špecifikované v paragrafoch 473 až 475a Občianskeho zákonníka. Závetné dedenie je upravené v §§ 476-480 už vyššie spomenutého zákona. Závet je jednostranný právny úkon, ktorým robí závetca poriadok so svojim majetkom pre prípad smrti. Závetca môže poslednú vôľu zriadiť len osobne. Pri všetkých druhoch závetov platí, že žiadne splnomocnenie neprichádza do úvahy. Podľa § 476 ods.1 OZ závet môže mať formy holografu, alografu a notárskej zápisnice.

A.) Pri závete, ktorý je spísaný ako holograf je dôležité, aby závetca celú listinu napísal vlastnoručne, pričom vlastnou rukou znamená písať listinu ručne¹⁷.

Použitie písacieho stroja alebo počítača je vylúčené. Materiál na ktorom je táto listina spísaná nie je v zákone upravený, teda prípadne ho závetca môže napísať aj na papieri na ktorého druhej strane sú nepodstatné poznámky. Nosičom môže byť tým pádom aj plast, drevo a iné. Podstatnou náležitosťou takéhoto závetu je dátum spísania a rovnako ako text aj podpis musí byť vlastnoručný. Zatiaľ kým podpis závetcu nemusí byť čitateľný, písmo, ktorým je závet písaný musí byť dobre čitateľný. V minulosti boli holografné závety pomerne rozšírené.

Vyskytovali sa v dedičských konaniach častejšie ako v súčasnosti. Účastník, ktorý ho našiel ho predložil na pojednávaní. K platnosti holografného závetu zákon nevyžaduje osvedčenie pravosti podpisu závetcu ani podpis svedkov úkonu. Preto sa často stávalo a stáva, že platnosť závetu musí byť preskúmaná. Pravosť písma sa preveruje písomoznalcom, ktorému sa predkladá porovnačiaci materiál. Okrem pravosti písma je však dôležitý aj čas spísania závetu. Dátum na závete uvedený musí byť, inak je závet neplatný. Vynaliezavosť niektorých ľudí je však neobmedzená preto sa v praxi stalo, že závet sfaľovali. Pre dosiahnutie „patiny“ listiny použili napr. elektrickú rúru, keď listinu trochu

---

¹⁷ Knapp V., Luby Š. a kol., Československé Občianske právo druhý zväzok, 1974

„upiekli“, aby vyzerala staršie. Pri holografoch je preto veľmi dôležité dôsledné preskúmanie pravosti listiny.

B.) Závet, ktorý je spísaný vo forme alografu musí závetca vlastnoručne podpísať, a pred dvoma súčasne prítomnými svedkami prehlásiť, že závet obsahuje jeho skutočnú vôľu. V zmysle §476 b OZ sa svedkovia musia na závet podpísať. V Uznesení Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, spisová značka 4 Cdo 3/2010, presnejšie charakterizuje, že svedkovia svojimi podpismi osvedčujú obsah poručiteľovho vyhlásenia a nie obsah závetu.

Presná citácia uznesenia „V zmysle posledne citovaného ustanovenia § 476b Občianskeho zákonníka závet možno urobiť aj tak, že ho poručiteľ nenapíše vlastnou rukou, ale musí ho vlastnou rukou podpísať. Závet môže napísať iná osoba ako poručiteľ, alebo môže byť napísaný mechanickými, či v súčasnosti skôr elektronickými prostriedkami, najmä na počítači, ale vytlačený v papierovej podobe. Ide o alografný závet, ktorý musí poručiteľ vlastnoručne podpísať a pred dvoma súčasne prítomnými svedkami výslovne prejavíť, že listina obsahuje jeho poslednú vôľu. Svedkovia sa musia na závet tiež podpísať, pričom pri tejto forme závetu svedkovia osvedčujú svojimi podpismi obsah poručiteľovho vyhlásenia a nie obsah závetu. Samozrejme, že aj pre túto formu závetu sa vyžaduje, aby bol v ňom uvedený deň, mesiac a rok, kedy bol podpísaný.“ Zákon v §476 e OZ upravuje, že „Svedkami môžu byť iba osoby, ktoré sú spôsobilé na právne úkony.“ Svedkovia teda potvrdzujú zhodu poručiteľovho vyhlásenia s obsahom závetu.

Svedkami nemôžu byť nevidomé, nepočujúce, nemé osoby, tie, ktoré nepoznajú jazyk, v ktorom sa prejav vôle robí, a osoby, ktoré majú podľa závetu dediť. V praxi sa často vyskytuje otázka, či môžu závet manželia zriadiť spoločne. Zákon v §476 ods.3 Občianskeho zákonníka výslovne hovorí, že „Spoločný závet viacerých spoločníkov je neplatný.“ Z hľadiska uplatnenia závetu v dedičskom konaní je toto ustanovenie zákona dôvodné a logické nakoľko k dedičskému konaniu po osobách, ktoré by zriadili spoločný závet nemusí dôjsť naraz a spravidla ani nedochádza.¹⁸

Z rozsudku súdov vyplývajú podmienky pre tých, ktorí nevedia písať alebo čítať. „Občiansky zákonník upravuje niekoľko foriem zriadenia závetu. Pre tých, ktorí nevedia čítať a písať sú legislatívne upravené dve možné formy, ktoré

---

¹⁸ Zákon č.40/1964 Občiansky zákonník

sa vzájomne nevylučujú. Zo samotného znenia ustanovenia § 476 OZ jasne vyplýva, že poručiteľ „môže“ závet zriadiť v inej písomnej forme ako spísať vlastnou rukou alebo „má možnosť“ zriadiť závet formou notárskej zápisnice. Ak poručiteľ nevie čítať a písať, je na ňom, aby si zvolil spôsob, bez ohľadu na to, či sa vie podpísať. Závet vo forme notárskej zápisnice požíva väčšiu právnu ochranu, pretože sa vyhotovuje v prítomnosti úradníka povereného zákonom. Preto nie je dôležité, či notárska listina obsahuje podpis závetcu alebo nie, pretože sa nevyžaduje. Podmienky, ktoré spôsobujú neplatnosť takéhoto závetu, nespočívajú v podpise, ale v tom, či bol závet vyhotovený v prítomnosti spôsobilých svedkov, ktorí nie sú v príbuzenskom vzťahu so závetcom, či bol prečítaný nahlas a či bol daný znak súhlasu, ktorý naznačuje, že závet vyjadruje vôľu závetcu. Ak závet dodatočne obsahuje podpis poručiteľa, aj keď to nie je nevyhnutné, súd by ho považoval za platný, pretože robí listinu určitejšou a menej spornou.

Obsahovou náležitosťou závetu môže byť aj odvolanie predchádzajúceho závetu. Zákon v §478 OZ myslí aj na podmienky, ktoré by dediča obmedzovali. Podľa §478 OZ „Akékoľvek podmienky pripojené k závetu nemajú právne následky.“ Môže nastať situácia, keď závetca uvedie do závetu podmienku, že dedič môže nehnuteľnosť predať, len ak najprv zabezpečí bývanie pre užívateľa domu. Táto podmienka obmedzuje dediča resp. už vlastníka nehnuteľnosti nakladať s dedičstvom. V prípade, že závet zriaďuje osoba, ktorá má potomkov patria medzi obsahové náležitosti závetu aj podiely neopomenuteľných dedičov. Zákon v §479 OZ určuje podiely potomkov maloletých aj plnoletých, inak je v tejto časti neplatný. V danom prípade ide o relatívnu neplatnosť závetu, nakoľko dospelý potomok sa jej môže ale nemusí dovolať. Pre všetky formy závetu však platí ustanovenie § 476 ods.2 OZ „V každom závete musí byť uvedený deň, mesiac a rok kedy bol podpísaný , inak je neplatný.“¹⁹

Zápisnica

---

¹⁹ Zákon č.40/1964 Občiansky zákonník

Jednou z častých činností notárov je spisovanie notárskych zápisníc. Notárske listiny sa spisujú na rôzne právne úkony. Spísanie notárskej zápisnice je často najspôľahlivejším spôsobom zaznamenania právneho úkonu. Notárska zápisnica je forma zápisu právneho úkonu notárom. Notár je štátom poverená osoba oprávnená vykonávať notárske činnosti a iné úlohy podľa zákona. Postavenie notárov, ich činnosť a samosprávu notárov upravuje zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti v znení neskorších predpisov (NP). Činnosť notára pokrýva širokú oblasť. Jednou z činností vykonávaných notárom je spisovanie notárskych zápisníc, ktoré je upravené v § 46 až 55 Notárskeho poriadku. Notári spisujú notárske zápisnice pre účastníkov na základe ich vyhlásení o zmluvách, závetoch a iných právnych úkonoch. Notársku zápisnicu vyhotovuje spravidla jeden notár. Ustanovenie § 46 Notárskeho poriadku však umožňuje, aby v spísaní notárskej zápisnice pokračoval iný notár so sídlom na Slovensku. Notársku zápisnicu možno spísať pre rôzne právne úkony vrátane jednostranných, dvojstranných a viacstranných právnych úkonov. Okrem fakultatívneho spísania právneho úkonu zákon nariaďuje aj spísanie niektorých právnych úkonov vo forme notárskej zápisnice.²⁰

Notárska zápisnica sa napríklad povinne spisuje v prípadoch, ako sú

- písomné právne úkony tých osôb, ktorí nemôžu čítať a písať podľa § 40 ods. 6 Občianskeho zákonníka,
- dohody o rozsahu bezpodielového spoluvlastníctva podľa § 143a Občianskeho zákonníka,
- závetý maloletého, ktorý dovŕšil 15. rok veku podľa § 476d ods. 2 Občianskeho zákonníka,
- zakladateľské zmluvy alebo zakladateľské listiny o založení akciovkej spoločnosti podľa § 162 Obchodného zákonníka a
- zmluvy o splnutí, zlúčení a rozdelení spoločností podľa § 152a, § 152b, 218a a § 218m Obchodného zákonníka.
- Notárska zápisnica sa spisuje aj o:
- osvedčení o priebehu valných zhromaždení a zasadaní právnických osôb podľa § 61 Notárskeho poriadku,
- osvedčení o tom, že je niekto nažive podľa § 62 Notárskeho poriadku,
- osvedčení o splnení podmienok ustanovených osobitným predpisom podľa § 63a Notárskeho poriadku a

---

²⁰ Zákon č. 323/1992 Zb.

- osvedčovaní iných skutočností podľa § 64 Notárskeho poriadku.

Notár môže v určitých prípadoch odmietnuť spísať notársku zápisnicu. Podľa § 36 Notárskeho poriadku je notár povinný odmietnuť vykonanie požadovaného úkonu, ak je zrejmé, že úkon odporuje zákonu, obchádza zákon, je v rozpore s dobrými mravmi alebo ak vykonanie úkonu osobitný zákon zveril inému orgánu verejnej moci.

Na žiadosť je notár povinný vydať žiadateľovi písomné vyjadrenie, v ktorom podrobne uvedie dôvody odmietnutia vykonania úkonu.

Povinné náležitosti notárskej zápisnice upravuje § 47 Notárskeho poriadku. Podľa tohto ustanovenia musí notárska zápisnica obsahovať:

- miesto, deň, mesiac a rok spísania notárskej zápisnice,
- meno, priezvisko a sídlo notára,
- meno, priezvisko, rodné číslo, dátum narodenia a trvalé bydlisko fyzickej osoby alebo právnickej osoby, s ktorým sa spisuje notárska zápisnica (ďalej len „účastník“), ich zástupcov, svedkov, dôverníkov a tlmočníkov,
- vyhlásenie účastníkov, že sú spôsobilí na právne úkony,
- údaj o tom, ako bola preukázaná totožnosť účastníkov a svedkov, najmä druh a číslo platného preukazu totožnosti účastníka,
- ak je účastníkom právnická osoba, údaj o tom, ako bola preukázaná jej existencia, a oprávnenie v jej mene konať,
- obsah právneho úkonu,
- údaj o tom, že zápisnica bola po prečítaní účastníkmi schválená,
- podpisy účastníkov alebo ich zástupcov, a ak boli prizvaní, tiež svedkov, dôverníkov a tlmočníkov; ak podpisuje notársku zápisnicu za právnickú osobu ako účastníka fyzická osoba oprávnená v jej mene konať, pripojí iba svoj podpis a
- odtlačok úradnej pečiatky notára a jeho podpis.

Pri spisovaní notárskej zápisnice môže notár požadovať, aby účastníci, svedkovia, dôverníci alebo tlmočníci overili svoju totožnosť platným úradným preukazom alebo aby ich totožnosť potvrdili dvaja svedkovia. Ak totožnosť potvrdzujú svedkovia, musia títo svedkovia pripojiť svoje podpisy buď na konci notárskej zápisnice, alebo po zápisnici o potvrdení totožnosti. Notár môže upustiť od overenia totožnosti, ak svedkov osobne pozná. Ak si však notár

napriek overeniu totožnosti nie je istý totožnosťou účastníkov, vykoná sa ďalšie vyšetrovanie. To môže zahŕňať vyžiadanie ďalších dokumentov z databáz záznamov o totožnosti, vyžiadanie potvrdenia od príslušných miestnych orgánov a podobné opatrenia.

Ak notár nie je schopný zistiť skutočnú totožnosť účastníkov, môže odmietnuť spísať notársku zápisnicu. Ak notár napriek pochybnostiam o totožnosti účastníkov pristúpi k spísaniu notárskej zápisnice, nemôže sa vyhnúť zodpovednosti za prípadnú škodu spôsobenú zneužitím totožnosti.²¹

Závet vyhotovený vo forme notárskej zápisnice upravuje § 476 d OZ. Ide o špecifickú formu závetu, keďže Notársky poriadok v § 47 presne vymedzuje podstatné náležitosti notárskej zápisnice. Závet spísaný vo forme notárskej zápisnice sa registruje v Centrálnom registri závetov, ktorý v Slovenskej republike funguje od roku 2003. Podľa článku uverejneného v časopise *ArsNotaria* 3/2003: "Ak notár spíše závet formou notárskej zápisnice, bez zbytočného odkladu po vykonaní tohto úkonu zabezpečí jeho zaregistrovanie v NCR-závetov". V registračných údajoch notár uvedie údaje o listine, dátum jej spísania, meno, priezvisko, rodné číslo, dátum narodenia a trvalý pobyt účastníka (§ 45 Notárskeho poriadku). Registrácia sa vykonáva elektronicky prostredníctvom zabezpečenej komunikácie s centrálnym informačným systémom. Po vykonaní úkonu dostane účastník od notára potvrdenie, ktoré obsahuje údaje účastníka, dátum a druh vykonaného úkonu a spisovú značku, pod ktorou je závet uložený v Zbierke notárskych zápisov. Toto potvrdenie je overené úradnou pečiatkou a podpisom notára. Zákon neustanovuje vydanie kópie závetu poručiteľovi.²²

Náležitosti závetu :

- formálne: - prejav vôle musí byť výslovný a urobený v predpísanej forme, v každom závete musí byť uvedený deň , mesiac a rok kedy bol napísaný. Podpis

---

²¹ Zákon č. 323/1992 Zb.

²² Kovács K., *Závety a postup notára*

závetcu musí byť pod textom , pretože čo nie je pred podpisom to už do závetu nepatrí.

- obsahové náležitosti: - označenie dediča a majetku (pri formulácii všetok majetok, hnutel'ný aj nehnuteľný je obsiahnuté všetko, čo závetca ku dňu smrti vlastní) . Ak je viac dedičov je náležitosťou závetu určenie podielov, inak platí, že podiely sú rovnaké .

V judikatúre nájdeme úpravu závetu vo forme notárskej zápisnice v rozsudku Okresného súdu Prievidza spisová značka 11C/75/2009, podľa ktorého „Závet vo forme notárskej zápisnice musí vyhovovať náležitostiam uvedeným v Notárskom poriadku (§ 476d odst. 1 OZ a § 47 NP). V tomto prípade ide o verejný závet. Závet je rýdzo osobným právom poručiteľa, pri ktorom poručiteľ nemôže byť zastúpený inou osobou. Na závet sa vzťahujú všeobecné náležitosti potrebné na platnosť právneho úkonu a je potrebné dodržať aj osobitné náležitosti uvedené v ustanoveniach v § 476 a nasl. OZ. Testamentárnu spôsobilosť má len fyzická osoba, ktorá má plnú spôsobilosť na právne úkony a ktorá nebola tejto spôsobilosti zbavená, ani jej nebola obmedzená súdom (§ 8, § 10 OZ). Závet ako právny úkon musí spĺňať všetky náležitosti platného právneho úkonu.“

Podľa judikatúry súdov, ktoré presne opisujú formu písania závetu vo forme notárskej zápisnice. „Pokiaľ je závet spisovaný vo forme notárskej zápisnice, vyžaduje sa dodržanie formy tak, aby daná notárska zápisnica bola považovaná za verejnú listinu a v nej spísaný právny úkon za platný právny úkon. Notársky poriadok vo svojich ustanoveniach, konkrétne § 46, 47 ustanovuje náležitosti notárskej zápisnice. Pokiaľ zákon predpisuje na určitý právny úkon formu, táto forma musí byť striktné dodržaná. Z doslovného znenia písmena e) § 47 Notárskeho poriadku je zrejmé, že zákon vyžaduje údaj o tom, ako bola preukázaná totožnosť účastníkov a svedkov. Pokiaľ teda zákon takéto vyhlásenie vyžaduje, nestačí odvodiť si z textu zápisnice skutočnosti, ktoré by mohli svedčiť o tom, že účastník bol spôsobilý na právne úkony, ale podľa súdu je potrebné konkrétne vyhlásenie účastníka, ktorý uskutočňuje právny úkon, že je na právne úkony spôsobilý. Taktiež nahradenie tejto obsahovej náležitosti, ani konštatovaním notára o vyhlásení účastníkov k spôsobilosti podľa súdu nie je postačujúce. Vyhlásenie účastníkov, že sú spôsobilí na právne úkony je

obligatórnou náležitosťou notárskej zápisnice, ide o písomné vyhlásenie, písomný prejav účastníkov zaznamenaný v notárskej zápisnici.²³

Závet spísaný vo forme notárskej zápisnice je upravený v § 476 d Občianskeho zákonníka, ktorý v predmetnom ustanovení presne vymedzuje podmienky, za ktorých môžu závet zriadiť aj osoby maloleté po dovŕšení 15. roku, aj osoby nevidomé a nepočujúce. Notársky poriadok v §47 presne vymedzuje všetky náležitosti notárskej zápisnice.

Podľa rozhodnutia Okresného súdu Prešov zo 7. júna 2012, sp. zn. 25C/87/2010, musia byť tieto požiadavky splnené pri všetkých notárskych zápisoch. Keďže závet môže spísať len fyzická osoba, niektoré ustanovenia tohto paragrafu sa na závetvy nevzťahujú. Požiadavky podľa písmen a), b) a c) logicky zabezpečuje notár. Pokiaľ ide o písmeno d), notárska zápisnica musí obsahovať vyhlásenie účastníka, že je spôsobilý na právne úkony. Zákon výslovne nevyžaduje potvrdenie lekára, že poručiteľ nie je obmedzený v spôsobilosti na právne úkony. V prípade občianskych preukazov vydaných po roku 2006 sa v časti "osobitné poznámky" uvádzajú informácie o obmedzení spôsobilosti na právne úkony dotknutých osôb. Občiansky zákonník pôvodne predpokladal, že závetvy robia len osoby, ktoré dosiahli vek 18 rokov, teda sú plnoleté. Podľa § 476d ods. 2 zákona č. 40/1964 Zb. v znení neskorších predpisov však závet môže urobiť aj maloletý po dovŕšení 15 rokov veku vo forme notárskej zápisnice. Pri spisovaní takéhoto závetu je rozhodujúci prístup notára, pretože maloletý môže mať nedostatočné znalosti o dedičskom konaní a nemusí mať dostatok životných skúseností na to, aby objektívne posúdil svoje vzťahy so zákonnými alebo spomínanými závetnými dedičmi. Pokiaľ ide o písmeno g), obsah právneho úkonu v podstate znamená formuláciu toho, čo účastník uviedol notárovi. Tu je povinnosťou notára informovať účastníka o materiálnych podmienkach platnosti závetu.

Notár musí pôsobiť ako právny poradca, aby zabezpečil, že notársky úkon spĺňa podmienky platnosti aj po vecnej stránke. Podľa OZ §479 „ Maloletým potomkom sa musí dostať aspoň toľko, koľko robí ich dedičský podiel zo zákona, a plnoletým potomkom aspoň toľko, koľko robí jedna polovica ich dedičského podielu zo zákona. Pokiaľ tomu závet odporuje, je v tejto časti neplatný, ak nedošlo k vydedeniu potomkov.“ Z ustanovenia tohto paragrafu

---

²³ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej Republiky, spisová značka: 4Cdo 24/2011

jasne vyplýva, že ak poručiteľ, ktorý vytvorí závet v čase, keď má maloletého povinného dediča, tohto dediča vynechá, závet je v tejto časti neplatný. Plnoletý potomok, ak je v závete opomenutý, sa môže podobne domáhať relatívnej neplatnosti. Ak sa dovolá relatívnej neplatnosti, má nárok na polovicu svojho zákonného dedičského podielu. Zákonné dedičské podiely sa vždy vypočítavajú podľa stavu ku dňu smrti poručiteľa. Napríklad ak poručiteľ vytvoril závet v čase, keď mal dve deti, zákonný dedičský podiel by bol 1/2 pre každé z nich. Ak však mal v čase smrti tri deti, zákonné podiely sa vypočítajú na 1/3 pre každé z nich. Keďže zákonné dedičské podiely sa určujú ku dňu smrti poručiteľa, je veľmi dôležité, aby sa pri začatí dedičského konania starostlivo určil okruh zákonných dedičov, najmä vzhľadom na možnú existenciu nenarodeného, ale počatého dieťaťa (nasciturus).²⁴

Taktiež z rozhodnutia Najvyššieho súdu ČSSR z 25. marca 1983 so sp.zn. 3 Cz 82/82 vyplýva, že ochranu oprávneného dediča, podľa ktorého- „skutočnosť“, že ustanovenie §485 OZ upravuje ochranu oprávneného dediča, ktorý môže podať v občianskom súdnom konaní žalobu o vydanie dedičstva proti nepravému dedičovi, nie je skutočnosťou umožňujúcou odvolaciemu súdu zrušenie alebo zmenu rozhodnutia štátneho notárstva vydaného v zmysle ustanovenia §24 prvá veta (in fine) Notárskeho poriadku, nejde tu o dôvod vylučujúci povolenie obnovy konania o dedičstve.“ Osobitnú pozornosť treba venovať aj výpočtu zákonných dedičských podielov v prípade, že niektorý zo závetných dedičov poručiteľa predčasne predumrie. V takom prípade sa závetný podiel zosnulého dediča nerozdelí medzi ostatných závetných dedičov. Stáva sa predmetom dedenia zo zákona, pretože dedič určený v závete stratil dedičskú spôsobilosť v dôsledku smrti. Materiálnou podstatou závetu je určenie majetku, ktorý závetca zanecháva. Pri určovaní majetku má závetca voľnosť konkrétne uviesť, komu a čo zanecháva, alebo všeobecne zahrnúť všetok hnutel'ný a nehnuteľný majetok, nech sa nachádza kdekoli'vek.

Výraz "všetok hnutel'ný a nehnuteľný majetok, nech sa nachádza kdekoli'vek" je v praxi výhodný, pretože zahŕňa všetok majetok podľa závetu. Pri špecifikácii majetku (napr. katastrálnych území a parciel) sa môže stať, že poručiteľ na nejaký zabudne, a preto tento majetok nepríde závetným dedičom, ale stane sa predmetom dedenia zo zákona. Podľa rozhodnutia Najvyššieho súdu Českej

---

²⁴ Rozhodnutie Okresného súdu Prešov, zo dňa 07.06.2012, sp.zn.25C/87/2010

republiky zo dňa 21. júla 1977, sp. zn. 4 Cz 22/77, ak poručiteľ závetom ustanovil dediča na celý svoj majetok, "ktorý sa nachádza v jeho byte", možno tento prejav vôle vykladať tak, že sa vzťahuje aj na úspory na vkladných knižkách, ktoré mal v čase zriadenia závetu o svojom majetku uložené v byte, za predpokladu, že v čase smrti tieto úspory stále patrili poručiteľovi. K špecifikácii predmetu závetu zvyčajne dochádza vtedy, keď chce závetca odkázať konkrétny majetok určenému príjemcovi. V súčasných podmienkach digitálnych technológií nie je vylúčené, že poručiteľ bude chcieť zriadiť závet týkajúci sa majetku, ako sú kryptomeny, online profily alebo prístupové kódy a heslá zabezpečujúce prístup k nim. Závetca má tiež právo v záвете zrušiť alebo odvolať predchádzajúci závet. Občiansky zákonník pozná tri druhy zrušenia závetu : zriadením nového platného závetu, odvolaním závetu , zničením závetu. Podľa §480 ods.1 OZ „Závet sa zrušuje neskorším platným závetom, pokiaľ popri ňom nemôže obstať, alebo odvolaním závetu. Odvolanie musí mať formu, aká je potrebná pre závet.“ Podľa §480 ods.2 OZ „Poručiteľ zruší závet aj tým , že zničí listinu , na ktorej bol napísaný.“ Podľa Uznesenia Mestského súdu v Prahe z 30.mája 1980, sp. zn. 11 Co 127/80 : „Ak bol závet zrušený neskorším závetom , neobnoví sa jeho účinnosť tým , že neskorší závet bol odvolaný , alebo bola zničená listina , na ktorej bol neskorší závet napísaný.“ Spôsoby zrušenia závetu interpretuje aj rozsudok OS Žilina sp. zn. 17C/195/2013, podľa ktorého: „-Podľa § 480 ods. 1 Občianskeho zákonníka, závet sa zrušuje neskorším platným závetom, pokiaľ popri ňom nemôže obstať, alebo odvolaním závetu; odvolanie musí mať formu, aká je potrebná pre závet.“ Citované ustanovenie upravuje zánik účinkov závetu na základe prejavu vôle poručiteľa. Závetca môže počas svojho života so závetom voľne nakladať a môže ho kedykoľvek odvolať alebo zrušiť. Odvolanie závetu je výslovným prejavom vôle poručiteľa, pre ktorý je predpísaná rovnaká forma ako pre zriadenie závetu. Jedným zo spôsobov odvolania existujúceho závetu je zriadenie následného (nového) závetu. Závet je výlučne osobným právom závetcu a právny úkon zriadenia alebo odvolania závetu musí urobiť závetca osobne; nie je možné, aby tieto úkony vykonal v mene závetcu jeho zástupca (zákonný alebo na základe plnej moci). V prípade závetu vo forme notárskej zápisnice je zničenie dokumentu, na ktorom bol závet napísaný, pomerne zriedkavé.²⁵

---

²⁵Judikát:<https://www.judikaty.info/search/?db=nscsr&q=&qplus%5B%5D=&qplus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&fCatalogNr=3%20Cz%2082/82&fCatalogRzn=&fLawParagraph=&fLawNr=&fLawYear=>

Záver

Skúsenosti z praxe notárov ukazujú, že v posledných rokoch rastie počet závetov spisovaných vo forme notárskej zápisnice. Je to pravdepodobne dôsledkom tej skutočnosti, že sa rozširuje právne vedomie a poznatky ľudí a dostávajú sa k nim informácie o Centrálnom registri závetov Notárskej komory Slovenskej republiky. Z tohto dôvodu považujú spísanie závetu vo forme notárskej zápisnice za bezpečnejšie a dôveryhodnejšie.

Závet sa ihneď po spísaní dostane do Notárskeho centrálného registra závetov, preto sa vždy v dedičskom konaní nájde. Centrálny register závetov, teda podľa nášho názoru zabezpečuje efektívnejšie a plynulejšie postupy v dedičských konaniach. Uľahčuje prácu notárov aby rýchlejšie a hospodárnejšie zisťovali okruh dedičov a tým zabezpečili aj efektívnejší postup v dedičských konaniach.

Lustrácia závetov sa vykonáva elektronicky a po pozitívnom výsledku sa posielajú dožiadanie notárovi u ktorého je závet vo forme notárskej zápisnice spísaný. Dožiadaný notár môže posilať odpis závetu taktiež elektronicky formou zaručenej konverzie teda, ochrana osobných údajov ako aj neverejnosť obsahu závetu je týmto spôsobom zaručená.

Európsky centrálny register závetov by z môjho pohľadu vedel priniesť veľa plusov. V posledných rokoch sa značne zvýšila migrácia ľudí, preto v osobných vzťahoch sa vytvárajú rôzne národnostne a národne zmiešané zväzky a vzťahy. Následkom toho sú zmiešané manželstvá a spolužitia ľudí, preto Európsky centrálny register závetov je prakticky vynucovaný praxou. Závety spísané vo forme notárskej zápisnice by v prípade vytvorenia Európskeho centrálného registra závetov zaručovali, že dedičské uznesenie by bolo eurokomfortné nakoľko by sa minimalizovali prípady, že posledná vôľa poručiteľa nie je akceptovaná. Okrem spísania závetov vo forme notárskej zápisnice je možné v tejto forme spísať aj listinu o voľbe práva, ktorá sa taktiež registruje v Notárskom centrálnom registri závetov. Aj v prípade notárskych zápisníc, ktorých obsahom je voľba práva by Európsky centrálny register závetov značne prispel k dôslednému prejednaniu dedičstva po poručiťeloch. V každom prípade či je závet písaný a registrovaný na Slovensku, alebo v cudzine však platí

latinský výrok: „Fiat iustitia, et pereat mundus“, teda „Nech sa dodrží právo, aj keby mal svet zahnúť“.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Knihy/ Monografie:

Števec, M., Dulak, A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedlačko, F., Tomašovič, M. a kol. *Občiansky zákonník II. §451-880. 2.vydanie. Komentár*. Praha : C.H.Beck , 2019 , 1578 s. ISBN 978-80-7400-770-5

Mgr. Katarína Otránská , *Výber judikatúry k občianskemu zákonníku (Dedenie)* . Bratislava : Iura Edition 2012 , ISBN 978-80-8078-517-8

Vypracoval autorský kolektív za hlavnej redakcie akademika Viktora Knappa, DrSc. a akademika Štefana Lubyho, DRSc., *Československé Občianské právo druhý zväzok*, Bratislava: Obzor 1974, číslo publikácie 2286

Smyčková R., Števec M., Löwy A., Tomašovič M., a kol. *Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 2. vydanie*, C.H.Beck 2024, 1240str., ISBN 978-80-8232-049-0

Prof. JUDr. Karol Rebro, DrSc., *Rímske právo súkromné*, vydavateľstvo Obzor, 288 strán, ISBN 65-021-80 735-21-85/7

JUDr. Miriam Imrich Breznoščáková , *Cezhraničné dedenie*, Wolters Kluwer s.r.o., ISBN 978-80-8168-206-3

JUDr. Karol Kovács, JUDr. Jozef Farkašovský, JUDr. Miroslav Pavlovič, JUDr. Miroslav Kováč, *Notársky poriadok, Komentár a súvisiace predpisy*, Wolters Kluwer s.r.o, ISBN 978-80-8168-575-0

Odborný článok:

Kovács K. , *ARS NOTARIA* , Vydáva Notárska komora Slovenskej republiky, Bratislava : IBI Print 2003 , ISSN 1335-2229

Online vyhľadávané právne predpisy:

- ZÁKON Slovenskej národnej rady zo 6. mája 1992 o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) 323/1992 Zb. (<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/323/20211201>)

- ZÁKON z 21. mája 2015 Civilný mimosporový poriadok 161/2015 Z.z. (<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/161/20240301>)

- ZÁKON zo 4. decembra 1963 o medzinárodnom práve Súkromnom a procesnom 97/1963 Zb. (<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1963/97/20230601>)

- OBČIANSKÝ ZÁKONNÍK Z 26. februára 1964 (<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1964/40/20191201>)

- Presná citácia zákona č.323/1992 Zb. §47 na str.11-12

- <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1964/40/20191201>

- <https://www.notar.sk/>

Súdne rozhodnutia:

- 11C/75/2009 Rozsudok okresného súdu Prievidza. ([\)](https://www.judikaty.info/search/?q=11C%2F75%2F2009+Rozsudok+okresn%C3%A9ho+s%C3%BAdu+Prievidza&db=mssr&qplus%5B%5D=&qplus%5B%5D=&qplus%5B%5D=&qplus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&fCatalogNr=&fIc=&fEcli=&fDateFrom=&fDateTo=&fScope=&fSud=&fJudge=&fArea=&fTyp=)

- 25C/75/2010 Okresný súd Prešov. ([\)](https://www.judikaty.info/search/?q=25C%2F75%2F2010+Okresn%C3%BD+s%C3%BAd+Pre%C5%A1ov&db=mssr&qplus%5B%5D=&qplus%5B%5D=&qplus%5B%5D=&qplus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&fCatalogNr=&fIc=&fEcli=&fDateFrom=&fDateTo=&fScope=&fSud=&fJudge=&fArea=&fTyp=)

- 17C/195/2013 Rozsudok okresného súdu Žilina. ([\)](https://www.judikaty.info/search/?q=17C%2F195%2F2013+Rozsudok+okresn%C3%A9ho+s%C3%BAdu+Žilina&db=mssr&qplus%5B%5D=&qplus%5B%5D=)

plus%5B%5D=&qplus%5B%5D=&qplus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&q
minus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&qminus%5B%5D=&fCatalogNr=&flc
=&fEcli=&fDateFrom=&fDateTo=&fScope=&fSud=&fJudge=&fArea=&fTy
p=) .

Názov: Právo, ľudské práva a súčasné spoločenské výzvy - Law, Human Rights and Contemporary Societal Challenges

Vydavateľ

Panevropská univerzita, a.s., Fakulta podnikání a práva

U vinných sklepů 1062/11, 190 00, Praha 9 – Vysočany

www.paneurowni.com

elektronické vydanie

Praha 2026

Počet strán: 190

Formát: A5

© Panevropská univerzita, a.s., Fakulta podnikání a práva

ISBN: 978-80-7615-107-9

EAN: